

HYVÄT NAISET, HERRAT JA HIRVIÖT

Robert Baillien sukupuolittunut ja ruumiillistunut poliittisuskonnollinen retoriikka, 1640–1652

Miira Lankinen

Maisterintutkielma

Historian maisteriohjelma

Ohjaajat: Markku Peltonen, Kari Saastamoinen ja Soile Ylivuori

Humanistinen tiedekunta

Helsingin yliopisto

Huhtikuu 2021

Tiivistelmä

Tiedekunta: Humanistinen tiedekunta

Koulutusohjelma: Historian maisteriohjelma

Opintosuunta: –

Tekijä: Miira Lankinen

Työn nimi: Hyvät naiset, herrat ja hirviöt: Robert Baillien sukupuolittunut ja ruumiillistunut poliittisuskonnollinen retoriikka, 1640–1652

Työn laji: Maisterintutkielma

Kuukausi ja vuosi: Huhtikuu 2021

Sivumäärä: 64

Avainsanat: Historia, aatehistoria, sukupuoli, retoriikka, politiikka, uskonto, sosiaalinen sukupuoli, sukupuoliroolit, maskuliinisuus, feminiinisyys, ruumiillisuus, body politics, hirviöt, lääketiede, sairaudet, 1600-luku, varhaismoderni, uuden ajan alku, Englannin sisällissota, kolmen valtakunnan sodat, konfliktit, uskonnolliset konfliktit, Iso-Britannia, Skotlanti, kristinusko, presbyteriset kirkot, presbyterismi, puhdasoppisuus, papit

Säilytyspaikka: Helsingin yliopiston kirjasto (E-Thesis)

Muita tietoja: –

Tiivistelmä: Tämä tutkielma tutkii Robert Baillien (1602–1662) käyttämää sukupuolittunutta ja ruumiillistunutta retoriikkaa tämän poliittisuskonnollisissa teksteissä kolmen valtakunnan sotien aikana. Tutkimus analysoi, kuinka sukupuolittuneen ja ruumiillistuneen retoriikan avulla Baillie maalaa vastapuolesta kuvan väärauskoisina, seksuaalisesti poikkeavina ja jopa hirviömäisinä. Vastavasti Baillie käyttää sukupuolittunutta ja ruumiillistunutta kieltä myös maalatakseen presbyterit tosiuskovaisiksi ja Jumalan asialla oleviksi.

Tutkielma jakautuu kolmeen osaan. Ensimmäisessä luvussa analysoidaan, kuinka Baillie maalaa vastapuolen miesten maskuliinisuuden heikoksi. Baillien mielestä eniten näiden miesten maskuliinisuutta kyseenalaistaa näiden väärauskoisuus ja valtion uhkaaminen. Toisessa luvussa tarkastellaan, kuinka Baillie käyttää feminiinisyyttä toisaalta vastapuolen maalaamiseen seksuaalisesti epäilyttävinä ja yhteiskuntarauhan vaarantajina, mutta myös kirkon kuvaamiseen naisena, joka joutuu vastapuolen miesten hyökkäyksen kohteeksi. Kolmannessa luvussa sukupuolittuneisuus sidotaan yhteen ruumiillisuuden kanssa. Toisaalta Baillie maalaa vastapuolesta kuvaa hirviöinä, jotka saavat usein feminiinisiä konnotaatioita. Samalla hän niin ikään kuvaa kirkkoa ja valtiota ruumiin avulla, ja kuinka vastapuoli sairastuttaa tai muuntaa hirviöksi tämän poliittisen ja uskonnollisen ruumiin. Lopuksi luvussa keskitytään Baillien tapaan tarjota parannusta lääketieteellisten kielikuvien avulla.

Baillien sukupuolittuneen ja ruumiillistuneen retoriikan analyysillä tämä tutkielma osoittaa, että aatehistoriallinen tutkimus hyötyy sukupuolen ja ruumiin huomioimisesta analyysissaan. Tutkielmassa avataan, kuinka 1600-luvun Iso-Britannian poliittinen ympäristö oli vahvasti sukupuolittunut ja ruumiillistunut, ja kuinka eliitin miesten oli tärkeä pitää kiinni näistä ihanteista oikeuttaakseen valtansa. Samalla tutkielma tuo esille, kuinka hyökkäys eliitin miehen maskuliinisuutta vastaan saattoi olla oikea uhka miehen poliittiselle vallalle.

Sisällys

Johdanto	1
1. ”Häijyt miehet” – vastustajien maskuliinisuuden ja kunnollisuuden kyseenalaistaminen	5
2. ”Kaikkien naisten messias” – feminiinisyys uhkana ja hyveenä	22
3. ”Käärmeet ja sudet” – hirviöiksi vääristyneet ruumiit ja parannuskeinot niihin	43
Johtopäätökset.....	64
Lähdeluettelo.....	65

Johdanto

Tarkastelen tässä tutkielmassa Robert Baillien (1602–1662) poliittisuskonnollisten tekstien sukupuolittunutta ja ruumiillistunutta retoriikkaa kolmen valtakunnan sotien¹ aikana. Analysoin tässä tutkielmassa, kuinka Baillie käyttää tehokkaasti sukupuolittunutta ja ruumiillistunutta retoriikkaa syödäkseen vastapuolen poliittista legitimitettä.

Robert Baillie oli skottilainen presbyteeripappi Kilwinningin seurakunnassa ja lisäksi hän opetti Glasgow'n yliopistossa. Hän kuului myös Covenanter-liikkeen johtohahmoihin ja toimi niin neuvottelijana kuninkaan kanssa kuin skottilaisten edustajana Westminster Assemblyssä. Kuitenkin kaikkein mielenkiintoisimman hänestä tekee hänen maltillisuutensa: vaikka Baillie muistetaan yhtenä Covenanter-liikkeen huomattavimmista propagandisteista, hän ei itse asettunut konfliktissa kumpaakaan ääripäähän.²

Tämä tutkielma ei kuitenkaan keskity niinkään Baillieen itseensä tai tämän persoonaan, vaan lähestyy lähteitä aatehistorian näkökulmasta. Siten analysoin tässä tutkielmassa retorisia keinoja, joilla Baillie pyrki edistämään omia poliittisia tavoitteitaan.

Baillie eli maailmassa, jossa uskonto oli politiikkaa ja politiikka uskontoa, eivätkä ne olleet toisistaan eroteltavia. Siksi lähdän tässä tutkielmassa siitä, että Baillie oli poliittinen toimija, jonka tavoitteet olivat poliittisuskonnollisia. Jokaisella hänen tekstillään on yksi ydintavoite: ajaa presbyteerisen kirkon etua Britannian saarilla.

Valitsin tarkastelun kohteeksi Baillien sukupuolittuneen ja ruumiillisen retoriikan, koska Baillien omia kirjoituksia ei ole aikaisemmin analysoitu tällaisesta näkökulmasta. Aatehistoria ottaa huomioon sukupuolen ja ruumiin merkityksen vieläkin melko harvoin, varsinkin tutkittaessa kolmen valtakunnan sotia. Osoitan tässä tutkielmassa, että näiden näkökulmien huomioon ottaminen antaa aatehistorialliselle tutkimukselle uusia näkökulmia ja mahdollisuuden tekstien uudelleenymmärrykseen.

¹ Käytän tätä termiä Englannin sisällissodan sijaan, koska se kuvaa mielestäni paremmin konfliktin luonnetta useamman valtakunnan (Englanti, Skotlanti ja Irlanti) välisenä ja sisäisenä. Lisäksi se kertoo, että kyse ei ollut yhdestä vaan useammasta konfliktista.

² Stevenson 2008; Campbell 2017, erit. s. 25–56.

Bailliestä itsestään on tehty kaksi elämäkertaa: F. N. McCoy'n *Robert Baillie and the second Scots Reformation* vuodelta 1974 ja Alexander D. Campbellin *The Life and Works of Robert Baillie (1602 – 1662): Politics, Religion and Record-Keeping in the British Civil Wars* vuodelta 2017. Kummassakaan ei kuitenkaan paljoa oteta huomioon Baillien sukupuolittunutta ja ruumiillistunutta retoriikkaa. Väitän tässä tutkielmassa, että tällaisen retoriikan huomioon ottaminen avaa Baillien tekstejä uudella tavalla.

Aikaisemmin kolmen valtakunnan sotien sukupuolittumista ja ruumiillistumista ovat tutkineet Hilda L. Smith teoksessaan *All Men and Both Sexes: Gender, Politics, and the False Universal in England, 1640–1832* (2002), Diane Purkiss teoksessaan *Literature, Gender and Politics During the English Civil War* (2005), Ann Hughes teoksessaan *Gender and the English Revolution* (2012), Laura Lunger Knoppers artikkelissaan. “‘The Antichrist, the Babilon, the great dragon’: Oliver Cromwell, Andrew Marvell, and the Apocalyptic Monstrous” (2004) ja teoksessaan *Politicizing Domesticity from Henrietta Maria to Milton’s Eve*. (2011), sekä David Cressy artikkelissaan “Lamentable, Strange, and Wonderful: Headless Monsters in the English Revolution” (2004). Nämä teokset ovat kuitenkin olleet enemmän “yleisteoksia” ja esittävät isoja trendejä monien kirjoittajien teksteistä. Lisäksi ne ovat olleet hyvin englantilais- ja politiikkakeskeisiä. Tutkimukseni sen sijaan paneutuu yhden skottipapin teksteihin, mikä mahdollistaa lähteiden syvällisemmän pohdinnan ja erilaisen näkökulman kolmen valtakunnan sotiin.

Yhteiskunnan sukupuolittumista ja ruumiillisuutta 1500–1600-luvun Englannissa ovat tutkineet Susan Dwyer Amussen teoksessaan *An Ordered Society: Gender and Class in Early Modern England* (1994) ja Alexandra Shepard teoksessaan *Meanings of Manhood in Early Modern England* (2006). Myös nämä ovat kuitenkin enemmän ”yleisteoksia”, ja varsinkin Shepardin teos on keskittynyt aikaan ennen kolmen valtakunnan sotia. Nämä teokset kuvailevat enemmän yhteiskunnallisia oloja sukupuolittuneesta näkökulmasta, vaikka toki ottavat huomioon poliittisen retoriikan. Tarkastelen tässä tutkielmassa, kuinka yksittäinen kirjoittaja pystyy soveltamaan näitä vallitsevia oloja – ja niiden murrosta – oman poliittisuskonnollisen argumenttinsa rakentamiseen.

Varhaismodernia lääketiedettä ja sen soveltamista poliittiseen retoriikkaan Englannissa ovat tutkineet Andrew Wear teoksessaan *Knowledge and Practice in English Medicine, 1550–1680* (2000) Margaret Healy teoksessaan *Fictions of Disease in Early Modern England: Bodies, Plagues and Politics* (2001). Osana tätä tutkielmaa havainnoin, kuinka yksittäinen skottipappi sovelsi tällaista lääketieteellistä kieltä kasvattaakseen omaa auktoriteettiansa.

Nämä mainitsemani aikaisemmat tutkimukset ovat keskittyneet Englantiin. Skotlannin tapauksessa feminiinisen retoriikan käyttöä kirjallisuudessa sekä naisten asemaa yhteiskunnassa ja uskonnollisessa elämässä kolmen valtakunnan sotien aikaan ja sitä ennen on aikaisemmin tutkittu David George Mullanin teoksessa *Scottish Puritanism 1590–1638* (2000), Margo Toddin teoksessa *The Culture of Protestantism in Early Modern Scotland* (2002), Sarah M. Dunniganin, C. Marie Harkerin ja Evelyn S. Newlynin toimittamassa teoksessa *Woman and the Feminine in Medieval and Early Modern Scottish Writing* (2004) ja Laura A. M. Stewartin teoksessa *Rethinking the Scottish Revolution: Covenanted Scotland 1637–1651* (2016). Yksikään näistä teoksista ei kuitenkaan keskity analysoimaan sukupuolen tai ruumiin merkitystä kolmen valtakunnan sotien poliittisessä retoriikassa, mihin tämä tutkielma keskittyy.

Lähteinäni toimii Baillien kymmenen poliittisuskonnollista tekstiä vuosilta 1640–1652. Kaikki nämä tekstit ovat painettu tähän aikaan ja ne ovat kaikki englanninkielisiä (*Ladensium Autokatakrisis* -tekstissä on kylläkin myös latinankielisiä lainauksia). Lähteeni olen saavuttanut EEBO -käyttöliittymän (Early English Books Online) kautta tekijähaun avulla. Joistakin lähteistä on olemassa useampia versioita eri nimillä, milloin valitsin luettavaksi translitteroidun version. Jos translitteroituja versioita oli olemassa useampi, suosin varhaisinta painosta.

Käyttämässäni lähteissä Baillie käyttää sukupuolittunutta ja ruumiillistunutta retoriikkaa hyvin harkitusti: tällaista retoriikkaa esiintyy eniten Baillien populistisissa teksteissä ja tekstien kaikkien populistisimmissä kohdissa. Tarkoituksena on varmasti ollut tehdä teksteistä mielenkiintoisempaa luettavaa (ja kuunneltavaa), mutta väitän, että tällaisella retoriikalla oli myös poliittisia tavoitteita: analysoinkin tässä tutkielmassa, kuinka Baillie pyrki vähättelemään vastapuolen legitimizeettiä sekä herättämään lukijassaan moraalista paniikkia sukupuolittuneen ja ruumiillisen retoriikan avulla.

Tämä tutkielma etenee seuraavasti: Ensimmäisessä luvussa analysoin, kuinka Baillie maalaa vastapuolestaan maskuliinisesti vajavaisia. Tuloksena on, että Baillie hyökkää vastapuolen maskuliinisuutta vastaan kahdella kärjellä: hän pyrkii osoittamaan vastapuolen vääräuskoiseksi ja uhaksi valtiolle. Toisessa luvussa tarkastelen, kuinka Baillie käyttää feminiinisyttä paitsi uhkakuviin maalaamiseen, mutta myös kirkon kuvaamiseen viattomana ja uhrina. Luku jakautuu kolmeen osaan, ensimmäisessä keskitytään Baillieen tapaan kuvailla katolista kirkkoa Babylonin porttona ja presbyteristä kirkkoa Kristuksen morsiamana, toisessa tarkastellaan Baillien keinoja mustamaalata katolisia ja episkopaaleja negatiivisten feminiinisten piirteiden avulla, ja kolmannessa osassa eritellään, kuinka Baillie esittää radikaalien reformoitujen ryhmien naiset yhteiskuntarauhan tuhoajina. Kolmas luku syventyy Baillien ruumiilliseen retoriikkaan. Analysoin, kuinka Baillie kuvaa

vastapuolta hirviöinä sekä poliittisen ja kirkollisen ruumin muuttumista sellaiseksi, ja kuinka nämä valtion ja kirkon vääristymät ja ihmisten hengelliset taudit voisi parantaa presbyterisen kirkkohallinnon avulla.

1. ”Häijyt miehet” – vastustajien maskuliinisuuden ja kunnollisuuden kyseenalaistaminen

1600-luvun patriarkalisessa maailmassa ihanteena oli, että poliittisen toimijan tuli olla mies. Eikä vain mikä tahansa mies, vaan ”kunnollinen” mies. Patriarkalisesta yhteiskunnasta puhutaan usein miesten valtana, mutta todellisuudessa kyse on harvojen miesten vallasta naisten ja muiden miesten yli. Kolmen valtakunnan sotien aikana nämä harvat miehet olivat perheiden päitä ja maanomistajia. Heidän maskuliinisuutensa rakentui vastakohtana paitsi naisille, mutta myös ”vajavaisille miehille” – miehille, jotka eivät syystä tai toisesta voineet saavuttaa ns. ”vapaa miehen” ihannetta tai jotka eivät käyttäytyneet kuten miehen piti. Siksi on perusteltua sanoa, että maskuliinisuus oli jatkuvasti epävakaa luonteeltaan. Koska poliittinen toimijuus perustui maskuliinisuuteen, vastapuolen maskuliinisuuden kyseenalaistaminen oli tehokas ja yleisesti käytetty keino horjuttaa tämän poliittisen toiminnan oikeutta. Mieskäsitys ei koskaan ollut yhtä vakaa kuin naiskäsitys, ja siten yhteiskunnassa oli olemassa useampia, kilpailevia käsityksiä hyvästä maskuliinisuudesta. Muun muassa alemmat sosiaaliset luokat loivat itselleen omia käsityksiä hyvästä maskuliinisuudesta, koska he eivät pystyneet saavuttamaan eliitin asettamia ihanteita. Kuitenkin myös kilpailevat poliittiset ryhmät saattoivat luoda erilaisia käsityksiä siitä, mitä tarkoitti olla mies.³

Ann Hughesin mukaan kolmen valtakunnan sodat olivatkin juuri tällainen poliittisten ryhmien mieskäsitysten konflikti: rojalistit ja parlamentaristit katsoivat maskuliinisuutta eri tavoin. Pamfleteissa haukuttiin vastapuolen miehiä joko puutteellisiksi miehiksi tai määriteltiin oman puolen miehet kunnollisiksi, oikeiksi miehiksi. Tavoitteena oli heikentää vastapuolen poliittisista legitimitettiin sekä vahvistaa oman toimintansa oikeutusta.⁴ Aikana, jolloin valtiolla ei ollut samanlaista väkivaltakoneistoa pakottaa päätöksensä alamaisilleen kuin nykyään, legitimitettiin oli hallitsemisen ehdoton vaatimus ja tämä legitimitettiin perustui maskuliinisuuteen.⁵ Maskuliinisuuden hauraudesta kertoo paljolti se, kuinka jo ennen kolmen valtakunnan sotia miehet olivat erityisen tarkkoja omasta maineestaan: miehen maineen kärsiminen saattoi sulkea miehen yhteiskunnallisen vallankäytön ulkopuolelle.⁶

³ Hughes 2012, s. 90–124; Purkiss 2005 s. 1–11, 19; Shepard 2003, s. 1–18.

⁴ Hughes 2012 s. 9, 90–124.

⁵ Hughes 2012 s. 9; Purkiss 2005 s. 54.

⁶ Shepard 2003, s. 152–186.

Lähdeaineistoissani Baillie käsittelee pääasiassa kahta eri ryhmää: episkopaaleja⁷ ja radikaaleja reformoituja ryhmiä⁸. Vaikka nämä ryhmät poikkeavat huomattavasti toisistaan, väitän, että Baillie kyseenalaisti näiden ryhmien edustajien maskuliinisuutta hyvin samanlaisin keinoin. Baillien näkemyksiä näiden ryhmien välisistä suhteista käsittelemme tarkemmin kolmannessa luvussa. Olen valinnut tähän lukuun temaattisen rakenteen, jossa vertailen Baillien tapaa kirjoittaa episkopaaleista ja radikaaleista reformoiduista ryhmistä, mitä niissä oli yhteistä ja mitä eroavaisuuksia.

Baillien tapauksessa tulee huomata, että hän käy debattia muiden eliitin miesten kanssa: siten tämä tutkielma ei käsittele alempien sosiaaliluokkien miesten käsityksiä maskuliinisuudesta, vaan pääsääntöisesti se keskittyy ylempien sosiaaliluokkien miesten välisiin kiistoihin maskuliinisuudesta. Tässä tutkielmassa käydään niin ikään vähemmän läpi keskustelua eliitin miesten näkemyksistä alempien sosiaaliluokkien miesten maskuliinisuudesta paitsi Baillien yrittäessä leimata vastapuolen edustajia alemman sosiaaliluokan miehiä vastaaviksi. Monesti lähteideni retoriikka saattaa vaikuttaa varsin neutraalilta, jopa universaalilta, mutta väitän Hilda L. Smithin tapaan tässä olevan kyseessä ”virheellinen universaali”: todellisuudessa näissä teksteissä esitetään eliitin miesten kokemus yleisenä ihmiskokemuksena.⁹ Siten vaikka lähteissä ei aina suoraan puhuta eliitin miehistä, teksti asettaa ihmiskokemukselle sellaisia rajoja, joita naiset ja alempien sosiaaliluokkien miehet eivät voineet saavuttaa.

⁷ Tunnetaan myös mm. nimillä anglikaanit, korkeakirkolliset tai ”arminiolaiset”.

⁸ Tosiasiassa kyse on monista eri ryhmistä, mm. independentit, baptistit ja kveekarit. Käytän tässä tutkielmassa yleisnimeä radikaalit reformoidut ryhmät, englanniksi ryhmät tunnetaan muun muassa nimellä *English Dissenters*.

⁹ Lisätietoa virheellisestä universaalista: Smith 2002.

Vääräuskoisuus kyseenalaistamassa maskuliinisuutta

Baillielle kunnan mies oli ennen kaikkea presbyteeri. Vaihtoehtoja ei ollut, vääräuskoisuus nimittäin hänen retoriikassaan kyseenalaisti miehen maskuliinisuuden. Baillie katsoi kaikkia käsittelemiään ryhmiä vääräuskoina ja katsoi näiden myös edistävän vääräuskoisuutta. Tämän kertoo jo hänen näille usein antama attribuutti *wicked*, jonka voi kääntää paitsi häijyksi, mutta lisäksi syntiseksi tai jumalattomaksi.¹⁰

1600-luvun puhdasoppisuuden maailmassa uskonto ei ollut henkilökohtainen valinta, vaan koko yhteisön asia. Vanhatestamentillisessa ajattelumaailmassa Jumala rankaisi vääräuskoina ja vaali valittua kansaansa, joten ei ollut yhdentekevää, mihin uskoi. Synnit nähtiin kollektiivisina, joten kirkko varsinkin vahti tarkkaan ihmisten moraalia ja uskon puhtautta.¹¹

Tärkeä attribuutti kunnan miehelle 1600-luvulla oli siis harras usko. Miehen valta perustui perheen hallitsemiseen, ja perheen pään tehtävä oli ohjata vaimonsa, lapsensa ja palvelijansa oikean uskon tielle. Mies, joka oli vääräuskoinen, ei vaarantanut paitsi omaa sieluaan, vaan asetti myös perheensä ikuisen kadotuksen vaaraan.¹² Siksi kolmen valtakunnan sotien aikana yleinen tapa hyökätä vastapuolen maskuliinisuutta vastaan olikin esittää nämä vääräuskoina.¹³

Baillielle oikea usko tarkoitti presbyterismiä, olihan hän itse presbyteeripappi. Presbyterismi perustuu kalvinismille, joten myös Baillie uskoi predestinaatioon – eli siihen, että Jumala on valinnut toiset ihmiset pelastukseen ja tuominnut toiset hävitykseen.¹⁴ Baillien mukaan ihmisen perusluonne on täysin korruptoitunut, ja vain Kristuksen uhraus auttaa uskovaisia toimimaan oikein.¹⁵ Vastapuolen miehet toimivat siis ihmisluonnon mukaisesti, Saatanan ohjaamina, ja siksi heidän kohtalonsa oli oikeastaan hiukan surullinen:

¹⁰ Esim. *Ladensium autokatakrisis*. Amsterdam 1640 ”THE PREFACE”; *A dissuasive*. London 1645 s. 22; englannin kielessä on olemassa sanonta *there’s no rest for the wicked*, minkä voi karkeasti kääntää suomeksi *jumalattomilla ei ole rauhaa*.

¹¹ Todd 2002 s. 174; MacCulloch 2005 s. 598–599.

¹² Amussen 1994 s. 35–36, 39; Ewan 2012 s. 268, 274, 278, 281; Hughes 2012 s. 10–11, 117–118; MacCulloch 2005 s. 647, 649; Shepard 2003 s. 81, 86; Stewart 2018 s. 112, 114; Todd 2002 s. 41–42, 73–74, 78, 266, 311–313, 351.

¹³ Hughes 2012 s. 94.

¹⁴ MacCulloch 2005 s. 109–110, 242–244, 345, 378, 390–391; Mullan 2000 s. 23, 186, 209; Steele 1990 s. 41; Stewart 2018 s. 11–12, 161; Todd 2002 s. 1.

¹⁵ *Satan the leader*. London 1643 s. 24–25; lisätietoja presbyteerien näkemyksistä omatunnosta ja uskosta, kts. Mullan 2000 s. 89–92; 211.

*The leader of all these opposites appeareth to be that most malignant spirit, the devill. We deny not that sundry of these men for their opinions and practices wherein they differ from us, may have very strong and plausible arguments; yet they would remember that Satan oft times, by strong delusions, maketh his followers believe lies. We grant also, that sundry of the elect children of God, before their calling, in the dayes of their ignorance, may be withdrawn to serve the devill, in the most wicked employments against God; Father, forgive them, (saith Christ of many of his crucifiers) for they know not what they do.*¹⁶

Varhaismodernina aikana miehen oikeus valtaan perustui häneen kykyynsä hallita itseään: pystyäkseen hallita muita miehen tuli ensin pystyä hallitsemaan itseään.¹⁷ Tärkeää oli, että mies ei alentunut eläimen tasolle, vaan käyttäytyi kuin mies.¹⁸ Mielestäni Baillie katsoo, että vääräuskoiset miehet eivät olleet pystyneet taistelemaan omaa luontoaan, ”sisäistä eläintään” vastaan, vaan olivat alentuneet jotain miehen tasoa alemmalle (vaikka toki, tämä ei ollut heidän syynsä, Jumala ei vain ollut valinnut heitä). Analysoin tarkemmin miehen ja elämellisyuden suhdetta kolmannessa luvussa.

Tärkeää tässä kohtaa kuitenkin on, että Baillie yhdistää vääräuskoisuuden ja itsekurin puutteen toisiinsa. Itsekurin puutteen uskottiin varhaismodernina aikana ilmentyvän moraalittomana toimintana,¹⁹ joten siksi Baillie esitti vastapuolen edustajat tekemässä ties minkälaisia moraalittomia toimia. Episkopaaleja hän syyttää muun muassa juopottelusta, aviorikoksista ja tappelemisesta.²⁰ Järkyttävimpänä esimerkkinä Baillie nostaa esille John Athertonin, joka oli anglikaaninen piispa Irlannissa ja joka teloitettiin sodomian takia:²¹

*Was ever the War[ner] companion Bishop Aderton challenged for his Sodomy, so long as their common Patron of Canterbury did rule the Court?*²²

¹⁶ *Satan the leader*. London 1643 s. 37.

¹⁷ Shepard 2003 s. 70.

¹⁸ Shepard 2003 s. 174; Purkiss 2005 s. 11, 16.

¹⁹ Shepard 2003 s. 85–86.

²⁰ *A review*. Delft 1649 s. 21.

²¹ Clarke 2008; sodomia nähtiin suurena riskinä yhteiskunnalle, koska se uhkasi Jumalan luonnollista järjestystä ja sukupuolihierarkioita; siten varhaismodernina aikana oli yleistä yhdistää sodomia uhkaavina pidettyihin ryhmiin; protestantit yhdistivät sen katolisiin, mutta se liitettiin yleisesti myös mm. juutalaisiin. muslimeihin ja uuden maailman alkuperäisasukkaisiin, kts. MacCulloch 2005 s. 622–626.

²² *A review*. Delft 1649 s. 19–20.

Samalla tavalla Baillie syyttää myös radikaaleja reformoituja ryhmiä niin aviorikok-
sista, haureudesta, inestistä kuin jopa polygamiasta Münsterin tapaan.²³ Uskonnollisissa ja poliitti-
sissa konflikteissa syytökset seksuaalisista väärinkäytöksistä oli tehokas tapa hyökätä miehen mas-
kuliinisuutta vastaan.²⁴ Käsittelen näitä teemoja tarkemmin käsitellessäni miesten suhteita naisiin.

Tätä taustaa vasten on ymmärrettävää, ettei Baillie halunnut antaa vastapuolille poliit-
tista valtaa, eikä varsinkaan oikeutta heikentää presbyterisen kirkon asemaa. Ensimmäinen lähteeni,
Ladensium autokatakrisis, on kirjoitettu vuonna 1640, eli toisen piispojen sodan vielä ollessa käyn-
nissä. Teksti on suunnattu vetoamaan englantilaisiin presbyterismiin oikeaoppisuuden puolesta ja ky-
seenalaistamaan kuninkaan joukkojen oikeutta hyökätä Skotlantiin. Baillie tekee tämän osoittamalla
episkopaalien olevan hänen mielestään tosiasiaa katolisia, joiden tavoitteena on muuttaa Britannian
kirkot katolisiksi.

Näin Baillie toteaa rukouskirjasta:

*Was styled by our Bishops the Popish adoration, my lord of Canterburie on the margine
with his owne hand directeth to scrape out the word Popish, as we can shew in the au-
thentick manuscript of that booke now in our hands.*²⁵

Baillie syyttää tässä William Laudin valehtelevan, ettei rukouskirja olisi katolinen. Bail-
lie katsoikin vääräuskoisten käyttäytyvän yhtä juonittelevasti kuin Saatanan, mutta varhaismodernina
aikana myös naisten katsottiin olevan luonteeltaan juonittelevia.²⁶ Toiminta tämän ajan patriarkaali-
sessa yhteiskunnassa perustui rehellisyydelle, joten vastapuolen esittäminen valehtelijana alensi nämä
jopa naisen tasolle. Valehtelu söi suoraan miehen maskuliinisuutta.²⁷

²³ *Anabaptism*. London 1647 s. 15, 33–34.

²⁴ Hughes 2012 s. 22, 103, 106.

²⁵ *Ladensium autokatakrisis*. Amsterdam 1640 s. 53.

²⁶ *Satan the leader*. London 1643 s. 12; Ewan 2004 s. 10; Hughes 2012 s. 13, 143; Purkiss 2005 s. 64, 67–68; Shepard 2003 s. 49, 78–79.

²⁷ Shepard 2003 s. 153, 161, 167, 194.

Baillie antaa niin ikään muita, perinteisesti feminiinisiä piirteitä, sekä episkopaaleille että radikaaleille reformoiduille ryhmille. Episkopaaleista Baillie käyttää useammankin kerran sanaa *meeke*.²⁸ sanaa, jonka voi kääntää tarkoittamaan nöyrää, säyseää tai kärsivällistä. Nämä olivat piirteitä, joita pidettiin hyvänä naisella, mutta vastaavasti miehellä ne voitiin nähdä tämän maskuliinisuutta kyseenalaistavana. Molempia ryhmiä Baillie kuvaa myös viettelijöinä; tässä näyte episkopaalien tapauksessa:

*[...] you laboured to seduce the people to prophane that day with all kinde of publike pastimes, all strictnesse about the Sabbath you cryed downe, as Puritanick Iudaisme [...].*²⁹

Ja radikaalien reformoitujen ryhmien tapauksessa:

*A full liberty must be granted to every Seducer, who will in the most publick places, & within the doors of our houses also, perswade our loving consorts, our dear children, our faithfull servants & friends, to deny Christ, [...].*³⁰

Molemmissa lainauksissa tulee esille, kuinka Baillie katsoo näiden miesten ottavan käyttöön stereotyyppisesti feminiinisen käytöstavan levittääkseen vääräuskoisuuttaan. Feminiiniseksi haukkuminen oli varhaismodernina aikana tehokas tapa loukata miehen maskuliinisuutta.³¹

Feminiiniseksi syyttämisen lisäksi toinen tehokas keino kyseenalaistaa miehen maskuliinisuutta varhaismodernina aikana oli leimata tämä ulkomaalaiseksi.³² Baillie kuitenkin sitoo mielenkiintoisella tavalla ulkomaalaisuuden vääräuskoisuuteen: vääräuskoisuus käytännössä esti ”kunnon kansalaisuuden”. Covenanter-liikkeessä presbyterismi sidottiin ”patrioottisuuteen” ja liikkeen vastustajia kutsuttiin usein nimellä *malignant*. Kyseisen termin avulla vastapuolta kuvattiin uhkana

²⁸ *The unlavvfulnessse*. London 1641 s. 5; *An historicall vindication*. London 1646 s. 24–25; *A review*. Delft 1649 s. 2.

²⁹ *An historicall vindication*. London 1646 s. 25.

³⁰ *Anabaptism*. London 1647 “FOR THE RIGHT HONOURABLE the Earl of *Lauderdail*, Viscount *Metellan*, Lord *Thirleston* and *Bolton*.”

³¹ Hughes 2012 s. 22.

³² Burke 2004; Hughes 2012 s. 93.

valtiolle.³³ Lisäksi Skotlannissa oli luotu reformaation jälkeen narratiivi, jonka mukaan maa oli ollut ennen katolista aikaa ”protopresbyterinen”, eli presbyterismi sitoutui myös tässä narratiivissa vahvasti skottilaisuuteen.³⁴ Baillie leimaakin episkopaalit Rooman ja katolisten valtakuntien käytyreiksi, mutta samalla tavalla hän leimaa radikaalit reformoidut ryhmät ulkomaalaisiksi: Hän kertoo *Anabaptism*-tekstissään paljon Manner-Euroopan kastajista leimatakseen radikaalit reformoidut liikkeet mannereurooppalaisiksi innovaatioiksi. Baillie kuitenkin vie ulkomaalaiseksi leimaamisen vielä askeleen pidemmälle vertaamalla molempia ryhmiä juutalaisiin ja muslimeihin, eurooppalaisille kulttuureille tyypillisiin toisiin. Episkopaaleista hän toteaa muun muassa näin:

*The Pagan Princes of old, the Turkish this day, the ancient Popish Parliaments, and the late Prelaticall, have demonstrate their care for that which they esteemed the service of their God: [...]*³⁵

Ja radikaaleista reformoiduista ryhmistä näin:

*They stick not to professe the lawfulness to erect, at least the unlawfulness to disturb when erected in the most publick places, Schools and Professions, for the perswading of all the idolatries and blasphemies, which either of old or this day, have been among the Pagans, Turks, Jews, or the most infamous hereticall Christians, that so from England as an open fountain the streams of all those, and if they be any more, imaginable errorrs may be sent out to every other part of the Christian world: [...]*³⁶

Käsittelen juutalaisiksi ja muslimeiksi leimaamista lisää vielä kolmannessa luvussa, jossa analysoin näiden ryhmien käyttämistä hirviömäisenä toisena.

³³ Stewart 2018 s. 218–220.

³⁴ Royle 2004 s. 64–65, 73; Steele 1990 s. 53–54; Stewart 2018 s. 131–133.

³⁵ *Satan the leader*. London 1643 s. 42.

³⁶ *Anabaptism*. London 1647 “The PREFACE.”

Baillie antaa molemmille ryhmille kuitenkin myös toisistaan eroavia piirteitä. Varsinkin episkopaaleja hän kuvaa usein raivon ajamiksi. Näin hän muun muassa toteaa:

[...] but when this your overture was not hearkened unto, your Antichristian furie broke out so high, that nothing could satiate your rage, but the destruction (with an English Army) of all your opposites in the whole Nation, and the fastning upon the neck of the Country with undissoluble bands, the yoke of a perpetuall slavery. [...] yet so matchlesse is your rage, and that of your friends, that unlesse your pride, avarice, and errors may be satisfied except Bishops, books, and a Turkish royaltie may be gotten established: [...] It's a great mercy of God to these Lands, that such unparaelled furies are not buried below the ground, or beaten off to so remote corners, that they may no more bee seene in the societies of men, either of Church or State.³⁷

Baillie yhdistää episkopaalit vielä radikaaleja reformoituja ryhmiäkin vahvemmin Saatanaan, pitihän hän paavia itse Antikristuksena. Saatana kuvataan usein Raamatussa raivoavana, joten Baillie todennäköisesti haluaa tällä piirteellä assosoida episkopaaleja Saatanaan. Varhaismodernina aikana miehen ihanteeseen kuului itsehillintä, joten julkinen raivoaminen kyseenalaisti miehen maskuliinisuutta ja oikeutta hallita.³⁸ Siten yhdellä kielikuvalla Baillie sai kyseenalaistettua sekä episkopaalien oikeaoppisuutta että maskuliinisuutta.

Radikaaleja reformoituja ryhmiä Baillie taas kuvaa usein tekopyhinä. Esimerkiksi näin hän sanoo heistä:

It is visible whither Satan intends to lead proud hypocrites; these men who in their own eyes were so holy Saints as they behoved in the tenderness of their conscience to separate from the best reformed Churches, these men who talked of nothing but mortification of the flesh, who counted it unlawfull to defend their life by the sword, [...] in a short time they came to preach and practice as very lawfull and warrantable, to make themselves absolute Kings and Monarchs of the whole earth, [...].³⁹

³⁷ *An historicall vindication*. London 1646 s. 44–45.

³⁸ Shepard 2003 s. 85.

³⁹ *Anabaptism*. London 1647 s. 33.

Tämä näkemys tekopyhydestä liittyy todennäköisesti radikaalien reformoitujen ryhmien ja presbyteerien opilliseen läheisyyteen: suurin osa näistä uskonnollisista ryhmistä voidaan jättellä saman reformoitujen kirkkojen sateenvarjon alle ja myöhemmin ne kaikki tulivat tunnetuiksi nimellä nonkonformistit.⁴⁰ Baillie varmastikin tunnisti tämän läheisyyden, mutta katsoi näiden ryhmien vievän opin liian radikaaliin suuntaan. Baillielle ajatus siitä, että näiden ryhmien jäsenet voisivat tosissaan tietää, kuka oli tosissaan Jumalan valittu ja kuka ei, oli todiste kyseisten ryhmien edustajien tekopyhydestä. Baillien mielestä tätä ei voinut tietää kukaan muu kuin Jumala itse.⁴¹

Baillien mukaan hyvä kristitty on kärsivällinen ja myötätuntoinen, hän sanoo muun muassa:

That in the greatest pangs of our zeal we never forget charity. [...] When ever we have to doe, [...] but with very hypocrites, whom we have but too good ground to suspect of counterfaiting; yet, for charities sake, let us give them (so far as evident verity will admit) a good construction: [...]. In the mean time, for the sake of that grace and truth they carry in their face and mouth, let us deal so gently with them as may be; [...] Who hath made us of a better metall? What sometimes have we been? [...] And though their wickednesse should continue, yet they are not without abundant misery: If it be not unhappinesse enough to be slaves to errour, to vice, to the Devill while they live, [...]; yet their torments which abides them in hell are lamentable [...]. What ever indignation we are obliged to carry against the sin, yet we must pity the man; and if any censure spirituall or temporall, be inflicted upon him, this justice must flow from the fountain of love and desire, [...].⁴²

Baillie syyttääkin radikaaleja reformoituja ryhmiä myötätunnon puutteesta. Väitän, että myös tällä tavoin hän kyseenalaisti näiden ryhmien maskuliinisuutta: katsomalla yllä olevaa lainausta, se muistuttaa kovin paljon tekstejä, joissa miehiä neuvotaan vaimojensa oikeanlaiseen kohteluun. Naisia tuli ohjata, mutta sen piti perustua hellyyteen ja rakkauteen. Usein miehiä neuvottiin rakastamaan vaimo-
aan kuin Jeesus rakastaa kirkkoaan. Liian voimakas vaimon kohtelu oli miehen omalle

⁴⁰ Tämä termi sisältää itseensä myös presbyteerit, kts. “nonconformist (n.)” *Etymonline*.

⁴¹ Campbell 2017 s. 107–111; MacCulloch 2005 s. 109, Mullan 2000 s. 109; monet predestinaatioon usko-
neet uskoivat, että hävitykseen tuomitut saattoivat omaksua ”väliaikaisen uskon”, eli toisin sanottuna he saatoivat ulkoisesti käyttäytyä kuin uskovaiset, lisätietoa, kts. MacCulloch 2005 s. 390–391.

⁴² *Anabaptism*. London 1647 “The PREFACE.”

maskuliinisuudelle vahingollista.⁴³ Mullanin mukaan Baillie yhdistikin miesten huonon käyttäytymisen kotioloissa vääräuskoisuuteen.⁴⁴ Siten samalla iskulla Baillie saattoi esittää vastapuolen sekä julmina yksilöinä että huonoina kristittyinä, jotka molemmat olivat maskuliinisuutta kyseenalaistavia piirteitä.

Tässä olen osoittanut, kuinka Baillie sitoo vääräuskoisuuden vastapuolen maskuliinisuuden puutteeseen. Siirryn nyt tarkastelemaan, kuinka valtion vaarantaminen oli toinen tapa heikentää vastapuolen maskuliinisuutta Baillien teksteissä.

Uhkat valtiolle ja kuninkaalle

Baillien vastapuolten maskuliinisuuden kyseenalaistamisessa on kaksi kärkeä: vääräuskoisiksi leimaamisen lisäksi hän maalasi vastapuolen edustajat vaarallisena valtiolle. 1600-luvun maailmassa eliitin miehen asema perustui hänen julkiseen asemaansa eli hänen julkiseen virkaansa. Näiden miesten tuli asettaa julkinen – eli valtion – etu yksityisen edelle. Naisten oikeus poliittiseen toimintaan evättiin sillä perusteella, että heidän katsottiin laittavan yksityisen julkisen edelle.⁴⁵ Toisaalta yksityisen katsottiin miesten tapauksessa myös sitoutuvan julkiseen: eliitin miehet sulkiivat muut miehet poliittisen vallan ulkopuolelle vetoamalla näiden kokemattomuuteen perheen hallitsemisessa.⁴⁶ Kolmen valtakunnan sotien aikana tehokkaita tapoja kyseenalaistaa vastapuolen legitimitettä oli siis syyttää tätä julkisen edun vaarantamisesta, mutta myös kyseenalaistamalla tämän yksityisen elämän hallintakyky.⁴⁷

Baillie katsookin vastapuolen edustajien laittavan oman etunsa valtion edun edelle. Sekä episkopaalit että radikaalit reformoidut ryhmät olivat Baillien mielestä vallanhimoisia ja omien etujensa tavoittelijoita. Vain heidän tapansa tavoitella valtaa erosivat toisistaan, lopputulos oli kuitenkin sama: valtion ja kuninkaan kärsiminen.

⁴³ Ewan 2012 s. 274; Mullan 2000 s. 151–152; Shepard 2003 s. 73–86.

⁴⁴ Mullan nostaa esille, kuinka Baillie esitti Robert Brownen vaimonsa hakkaajana *A dissuasive* -tekstissä, kts. Mullan 2000 s. 152.

⁴⁵ Hughes 2012 s. 27, 61, 92, 97, 99–100, 143, 145; Shepard 2003 s. 7; Stewart 2018 s. 296.

⁴⁶ Kolmen valtakunnan sotien alkaessa perhe ja valtio liitettiin vahvasti toisiinsa. Sotien edetessä ja kuninkaan mestaamisen myötä parlamentaristit tarkoituksella heikensivät tätä analogiaa ja lopulta luopuivat siitä kokonaan; Ewan 2012 s. 274, 282; Hughes 2012 s. 97–99, 134, 139–140; Shepard 2003 s. 3, 70, 75, 87.

⁴⁷ Hughes 2012 s. 17, 21–22, 27–29, 92–93, 97, 99–101, 121, 123–124, 135, 141–145.

On mielenkiintoista, kuinka samalla tavalla Baillie käsittelee näitä kahta vastapuoltaan, koska näiden konfliktien kontekstit ovat hyvin erilaiset: Episkopaalit toimivat kuninkaan tukemina muuttaessaan Skotlannin kirkkoa anglikaanisempaan suuntaa, mitä presbyteerit vastustivat.⁴⁸ Radikaalit reformoidut liikkeet taas radikalisoituivat sotien aikana ja alkoivat saada valtaa parlamentarisien piireissä. Ajan myötä osa heistä alkoi katsoa kuningasta tyrannina ja haluta päästä eroon monarkiasta. Lisäksi he ajoivat uskonnollista vapautta.⁴⁹ Baillie kuitenkin näkee sekä episkopaalit ja radikaalit saman ongelman erilaisina ilmentyminä, hän jopa kuvaa näitä Saatanan erilaisiksi tavoiksi hyökätä uskovaisia kohtaan.⁵⁰ Tarkastelen Baillien näkemyksiä näiden ryhmien välisistä suhteista tarkemmin kolmannessa luvussa, mutta tässä analysoin Baillien tapaa kirjoittaa näiden ryhmien aiheuttamista vaaroista valtiolle ja kuninkaalle.

Baillie keskittyy alkupään teksteissään episkopaaleihin ja näiden aiheuttamaan uhkaan. Jo aikaisemmin osoitin, kuinka Baillie esitti episkopaalit viettelijöinä. Tätä viettelyn taitoaan he käyttivät kuninkaaseen saadakseen tämän toimimaan heidän tahtomallaan tavalla:

*While our gracious Prince is so far inflamed with hatred against all tyrannie, yet behold this wicked faction how carefully they go about by all the means they can, to draw his royall minde to that which naturally it doth so much abhore: For they tell us first, that the power of all true Kings is so simply absolute and illimitate, that for any man to reason what they may not is a crime no lesse than treason; that they are far above all law [...]*⁵¹

Tavoitteena ei ole kuitenkaan kuninkaan etu vaan heidän oma etunsa. Todellisuudessa he ajoivat Baillien mukaan paavin ja katolisten etua, samalla vaarantaen kuninkaan ja valtion edun:

⁴⁸ Yksinkertaistaen. Oli myös presbyteerejä, jotka eivät asettuneet kuninkaan ja episkopaalien toimia vastaan, koska he katsoivat kuningasta vastaan käymisen laittomaksi kapinoinniksi. Baillie itsekin kamppaili pitkään oman kantansa kanssa, koska hän ei ollut varma Covenanter-liikkeen oikeudesta nousta kuningasta vastaan; Donaldson 1985 s. 206, 208, 216; Gentles 2007 s. 6–8, 74; MacCulloch 2005 s. 380, 515–521; Steele 1990 s. 34–36; Stewart 2018 s. 38, 129–131; Royle 2004 s. 21–22, 49–52, 57, 63; Todd 2002 s. 89, 367–368, 411; Williamson 1989 45–46.

⁴⁹ Hughes 2012 s. 106, 110, 113, 121; Purkiss 2005 s. 112.

⁵⁰ *A Scotch antidote*. London 1651 s. 19–22.

⁵¹ *Ladensium autokatakrisis*. Amsterdam 1640 s. 120.

[...] but also to lay down your neck under the yoke of the king of Spaine, if once he had any sitting in this Yle, without any further resistance, though in your Church by force that Tyrant should set up the latine Masse in place of the Bible, and in your State, for your Magna-Charta and acts of Parliament, the Lawes of Castile, though in your eyes he should destroy the whole race of the royall familie, though the remainder of the Nobilitie and Gentry in the Land should be sent over by him, some to worke in fetters in his Mines of Peru, others in chayns to row all their dayes in his gallayes in the Mediterrane, for all these or any other imaginable acts of tyrannie that could escape the wicked head of any mad Nero, of any monstrous Caligula; [...]⁵²

Varhaismodernien protestanttien piirissä oli yleistä katsoa, että paavi oli suora riski monarkeille. Katolisten katsottiin laittavan paavin monarkkien edelle, ja siksi katolisia alamaisia pidettiin yleensä suurena riskinä protestanttisissa maissa. Englannissa ruutisaliitto oli vielä ruokkinut lisää tätä pelkoa katolisten riskistä maan hallitsijoille.⁵³ Varhaismodernissa yhteiskunnassa oli myös yleistä pitää valtakunnan yhtenäistä uskoa rauhan takeena.⁵⁴ Siten presbyteerisessä valtiossa muille uskonsuuntauksille ei ollut tilaa.

Baillie siis katsoi episkopaalien pyrkivän tyranneiksi, ja jos he tulisivat tässä onnistumaan, tuloksena olisi vain anarkiaa. Tyranniaa ja anarkiaa voi pitää toistensa vastaisina, mutta Bailliele ne eivät olleet: tulkitsen itse tämän niin, että tyrannialla Baillie tarkoitti episkopaalien vallan olleen laitonta ja siten mielivaltaista. Anarkialla mielestäni Baillie taas tarkoitti oikean johtajuuden – eli monarkin ja Jumalan – puuttumista maan hallinnosta ja siitä seuraavaa sekasortoa. Baillie syyttääkin episkopaaaleja suoraan sotien aikaisesta uskonnollisesta sekasorrosta.⁵⁵

Vuonna 1649, kuninkaan mestauksen jälkeen, Baillie oli vakuuttunut, että hänen varoituksensa episkopaaaleista oli käynyt toteen: nämä olivat onnistuneet tuhoamaan kuninkaan. Kaiken lisäksi nämä yrittivät nyt samaa tempua uudelleen Kaarle II:een:

⁵² *Ladensium autokatakrisis*. Amsterdam 1640 ”THE PREFACE.”

⁵³ Campbell 2017 s. 71; MacCulloch 2005 s. 128, 389–391, 489, 491, 513; Purkiss 2005 s. 39; Royle 2004 s. 140–141; Steele 1990 s. 39; Stewart 2018 s. 94–95; Wormald 2012 s. 204.

⁵⁴ Steele 1990 s. 34–35.

⁵⁵ *An historicall vindication*. London 1646. “For his Reverend and wel beloved Brother Master ROBERT BLAIRE, Minister of St. Andrewes.”

*They rest not satisfied, that for the upholding of their ambition and greed, they did harden our late Sovereigne to his very last in their Errours, and without compassion did drive him on to his fatall praecipice; unlesse they make him continue after his death to cry loud every day in the eares of his Sonne in his later will and testament, to follow him in that same way of ruine; rather than to give over to serve the lusts of the Prelaticall Clergy.*⁵⁶

On oikeastaan yllättävää, että Baillie syyttää vain episkopaaleja kuninkaan murhasta eikä kertaakaan radikaaleja. Vastaus tähän saattaa kuitenkin löytyä tekstien julkaisukontekstista. Kuningas mestattiin 30. tammikuuta 1649, minkä jälkeen Baillie julkaisee enää vain kaksi poliittista tekstiä tarkastellulla ajanjaksolla, yhden vuonna 1649 ja toisen vuonna 1652. Ensimmäinen teksti on suunnattu episkopaali John Bramhallia vastaan. Vuoden 1652 teksti on taas suunnattu John Goodwinia vastaan. John Goodwin oli independentti, mutta arminiolainen.⁵⁷ Teksti ei kuitenkaan hirveästi keskity itse Goodwinin parjaamiseen, vaan sen sijaan tekstissä keskitytään osoittamaan arminiolaisuuden vääräoppisuus ja opin kehittäjien moraalittomuus. Mutta miksi näin?

Kuninkaan teloitus oli monelle suuri järkytys ja se sekoitti liittolaisuussuhteita. Heti mestauksen jälkeen Covenanter-liike nosti Kaarlen pojan Skotlannin kuninkaaksi ja maa liittoutui Kaarle II:n⁵⁸ kanssa – ehtona kuitenkin oli, että Kaarle allekirjoitti National Covenant -asiakirjan. Baillie oli yksi uuden kuninkaan kanssa neuvotelleista asiamiehistä (*commissioner*) ja hän oli laatimassa uuden liiton ehtoja.⁵⁹ Vuoden 1649 tekstin voi siis sijoittaa kontekstiin, jossa skotit olivat huolissaan uuden kuninkaansa sitoumuksista: tekstin otsikon mukaan se olisi kirjoitettu Baillien ollessa Haagissa neuvottelemassa kuninkaan kanssa.

⁵⁶ *A review*. Delft 1649 “For the Right Honourable the Noble and Potent Lord, John Earle of *Cassils*, Lord *Kennedy*, &c. one of His Majesties Privy-Counsell, and Lord Iustice generall of Scotland.”; Campbell 2017 s. 71.

⁵⁷ Eli ”oikea” arminiolainen. Hän siis uskoi ihmisen vapaaseen tahtoon ja ihmisen mahdollisuuteen vastustaa Jumalan pelastusta. Baillie kutsuu episkopaaleja usein arminiolaiseksi, mikä oli reformoitujen yleinen tapa leimata episkopaalit vääräoppisiksi. Tämä ei tarkoita, että episkopaalit olisivat uskoneet arminiolaiseen pelastusoppiin, vaan he saivat tämän haukkumanimen seremoniallisen palvontatyylin takia; lisätietoa arminiolaisuudesta ja englantilaisesta arminiolaisuudesta, kts. MacCulloch 2005 s. 373–378, 514–520; Steele 1990 s. 34–36.

⁵⁸ Kaarle I:n pojan hallitsijanimi.

⁵⁹ ”The Treaty of Breda, 1650.” *BCW PROJECT*; “Robert Baillie, 1602–62.” *BCW PROJECT*.

Baillien viimeinen teksti julkaistiin taas vuonna 1652, kuten jo edellä mainitsin. Tuoloin parlamentaristit ja Cromwell olivat jo vakiinnuttaneet valtansa päättäen kolmen valtakunnan sodat. Sota oli päättynyt kuninkaan ja skottien joukkojen häviöön ja Skotlannin miehitykseen.⁶⁰ Tällaisessa tilanteessa Bailliella ei ollut enää mahdollista kritisoida independenttejä tai muitakaan radikaaleja reformoituja liikkeitä vaarantamatta omaa turvallisuuttaan.

Tätä ennen Baillie oli kyllä arvostellut vahvastikin radikaaleja reformoituja ryhmiä, erityisesti independenttejä. *A dissuasive* (1645) ja *Anabaptism* (1647) -tekstit keskittyvät erityisesti näiden ryhmien kritisoimiseen. Tähän mennessä varsinkin independentit olivat saavuttaneet merkittävän aseman parlamentaristien joukoissa ja heidän poliittiset tavoitteensa erosivat Covenanter-liikkeen omista: he toivoivat vahvempaa uskonnollista vapautta brittiläisen presbyteerisen kirkon sijaan. Sotien myöhemmissä vaiheissa independentit alkoivat myös tavoitella Englannin parlamentille vahvempaa roolia ja monarkian poistamista. Nämä independenttien ja skottien erimielisyydet huipentuvat vuoden 1646 Covenanter-liikkeen ja kuninkaan liittoutumiseen, joka tunnetaan englanniksi nimellä *the Engagement*.⁶¹

Näissä kahdessa edellä mainitussa asiakirjassa Baillie syyttää radikaaleja reformoituja liikkeitä halusta syöstä kuningas vallasta vain asettaakseen tämän tilalle yksilön vallan:

*[...] this Sect with all the speed it can, is posting back to its first principles, the overthrow of the civill State as much as of the Church: [...] For this end they cast down the King and Parliament, Commons as well as Lords, all Incorporations, all Judicatories in Burgh and Land; that an absolute Monarchy, a full liberty for every man to do all his pleasure, without any fear of punishment, may be set up; That the Crown and Scepter, the Kingship and absolute Sovereignty may at last be restored to the onely true owners, the free-born people of England, the individuals, as they love to speak, of the whole Nation.*⁶²

⁶⁰ "The Commonwealth, 1649–53." *BCW PROJECT*; "The Settlement of Scotland, 1651–60." *BCW PROJECT*.

⁶¹ "The Engagement, 1647–8." *BCW PROJECT*.

⁶² *Anabaptism*. London 1647 s. 130–131.

Baillie syyttää independenttejä suoraan demokratian ja jopa oklokratian tavoittelusta.⁶³ Oklokratialla tarkoitettiin demokratian kamalinta muotoa, eli ”kansan” tai ”väkijoukkojen” valtaa.⁶⁴ Varhaismodernina aikana demokratiaa pidettiin vaarallisena, ja Rachel Foxley onkin esittänyt, että se kuvattiin usein feminiinisenä hallintotapana.⁶⁵ Kolmen valtakunnan sotien aikana käytiin keskustelua siitä, keille kaikille poliittiset oikeudet kuuluivat ja ketkä olivat ”kansalaisia”. Jotkut parlamentaristit esittivät, että poliittiset oikeudet olisi tullut antaa myös alempien sosiaalisten luokkien miehille. Tämä ei kuitenkaan toteutunut, vaan oikeuksien katsottiin lopulta kuuluvan ”vapaasyntyisille englantilaismiehille”, ja kansalaisuus sidottiin maanomistukseen. Naisille poliittisia oikeuksia ei kukaan edes esittänyt, mutta monesti valtapohjan laajentamista vaatineita vastaan hyökättiin esittämällä nämä ajamassa kansalaisoikeuksia naisille ja lapsille – ajatus, jota pidettiin aikanaan täysin absurdina.⁶⁶ Baillie ei näin pitkälle mennyt, mutta esitti independentit antamassa naisille ja lapsille oikeuden osallistua papinvaaliin.⁶⁷ Katson, että Baillie pitää tätä varoittavana esimerkkinä valtiovallankin kannalta: jos naiset ja lapset saisivat valtaa seurakunnassa, mikä estäisi näitä saamasta sitä yhteiskunnassa? Baillie katsoi kansanvallan johtavan anarkiaan, ja vaikka Baillie ei suoraan syytäkään independenttejä tyranniasta, hänen mielestään nämä eivät olleet paljoa tyranneja parempia.⁶⁸

Kansanvallan ajamisen lisäksi Baillie käytti independenttejä ja muita radikaaleja vastaan tehokkaana lyömäaseena Münsterin tapahtumia vuosina 1534–1535⁶⁹ ja siksi hän käsitteleeikin pitkällisesti Manner-Euroopan kastajia *Anabaptism*-tekstissään. Kuten olen jo aikaisemmin maininnut, Baillie näki suoran kytköksen Manner-Euroopan kastajien ja Englannin baptistien välillä – jopa siinä määrin, että hän kutsui näitä *anabaptisteiksi* mannereurooppalaisista kastajista käytetyn

⁶³ *A dissuasive*. London 1545 s. 187–188; *Anabaptism*. London 1647 ”FOR THE RIGHT HONOURABLE the Earl of *Lauderdail*, Viscount *Metellan*, Lord *Thirleston* and *Bolton*.”

⁶⁴ “ochlocracy, n.” *Oxford English Dictionary*; “ochlocracy (n.)” *Etymonline*.

⁶⁵ Foxley 2006.

⁶⁶ Hughes 2012 s. 108–111, 145; Smith 2002 s. 109–133.

⁶⁷ *A dissuasive*. London 1645 s. 24, 216; aikoinaan presbyteerejä oli syytetty samasta, mm. Richard Cosin esitti tällaisia syytöksiä teoksessaan *An Answer to the Two First and Principall of a Certaine Factious Libel* (London, 1584, STC 5819.7) s. 101; Campbellin mukaan Baillie ei hyväksynyt maallikoiden tekemää papin valintaa, lisätietoa Baillien näkemyksistä maallikkoiden osallistumisesta kirkon hallintaan, kts. Campbell 2017 s. 106–107.

⁶⁸ *A dissuasive*. London 1645 s. 160, 216, 219; *Anabaptism*. London 1647 s. 58–59; Campbellin mukaan Baillie katsoi independentismin johtavan anarkiaan, koska itsenäisillä seurakunnilla ei ollut kontrolloijaa, kts. Campbell 2017 s. s. 102–103; Campbellin mukaan Baillie katsoi myös independenttien tyrannisoivan yksilöiden omaatuntoa liian ankarilla seurakunnista erottamisilla, kts. Campbell 2017 s. 105.

⁶⁹ Kyseessä oli mannereurooppalaisten kastajien yhden radikaalisiiven kapinoinnista maallista hallintoa vastaan ja oman yhteiskunnan perustamisesta Münsterin kaupunkiin 1534–1535. Kaupungin johtajina toimi tänä aikana Jan Matthys, Bernard Rothmann ja vähän myöhemmin Jan van Leiden. Kaupungissa harjoitettiin muun muassa polygamiaa. Kaupunki joutui maallisen esivallan pitkän piirityksen kohteeksi, minkä jälkeen kaupunki antautui ja kastajien johtajat teloitettiin, lisätietoa: Haude 2000; MacCulloch 2005 s. 204–212.

nimityksen mukaisesti.⁷⁰ Englannin radikaalien reformoitujen ryhmien rajat olivat huokoisia, eivätkä ne olleet tehokkaasti organisoituja, joten jotkut independentit kannattivat myös aikuiskastetta.⁷¹ Asia-kirjan nimestä huolimatta sen kritisoinnin kärki olikin suunnattu kohti independenttejä, ja Baillie käyttää Münsterin kauhuja esimerkkinä siitä, mitä käy, jos nämä pääsevät valtaan.

Vaikka episkopaaleilla ja radikaaleilla reformoiduilla ryhmillä oli siis eroja, molemmat olivat yhtä lailla vaarallisia kuninkaalle, valtiolle ja kirkolle. Lisäksi molemmat ryhmät olivat vielä uhka yksilöiden vapaudelle: molempia ryhmiä Baillie kuvaa orjuuttajiksi. Näin hän toteaa episkopaaleista:

*Such an enslaving of mens consciences was a part of your tyrannie among us: No orders from your hands could be extorted, till a man had sworne and subscribed simple obedience to all your decrees, not only past, but to come: [...]*⁷²

Ja näin radikaaleista reformoiduista ryhmistä:

*The Sectaries of more names and kindes then ever were known in any Kingdome of the world, tell us with open mouth, we must be their slaves: They must have liberty to overthrow our Parliaments; all Kings, all Lords, and this House of Commons; to set up the individuals, as they love to speak, of the whole multitude, in the Throne of absolute Sovereignty. From this new Sovereign we are commanded to expect a body of new Laws, a modell of a new Ochlocratorick government. This yoak, much worse then a Turkish slavery, must be put upon our body, but a worse upon our soul: [...]*⁷³

⁷⁰ Baptisteja oli normaalia kutsua anabaptisteiksi tähän aikaan, samoin syytökset linkittymisestä Manner-Euroopan kastajiin olivat yleisiä; todellisuudessa mitään suoraa kytköstä näiden ryhmien välillä ei ollut olemassa, lisätietoa, kts. Bingham 2019 s. 43–44, 62–89, 95.

⁷¹ Lisätietoa baptistien ja kongregationalistien suhteista (baptisti-termi itsessään on anakronistinen, Bingham itse käyttää reformoiduista baptisteista kuvaavampaa nimitystä *baptistic congregationalists*), kts. Bingham 2019 s. 38–61; MacCulloch 2005 s. 528.

⁷² *Ladensium autokatakrisis*. Amsterdam 1640 s. 16.

⁷³ *Anabaptism*. London 1647 ”FOR THE RIGHT HONOURABLE the Earl of Lauderdale, Viscount Metellan, Lord Thirleston and Bolton.”

Varhaismodernin patriarkaalisessa yhteiskunnassa maskuliinisuutta määritteli vapaus: ollakseen kunnan mies, miehen tuli olla itsensä herra eikä kenenkään alainen. Esimerkiksi kisällejä ja palvelijoita ei pidetty kunnan miehinä tämän alisteisuuden takia. Palkkatyötä pidettiin toisen alaisena työskentelynä, joten todellisuudessa vain eliitin miehet saattoivat tavoittaa todellisen ”vapauden”. Orjaksi haukkuminen oli tämän ajan tyypillinen tapa viitata miehen vapauden puutteeseen.⁷⁴ Yllä olevien lainauksien orjakielikuvien avulla Baillie haluaakin pelotella lukijoita heidän oman yhteiskunnallisen asemansa menetyksellä. Mutta Baillielle orjuutus ei tarkoittanut vain fyysistä orjuutusta vaan myös henkistä: vastapuoli halusi tuomita ihmisten sielut ikuisen hävitykseen pakottamalla nämä vääräuskoisuuteen.

Tämä vapaus ja valta kuului yksinomaan miehille, naisia ei nähty sopivana ”kansalaisiksi”. Naisten katsottiin kuuluvan miestensä hallinnan alle, ja jos mies ei saanut pidettyä vaimoaan kurissa, hänen maskuliinisuutensa kärsi pahoin tästä.⁷⁵ Tätä hyökkäystä Baillie hyödynsi erityisesti radikaaleja ryhmiä vastaan esittämällä nämä alistettuina naisten vallan alle. Toisaalta kunnan herrasmies kohteli naisia herrasmiehen tavoin, joten esittämällä vastapuolen väkivaltaisina naisia kohtaan hän saattoi myös tällä tavoin kyseenalaistaa näiden ryhmien maskuliinisuutta.⁷⁶ Siksi hän esittääkin radikaalit vaimonmurhaajina ja episkopaalit raiskaajina.⁷⁷

Analysoin kuitenkin tarkemmin feminiinisyttä ja sen luomaa vaaraa tarkemmin seuraavassa luvussa. Tarkastelen, kuinka Baillie maalaa uhkakuvia yhteiskuntarauhalle ja oikeaoppisuudelle feminiinisuuden avulla, mutta kuinka hän käyttää feminiinisiä piirteitä myös positiivisten mielikuvien luomiseen kirkosta.

⁷⁴ Shepard 2003 s. 49, 64, 74, 174, 253; Smith 2002 s. 13, 35, 120, 123.

⁷⁵ Ewan 2004 s. 15; Cressy 2004 s. 54; Hughes 2012 s. 21, 35, 97, 118–119, 143, 145; Purkiss 2005 s. 59, 42; Shepard 2003 s. 3, 76, 79–80; Smith 2002 s. 13, 31, 51, 118, 120, 123–125.

⁷⁶ Gowing 2013 s. 36–37; Hughes 2012 s. 34–35, 105, 133; Purkiss 2005 s. 44–45; Shepard 2003 s. 247.

⁷⁷ *Errors and induration*. London 1645 s. 35; *Anabaptism*. London 1647 s. 11, 33.

2. ”Kaikkien naisten messias” – feminiinisyyden uhkana ja hyveenä

Viime aikojen historiantutkimuksessa on osoitettu, että huolimatta ajan ihanteista, varhaismodernin ajan politiikka ei ollut yksin miesten hallitsemaa. Naiset ovat aina osallistuneet politiikkaan sukupuolelleen enemmän tai vähemmän sopivilla tavoilla. Poliittinen retoriikka oli niin ikään varhaismodernina aikana vahvasti sukupuolittunutta, ja feminiinisen retoriikan valjastaminen oman asiansa ajamiseen on voinut olla aikansa miehille – ja naisille – erittäin tehokasta.⁷⁸

Kolmen valtakunnan sodat ovat erityisen mielenkiintoinen tutkimuskohde sukupuolen tutkimukselle: kyseinen konflikti antoi naisille aivan uudenlaisia poliittisen toiminnan mahdollisuuksia. Ann Hughes on analysoinut kiitettävästi sukupuoliroolien murrosta sekä sukupuolittunutta poliittista ja uskonnollista retoriikkaa Englannin sisällissotien ajalta kirjassaan *Gender and the English Revolution*. Hän osoittaa, että vaikka monet naiset kärsivät sisällissodasta, jotkut naiset saattoivat toimia esimerkiksi vakoojina – roolissa, joka ei aikaisemmin ollut naiselle mahdollinen.

Hughes myös analysoi, kuinka ajan poliittinen kieli oli vahvan sukupuolittunutta. Aikaisemmassa luvussa mainitsin jo, kuinka konflikti oli erilaisten mieskäsitysten konflikti, mutta samaan aikaan naisistakin väiteltiin kovasti. Tyypillistä oli, että vastapuolen naisia parjattiin löysästä moraalista ja liiasta vallanhimosta, kun vastaavasti oman puolen naisia keuhuttiin hyveellisiksi ja jopa ”yhtä rohkeiksi kuin miehet”.

Hughes keskittyy analyysissään Englantiin, mutta Skotlannin osalta naisten poliittista roolia kolmen valtakunnan sotien aikana on analysoinut Laura A. M. Stewart osana kirjaansa *Rethinking the Scottish Revolution: Covenanted Scotland 1637–1651*. Stewartin mukaan naisilla oli merkittävä rooli varhaisessa Covenanter-liikkeessä – loistava esimerkki tästä on kapinointi rukouskirjaa vastaan St. Gilesin katedraalissa – mutta liikkeen johtajien vakiinnutettua otteensa poliittisessa vallankahvassa he painoivat naiset ja alemmat sosiaaliset luokat takaisin perinteisiin rooleihinsa.⁷⁹

On siis perusteltua analysoida naisten ja feminiinisen roolia kolmen valtakunnan sodissa. Tässä luvussa analysoin Baillien käyttämää feminiinistä retoriikkaa ja millaisiin tilanteisiin hän soveltaa tällaista retoriikkaa. Väitän, että Baillie ei käyttänyt feminiinistä vain negatiivisessa tarkoituksessa, vaan feminiiniset piirteet saattoivat tietyissä konteksteissa olla positiivisiakin. Toisaalta joissakin tapauksissa feminiinisyyden sai jopa hirviömäisiä piirteitä. Tämä luku jakautuu kolmeen

⁷⁸ Amussen 1994 s. 35–37, 47, 55; Gowing 2012 s. 818; Hughes 2012 s. 30–89; Knoppers 2011; Magro 2004; Stewart 2018 s. 56–62.

⁷⁹ Lisätietoa rukouskirjaa vastaan kapinoinnista ja naisista: Mullan 2000 s. 155–156; Stewart 2018 s. 56–62.

osaan: aluksi analysoin kirkon esittämistä Kristuksen morsiamena, hyveellisenä naisena, ja katolisen kirkon esittämistä edellisen vastakohtana, Babylonin porttona. Sen jälkeen tarkastelen, kuinka Baillie käyttää feminiinisyttä lyömäaseena katolisuutta vastaan. Lopuksi erittelen, kuinka Baillie maalaa radikaalit reformoidut liikkeet perinteisten sukupuoliroolien rikkojina ja kuinka näiden naiset vaarantavat sosiaalisen järjestyksen.

Kristuksen morsian vs. Babylonin portto

Johanneksen ilmestyksessä Jeesuksen seuraajat kuvaillaan Kristuksen morsiamena ja Karitsan häät ovat yksi kyseisen Raamatun kirjan huipennushetkiä. Juuri ennen tätä hetkeä Babylonin portto on poltettu roviolla. Nämä kaksi, Kristuksen morsian ja Babylonin portto, toimivat ilmestyksessä toistensa vastakohtina: morsian on pukeutunut vanhurskauden hääpukuun ja loistaa Jumalan kirkkautta, portto taas esitetään irstailijana, maallisena ja juopuneena uskovaisten verestä. Morsiamen kerrotaan olevan jalokivistä ja kullasta rakennettu Jerusalem, ja porton sanotaan olevan maailman hallitsijoita hallinnut kaupunki.⁸⁰ Näistä kielikuvista voidaan tulkita morsiamen tarkoittavan tosiuskovaisten kirkkoa ja porton Roomaa.

Tätä taustaa vasten ei ole ihme, että Baillie on valinnut morsiamen kuvaamaan presbyteristä kirkkoa ja porton katolista kirkkoa. Varsinkin, kun kolmen valtakunnan sotien aikana näiden kahden – tosiuskovaisten kirkon ja katolisen kirkon, Kristuksen morsiamen ja Babylonin portton – vertaaminen toisiinsa oli yleisesti käytetty retorinen keino.⁸¹ Kristuksen morsian antoi Baillielle mahdollisuuden kuvata kirkon hauraana, suojelua tarvitsevana, mutta myös huolehtivaisena ja äidillisenä naisena. Babylonin porton kautta Baillie taas pystyi liittämään katolisiin – ja episkopaaleihin – negatiivisia, feminiinisiä piirteitä: haureuden, maallisuuden ja viettelijän roolin.

Portto on Baillielle oiva keino kyseenalaistaa katolisten ja episkopaalien maskuliinisuutta esittämällä nämä feminiinisinä, mutta samalla hän pystyy liittämään nämä osaksi Saatanan joukkoja. Portto kuvataan Johanneksen ilmestyksessä viettelijänä, joka houkuttelee ihmisiä syntiin. Siten katolisten vertaaminen porttoon antaa Baillielle mahdollisuuden syyttää katolisia kaikista Britannian kokemista murheista:

⁸⁰ Ilm. 17–19, 21:9–22:5.

⁸¹ Hughes 2012 s. 12, 22, 83; Knoppers 2004 s. 95; Mullan 2000 s. 162–163; Waller 2011 s. 19–20.

In our flight from Rome, he got some perswaded to stand too soon, before they had past the Territories of the Whore, and the Line of her Communication: Others he wrought to the contrary perswasion, he made them run on too long, not onely to the utmost Line of Errour, but also far beyond all the bounds both of Charity and Truth: Hence our greatest Woes, all our Discords and mutual Wounds have sprung from these two Fountains: [...].⁸²

Baillien mukaan episkopaalit olivat liian viehtyneitä portosta, kun taas radikaalit reformoidut ryhmät pakenivat tätä liian kauas. Tämä on mielenkiintoista pohdintaa katolisten/episkopaalien ja radikaalien reformoitujen ryhmien välisestä suhteesta, sillä Baillie selvästi näki nämä ryhmät linkittyneinä toisiinsa. Käsittelen näiden suhteita tarkemmin kolmannessa luvussa. Olennaista tässä kuitenkin on, että Baillie liitti episkopaalit porton kautta kiinteästi katolisuuteen, hän esimerkiksi syytti näitä ihmisten saattamisesta porton talon ovelle.⁸³

Porton maallisuuden ja syntisyyden lisäksi Johanneksen ilmestys kuvaa porton kristittyjen vainoajana. Tämä viittaa varhaiskristittyjen kokemuksiin vainoihin Roomassa, mutta Baillie pystyi valjastamaan tämän omaan käyttöönsä. Hän kuvaakin morsiamen kohtaloa porton kynsissä:

[...] the Church finding her Deliverance sensibly begun, but not accomplished (for though Edom was destroyed, yet Babel was sitting like a Queen over the Nations, and most over the rubbish of desolate Jerusalem) she turns her self to her present Redeemer, and most humbly supplicates him to perfect what he had begun, To deliver her fully from the great burdens both of sin and misery that yet lay upon her.⁸⁴

Portto-kielikuva antaa Baillielle mahdollisuuden kuvata katoliset ja episkopaalit tosiuskovaisten vainoajina, mutta samalla hän lohdutti tosiuskovaisia: vaikka nämä kokivat tällä hetkellä vainoa, portto olisi päätyvä tuhoon ja he pääsisivät karitsan häihin.

⁸² *A dissuasive*. London 1645. s. 10.

⁸³ *A parallel*. London 1641. "THE PREFACE."

⁸⁴ *Errours and induration*. London 1645 s. 3.

Mielenkiintoista tässä lainauksessa on kirkon kärsimysten esittäminen synnytyskipuina. Luomiskertomuksessa synnytyskiput esitetään Jumalan rangaistuksena Eevalle tämän synnistä, ja varhaismodernina aikana synnytyskipuja voitiin käyttää synnin ja pahuuden rangaistuksen metaforana.⁸⁵ Jumalan katsottiin rankaisevan synnistä, eikä edes tosiuskovaiset olleet synnittämiä.⁸⁶ Baillie näki aikansa tapahtumat rangaistuksena ihmisten synneistä ja siten tämä lainaus toimii metaforana toivomukselle, että rangaistus helpottuisi.

Jo aiemmassa lainauksessa Baillie käyttää morsiantematiikkaa keinona esittää kirkko uhrina. Baillie ajoi presbyteristä kirkkoa koko Britanniaan, mutta koki sen uhatuksi omassa kotimaassaan.⁸⁷ Siksi hän kuvaa kirkon morsiamena, joka tarvitsee Kristuksen joukkojen suojelua.⁸⁸ Tämä kielikuva antoi oikeutuksen Covenanter-liikkeelle toimia kirkon suojelijana. Pahimmillaan Baillie kuvaa kirkon joutuneen raiskauksen uhriksi:

*Yet it is evident, that the p[r]incipal cause which hath kindled the Jealousie of God, and enflamed the spirits of men to shake off and break in pieces those Yokes of Civil Slavery, which ingenuous necks were no more able to bear, was the constuprating of the Church, the bringing in upon her by violence, and daily multiplying of Errours, Superstitions, Idolatries, and other Spiritual Burdens.*⁸⁹

Tässä kielikuvassa raiskaus toimii metaforana kirkon saastuttamiselle vääräuskoisuudella. Protestanttisessa retoriikassa raiskausta käytettiin usein metaforana aidon kirkon kieltäytymisestä yhteistyöstä vääräuskoisten kanssa.⁹⁰ Varhaismodernissa yhteiskunnassa raiskaus nähtiin kuitenkin enemmän loukkauksena naisen miesläheisiä kohtaan kuin naista itseään kohtaan, koska raiskaus oli enemmän

⁸⁵ 1. Moos. 3:16; Hughes 2012 s. 11, 131–132; Jansen 2008 s. 16.

⁸⁶ Kristinuskossa kaikkien ihmisten uskotaan olevan perisynnin tahraamia. Olen jo aikaisemmin tuonut esille, kuinka Baillien mielestä vain Jeesuksen uhrautuminen auttaa tosiuskovaisia taistelemaan syntistä luonnettaan vastaan. Presbyterismiin kuului vahvasti pelko Jumalan valinnasta ja siksi ajatus kilvoittelusta, eli koska kukaan ei voinut olla varma pelastuksestaan, moraalinen lipsuminen oli erittäin vaarallista (vaikka toki, synnintön käytös ei automaattisesti tarkoittanut, että ihminen oli pelastettujen joukossa), kts. Mullan 2000 s. 107–110, 211; MacCulloch 2005 s. 109–110, 390–391; Knuutila 2017 s. 137.

⁸⁷ Campbell 2017 s. 80–81; Campbellin mukaan todellisuudessa jako presbyteriseen, episkopaaliseen ja kongregationalistiseen kirkkohallintoon ei ollut näin selväviivaista, mutta Baillie käytti tällaista jyrkkää jakoa polemistisena keinona; lisätietoja Baillien näkemyksistä presbyterisestä kirkkohallinnosta, kts. Campbell 2017 s. 85–113.

⁸⁸ *Errours and induration*. London 1645 s. 2.

⁸⁹ *A dissuasive*. London 1645. s. 2–3.

⁹⁰ Raiskaukset linkitettiin myös varhaismodernissa protestanttisessa kirjallisuudessa katolisiin, kts. Healy 2001 s. 78, 80.

omaisuus- kuin asianomistajarikos. Miehen tehtävä oli suojella naisläheistensä siveyttä, ja naisen raiskauksen uhriksi joutuminen oli merkki miehen epäonnistumisesta.⁹¹ Siten kirkon esittäminen raiskauksen uhrina esitti paitsi uskovaiset epäonnistuneena suojelemaan kirkkoa myös vastapuolen kunnianttomana. Toisaalta tämä raiskaus toimii oikeutuksena uskovaisille asettua kirkon raiskaajia vastaan.

Morsiantematiikalla Baillie pystyi niin ikään osoittamaan, että vain tosiuskovaiset pelastettaisiin ja muut olisivat tuomittuja hävitykseen:

*Christ here gives himselfe to death, not for all but for the Church only, he is a Saviour only of the body of these whom hee loves as his spouse, whom he sanctifies and presents to God one day glorious without spot; such are not the world of the damned.*⁹²

Tämä lainaus on tekstistä *A Scotch antidote*, joka keskittyy käsittelemään arminiolaisuuden uhkaa. Siten tällä kielikuvalla Baillie pyrkii tuomaan esille, että arminiolaiset on tuomittu hävitykseen, kun taas tosiuskovaiset Jeesus on pelastanut. Tässä palataan taas Baillien predestinaatio-oppiin, jonka mukaan Jeesuksen kuolema pelasti vain tosiuskovaiset.

Kirkon esittäminen naisena antoi Baillielle muitakin mahdollisuuksia. Varhaismodernina aikana naiset määriteltiin heidän sosiaalisten suhteidensa kautta: naiset olivat ennen kaikkea tyttäriä, siskoja, vaimoja, äitejä ja leskiä.⁹³ Nämä kaikki suhteet kuvasivat naisten erilaisia suhteita miehiin, ja näitä soveltamalla Baillie saattoi tuoda esille erilaisia seikkoja kirkosta.

Ensinnäkin Baillie kuvaa kirkon monesti äitinä. Tällä Baillie halusi esittää kirkon hoitavana, hellänä ja uhrautuvana lapsiaan kohtaan. Samalla kielikuvalla hän saattoi vaatia näiltä lapsilta kunnioitusta äidilleen kymmenen käskyn mukaisesti. Episkopaalien esittäminen huonoina lapsina oli tehokas retorinen tehokeino esittää nämä epäkunnioittavina ja suoraan sanottuna pahoina:

⁹¹ Toisaalta uuden ajan alussa raiskaukset alettiin nähdä myös asianomistajarikoksina, minkä takia uhrien tuli todistaa tullessaan todella raiskatuiksi; siksi tässä raiskaus esitetään väkivaltaisena tapahtumana; Pallotti 2013; Purkiss 2005 s. 61.

⁹² *A Scotch antidote*. London 1652 s. 52.

⁹³ Smith 2002 s. 4.

It might have satisfied the unnaturall malice of a very wicked child, to have bespattered the face of his innocent mother, with the halfe of the former very injurious and false calumnies, yet you the worst of all your Mothers children, must have leave to poure more of your excrements upon her head. [...] Surely if strangers who know not the Constitution and customes of that Church, were disposed to believe all you say, they could not but by your relations he brought to a very evill opinion of your mother whom you an unnaturall son so vildly slander: but it is good that men here are so rationall, as not to take upon trust the naked assertions of a malicious enemy.⁹⁴

Jätösten kaataminen äidin päähän on tarkoitus toimia järkyttävänä kielikuvana, joka osoittaa episkopaalien todellisen luonteen. Jätökset voitiin varhaismodernina aikana tulkita metaforana vääräoppisuudelle.⁹⁵ Mielestäni Baillie soveltaakin juuri tällaista kielikuvaa tässä lainauksessa.

Errours and induration -tekstissä Baillie käy pitkällisen keskustelun synnin luonteesta esittämällä kirkon tyttärenä ja Jumalan isänä. Mielenkiintoista tässä metaforassa kuitenkin on, että toisin kuin muissa kohdissa Baillie ei kuvaa kirkkoa tässä hyväkäytöksisenä naisena; sen sijaan kirkko esiintyy tässä tekstissä niskoittelevana tyttärenä, joka syyttää isäänsä omasta synnistään. Jumalan Baillie kuvaa toisaalta vihaisena tyttärensä käytöksestä, mutta toisaalta myös armahtavaisena. Muun muassa näin Baillie kuvaa isän ja tyttären suhdetta:

The Church being now before God, and laying hold on his fatherly compassions, pours out before him the troubles of her heart. That which troubled them most, was their sins and obstinacie in Rebellion, which they complain to the Lord had befallen them in his great wrath, through his deserting of them, and giving them over to be led away by their own lusts, and Satans tentations. This part of Gods wrath upon them, in punishing their sins with more blindnesse, and making them erre farther from his ways, was their greatest misery, the true cause of all their outward plagues, and a greater plague then all the rest; [...].⁹⁶

⁹⁴ *An historicall vindication*. London 1646 s. 57–58.

⁹⁵ Dimmock 2008 s. 75–76.

⁹⁶ *Errours and induration*. London 1645 s. 12.

Vaikka varhaismodernin aikana ihanteena olisi ollut tottelevainen tytär,⁹⁷ kaikki vanhemmat varmasti tunnistivat niskoittelevan lapsen todellisuuden. Varhaismodernissa perheessä isän tehtävä oli ohjata perhettään oikeaoppisuuteen ja hyvään käytökseen, joten Jumalan esittäminen rankaisevana isänä oli kielikuva, jonka aikalaiset tunnistivat ja ymmärsivät. Varsinkin kun Raamatussa Jumala esitetään monesti isänä ja seurakuntalaiset lapsina. Tämän kielikuvan tarkoituksena onkin antaa lukijoille – ja kuulijoille – samaistumispintaa perhedynamiikan kautta. Kyseessä on nimittäin painettu saarna, joten se on luonteeltaan huomattavasti populistisempi kuin monet Baillien muista teksteistä.⁹⁸

Äiti- ja tytärematiikan lisäksi Baillie käyttää kirkosta vielä sisartematiikkaa. Baillie esittää Skotlannin kirkon useamman kerran muiden maiden protestanttisten kirkkojen sisarina, varsinkin Englannin kirkon.⁹⁹ Mielestäni mielenkiintoisempi kielikuva on kuitenkin kirkon ja valtion esittäminen sisaruksina:

*Since the State will take no notice of them, but lets them encrease at their pleasure, and grow up above the strength of any their Auncestors, they are making bold to goe visit the State, and try their strength upon her, if possibly they may find as great a facility, to set up the Trophoe of their triumph upon her ruine, as of that of her weake sister the Church. It is the certain, and now oft printed design of some, to overthrow from the very foundation the whole edifice of our Civill government; No King, no Lord, must be heard of hereafter; [...]*¹⁰⁰

Tässä Baillie puhuu radikaalien reformoitujen ryhmien riskistä valtiolle näyttämällä, kuinka nämä ryhmät siirtyvät kirkon nujertamisesta valtion kimppuun. Sisartematiikan tavoitteena on osoittaa kirkon ja valtion läheisyyttä, mutta myös tasa-arvoisuutta: kumpikaan ei ole toisen yläpuolella. Presbyterit katsoivat kirkon ja valtion olevan hallinnollisesti erillisiä toisistaan, mutta valtion vakauden

⁹⁷ Amussen 1994 s. 56; Purkiss 2005 s. 170–171; Waller 2011 s. 25; Lisätietoa, millaista käytöstä nuorilta odotettiin: Gowing 2013.

⁹⁸ Baillie suosii huomattavasti emotionaalisempaa – ja sukupuolittuneempaa – retoriikkaa saarnoissaan sekä muissa populistisissa teksteissään ja tekstinosissaan.

⁹⁹ Muun muassa *The unlavvfulness*. London 1641 s. 27, 37, 44–45.

¹⁰⁰ *Anabaptism*. London 1647 “The PREFACE.”; kohta *no King, no Lord* viittaa mitä todennäköisimmin Jaakko VI/I:n sanontaan *no bishop, no king*, lisätietoa, kts. Williamson 1989 s. 51.

perustuvan kirkon vakaudelle. Valtion tehtävä vastaavasti oli puolustaa kirkkoa. Toisin sanottuna molemmat olivat itsenäisiä, mutta samalla riippuvaisia toisistaan.¹⁰¹

Kirkko ja valtio molemmat tarvitsivat suojelua ennen kaikkea väärauskoisilta. Siirryn seuraavaksi tarkastelemaan, kuinka Baillie käytti feminiinistä retoriikkaa katolisten ja radikaalien reformoitujen ryhmien tapauksissa.

Katolisuus ja feminiinisyys

Olen jo aikaisemmin osoittanut, että Baillie pyrki leimaamaan episkopaalit katolisiksi erilaisin keinoin. Olen myös havainnoinut, että Baillie käytti negatiivista feminiinisyttä katolisten mustamaalaamiseen Babylonin porton retorisella käytöllä. Tässä tulen tarkastelemaan, millaisia muita tapoja Bailliellä oli yhdistää katolinen kirkko ja (negatiivinen) feminiinisyys toisiinsa.

Katolisista ja naisista puhuttaessa yleensä ensimmäisenä tulee Neitsyt Maria, jolla on yhä merkittävä rooli katolisten uskonnon harjoituksessa. Siten ei ole ihme, että Baillie käyttää tätä hahmoa lyömäaseena katolisia ja episkopaaleja vastaan. Eryityisesti Baillie nostaa esille Anthony Staffordin kirjan *Femall Glory* (1635) osoittaakseen episkopaalien olevan oikeasti katolisia. Muun muassa näitä kohtia Baillie nostaa esille Staffordin kirjasta:

The Saint in heaven which the papists doe most idolize is our blessed Virgine to whome it is well knowne they give much more false worshipe, then true to the whole Trinitie, Concerning her the Canterburians affirme first, that she is created in another way then any of the race of Adam, that God did meditate fiftie ages upon the work of her perfect creation, that shee did live all her dayes without mortall sin yea without all actuall sin, yea without all originall. [...] that she is now advanced above all the Angells to the highests created perfection that is possible to the daughter, mother, and spouse of God and that her very bodie is alreadie translated to the heavens. [...] That it is but prophane

¹⁰¹ Campbell 2017 s. 59, 74–77; Mullan 2000 s. 260; Royle 2004 s. 81–82; Steele 1990 s. 56; Stewart 2018 s. 12–14, 122, 146, 174–175; Campbellin mukaan Baillie antoi kuitenkin monarkille merkittävän roolin uskonnollisissa asioissa, kts. Campbell 2017 s. 74–75.

*puritans who refuse to say the Ave Maries, and to follow the example of their pious predecessors who wont so to pray. [...].*¹⁰²

Presbyteerit olivat huolissaan idolatriasta, jolla he eivät tarkoittaneet pelkästään kuvien palvontaa vaan jonkin muun palvomista Jumalan arvoisena tai jopa tätä ylempänä.¹⁰³ Siksi Baillie esittää episkopaalit nostamassa Marian jopa kolmiyhteisen Jumalan yläpuolelle, todistaakseen näiden harrastavan samanlaista idolatrista Marian palvontaa kuin katoliset. Maria oli Englannissa protestanttien yleinen kohde idolatria-syytteille varhaismodernina aikana, pitkälti sukupuolensa vuoksi.¹⁰⁴ Toisaalta Baillie esittää episkopaalit nostamassa jopa piispuuden jumalattaren tasolle, esittääkseen nämä vielä pahempina idolatrian harjoittajina.¹⁰⁵

Toinen yleinen tapa hyökätä katolisia vastaan kolmen valtakunnan sotien aikana oli hyökätä Kaarle I:n kuningatarta, Henrietta Mariaa vastaan. Henrietta Maria oli ranskalainen ja katolinen sekä piti kiinni tiukasti omasta uskostaan koko elämänsä aikana. Parlamentaristisessa propagandassa kuningatar esitettiin usein sekä juonittelemassa katolisten eduksi että dominoivana vaimona, joka määräili miestänsä.¹⁰⁶ Viimeistä mielikuvaa parlamentaristit vahvistivat varsinkin haltuunsa saamansa kuninkaan ja kuningattaren yksityisen kirjeenvaihdon julkaisulla vuonna 1645.¹⁰⁷

Tätä taustaa vasten onkin yllättävää, että Baillie mainitsee Henrietta Marian vain kerran, ensimmäisessä tekstissään *Ladensium autokatakrisis*:

*By whose connivence is it that the idolatrous Chappels of both the Queenes in the most conspicuous places of the Court are so gorgeous and much frequented?*¹⁰⁸

Baillie ei syytä kuningatarta itseään vaan tämän hengellistä henkilökuntaa. Hän ei myöskään identifioi, ketkä käyvät kuningattaren yksityisessä kappelissa. Todennäköisesti Baillie viittaa tällä episko-

¹⁰² *Ladensium autokatakrisis*. Amsterdam 1640 s. 58–60.

¹⁰³ MacCulloch 2005 s. 248–249, 558–562; Todd 2002 s. 1–2; “Idolatry.” *Encyclopaedia Britannica*.

¹⁰⁴ Waller 2011 s. 11, 15–17, 182–183; myös Calvin oli osoittanut epäluuloa Neitsyt Mariaa kohtaan, kts. MacCulloch 2005 s. 249.

¹⁰⁵ *A Review*. Delft 1649 s. 55.

¹⁰⁶ Hughes 2012 s. 24, 61–62, 118–119; MacCulloch 2005 s. 518; Purkiss 2005 s. 64; Royle 2004 s. 18, 26–28; Steele 1990 s. 39–40; Waller 2011 s. 187–188.

¹⁰⁷ Knoppers 2011 s. 43–67.

¹⁰⁸ *Ladensium autokatakrisis*. Amsterdam 1640 “THE PREFACE.”

paaleihin, mutta jättää auki mahdollisuuden kuninkaan vierailulle. Syytösten kärki ei kuitenkaan ole monarkeissa vaan näiden juonittelevissa neuvonantajissa varhaismoderniin tapaan.¹⁰⁹

Bailliella ei muutenkaan ollut tapana syyttää monarkkeja näiden huonosta käytöksestä, vaan juuri näiden neuvonantajia. Hän itse kamppaili itsensä kanssa paljon kansalaisten oikeudesta asettua monarkkiaan vastaan, joten hän useimmiten pyrki suuntaamaan hyökkäyksen monarkin sijaan näiden neuvonantajia kohtaan.¹¹⁰

Tätä taustaa vasten on ymmärrettävää, miksi Baillie keskustelee katolisista naisista eniten Maria Stuartista, Skotlannin viimeisestä katolisesta monarkista. Itsessään kuulostaa hiukan omituiselta, miksi Baillie käyttää niin paljon aikaa keskustellen monarkista, jonka kuolemasta oli hänen kirjoittaessaan kulunut jo yli 60 vuotta. Mutta kun tämä keskustelu asetetaan vastarintateorian (engl. *resistance theory*)¹¹¹ kontekstiin, keskustelu alkaa vaikuttaa paljon järjellisemmältä.

Maria Stuart on yhä hyvin ristiriitainen hahmo Skotlannin historiassa ja oli sitä jo omana aikanaan, siitä todisteena toimii muun muassa hänen joutumisensa John Knoxin retorisen hyökkäyksen kohteeksi teoksessa *The First Blast of the Trumpet Against the Monstrous Regiment of Women* (1558).¹¹² Maria oli, kuten jo mainitsinkin, Skotlannin viimeinen katolinen monarkki ja samalla Skotlannin ensimmäinen kiistaton hallitseva kuningatar. Skotlanti oli niin ikään niitä harvoja maita, joissa reformaatio ei ollut monarkin johdolla toteutettu. Reformaation toteutus ja sitä seurannut Marian syökseminen vallasta antoikin mahdollisuuden kiistellä reformaation suunnasta ja Marian kohtalosta vielä Baillien aikoihin.¹¹³

Vaikuttaa siltä, että episkopaalit käyttivät Marian kohtaloa lyömäaseena presbyteerejä vastaan. He näyttivät nimittäin syyttäneen presbyteerejä kuningattaren vallasta syöksemisestä ja petämisestä. Tämä on pääteltävissä siitä, ettei Baillie kertaakaan nosta Mariaa itse esille vaan vastaa vastapuolen syytöksiin. Tämä näyttää olleen yleisesti käytössä ollut syytös presbyteerejä vastaan, koska Baillie keskustelee Mariasta useammassakin tekstissä pitkällä aikavälillä, lähtien jo *Ladensium autokatakrisis* -tekstistä.

¹⁰⁹ Campbell 2017 s. 71–72; Royle 2004 s. 43, 134, 503–504; Stewart 2018 s. 15.

¹¹⁰ Baillielle asettuminen monarkkia vastaan oli laillista, kun tämä uhkasi oikeaa uskoa. Tämä oli oikeastaan jopa kuninkaan oman edun mukaista. Baillien mielestä episkopaalit olivat luvanneet kuninkaalle liikaa valtaa ja nostavan tämän lain yläpuolelle; lisätietoa Baillien näkemyksistä monarkeista ja näitä vastaan asettumisesta, kts. Campbell 2017 s. 57–84.

¹¹¹ Tällä termillä viitataan varhaismoderniin poliittisuskonnolliseen debattiin siitä, millä ehdoin maallista valtaa vastaan sai käydä, lisätietoa kolmen valtakunnan aikaisesta englantilaisesta debatista, kts. Ward 2004 s. 48–70.

¹¹² Lisätietoa Knoxin teoksesta: Gonçalves de Abreu 2003; Jansen 2008, erit. s. 11–33.

¹¹³ Lisätietoa Maria Stuartista: Porter 2013 s. 293–461.

Baillie keskustelee kattavasti Marian ja tämän äidin, Maria Guisen, kautta kansalaisten oikeudesta asettua hallitsijoita vastaan ja Skotlannin reformaation laillisuudesta. Tärkeimpänä asiaan Baillie pyrkii osoittamaan kuningattaren hyväksyneen Skotlannin reformaation.¹¹⁴ Tällä oli hänen aikanaan merkitystä, koska jos reformaatio olisi ollut laittomasti toteutettu, voisi vastapuoli hyökätä sitä vastaan. Baillie tulkitsee presbyteereille tyypilliseen tapaan Skotlannin kirkon reformaation olleen alusta asti presbyteerinen, vaikka nykytutkimuksen valossa Skotlannin reformaatio ei ollut näin yksiviivainen suunnaltaan.¹¹⁵ Hän itse kuitenkin katsoo Marian hyväksyneen nimenomaan presbyteerisen kirkkohallinnon, joten tätä kautta hän pyrkii legitimoimaan aikansa toimia Skotlannin kirkon presbyterisoimiseksi. Samalla hän pystyi käyttämään tätä lyömäaseenaan vastapuolta vastaan: Baillien mielestä episkopaalit todistivat tosiasiansa olevansa katolisia ja reformaation vastaisia kiistäessään Skotlannin kirkon presbyteerisyyden.

Keskustellessaan Mariasta Baillie alkaa määritellä, millä ehdoin kansalaiset saivat nousta monarkkia vastaan:

[...] our condition is hard if we must redeem peace with the reimbracing of the Masse Booke and all its ornaments, if for the right ordering of our Church, wee must take backe our Bishops, Patriarchs, Cardinalls, and Popes (for non of all these you doe scruple) [...] and which is worst of all, if we must resolve never more to permit the whole estates of a land or a Parliament to oppose a Prince when seduced by a popish Prelate or a Turkish darvisch, he takes a conceit to set up the whole body of popery or of Mahometisme in all his Dominions: [...].¹¹⁶

Royalistit esittivät kuninkaan Jumalan valitsemana hallitsijana, jolla oli oikeus tehdä mitä vain ja alamaisten tuli alistua tämän tahtoon. Toisin sanottuna rojalistien mielestä asettuminen monarkkia vastaan ei ollut missään tilanteessa sallittua. Presbyteerit vastaavasti vastustivat tällaista ajatusta, ja katsoivat vastarinnan monarkkia vastaan olevan oikeutettua jos oikea usko oli uhattuna.¹¹⁷ Baillie

¹¹⁴ *An historicall vindication*. London 1646 s. 46; Campbell 2017 s. 69.

¹¹⁵ Oikeastaan riidan syntymisen kirkon suunnasta episkopaalien ja presbyteerien välillä mahdollisti juuri tämä Skotlannin reformaation suuripiirteisyys: Stewart 2018 s. 128–147; Brown 2012 s. 81; Campbellin mukaan presbyteerit itsessään eivät myöskään olleet mikään yhtenäinen ryhmä, kts. Campbell 2017 s. 85–113.

¹¹⁶ *An historicall vindication*. London 1646 s. 42.

¹¹⁷ MacCulloch 2005 s. 521–523; Royle 2004 s. 43, 54, 65, 81; Steele 1990 s. 42–43, 54–56; Stewart 2018 s. 87, 123–124, 134.

myötäilee tätä ajatusta: oikean uskon uhka oli hänelle riittävä syy nousta monarkkia vastaan. Toisaalta hän nostaa tässä esille, ettei kuka tahansa voinut nousta monarkkia vastaan vaan vastarinnan tuli tapahtua maan eliitin johdolla.¹¹⁸

On kuitenkin huomattava, että tässä Baillie ei sano, että presbyteerit olisivat aikanaan nousseet kuningatarta vastaan tai syösseet tämän vallasta. Päinvastoin Baillie esittää kuningattaren luopuneen vapaaehtoisesti kruunustaan poikansa hyväksi.¹¹⁹ Keskustelu oikeudesta käydä monarkkia vastaan onkin suunnattu ennemmin kuningattaren äitiä, Maria Guisea vastaan, joka toimi Skotlannin sijaishallitsijana kuningattaren ollessa Ranskan kuningatarpuoliso.

Baillie esittää teksteissään Maria Stuartin yleensä varsin positiivisessa valossa tämän ollessa monarkki, kuten Bailliella oli aina tapana puhua monarkeista. Maria Guisesta hän kuitenkin puhuu paljon negatiivisemmin, esittäen tämän tyrannina ja tämän vallan laittomana:

It is true, [...] that Queen Regent notwithstanding of her good countenance and faire promises, was forced by the privy Instructions of her wicked Brethren, Guize and the Cardinall of Loraine, to oppose Reformation; wherein fore against her own minde, as at her death shee professed, shee went so farre as to bring in many thousands of the French to conquer and subdue the Land. [...] they exercised an evident tyranny both in Church and State, and overthrew the Laws and liberties of the Nation, which forced the cheise of the Nobility for the casting off of this yoak of stavery from the Church and State, and preventing the danger which threatned the whole Isle to enter in a covenant of defence both among themselvs and with the Queen of England, but without the least prejudice to the just authority of their Sovereign then Queen of France, as it after appeared: [...].¹²⁰

Koska Baillien mielestä Maria Guisen valta oli laitonta, hän katsoi tätä vastaan asettumisen lailliseksi toiminnaksi. Tärkeää on, että Baillie kuvaa Guisen toimineen vastoin tyttärensä tahtoa: näin hän tekee selväksi, etteivät Guisea vastaan asettuneet olleet asettuneet kuningatarta vastaan. Baillie kuvaa Guisen myös veljensä ohjailemaksi, mikä on merkittävää: tällä tavalla Baillie yrittää ilmeisesti maalata Guisen heikoksi johtajaksi naiseutensa takia. Naiset nähtiin varhaismoderniin aikaan heikompina ja

¹¹⁸ *An historicall vindication*. London 1646 s. 41; Campbell 2017 s. 65–67; Stewart 2018 s. 6; Steele 1990 s. 57.

¹¹⁹ *Ladensium autokatakrisis*. Amsterdam 1640 s. 20.

¹²⁰ *An historicall vindication*. London 1646 s. 38–39.

helpommin ohjailtavina, ja siksi yleisesti sopimattomina hallitsijoiksi.¹²¹ Varhaismodernissa Britanniassa olikin yleistä kuvata Maria Guise huonona hallitsijana, jopa hirviömäisenä sellaisena.¹²²

Mielenkiintoista on, että Baillie alkaa kohdella Maria Stuartia samalla tavalla kuin tämän äitiä kuningattaren vallan päättymisen jälkeen: tämän jälkeen hän alkaa nähdä Marian negatiivisemmassa valossa ja samalla tavalla johdateltavissa olevana kuin äitinsä. Hän esittää, että ulkomalaiset katoliset voimat pyrkivät käyttämään Mariaa kuningatar Elizabethin vallasta syöksemiseen:

At that time the designe was cleere and confessed, to bring Queen Mary out of her prison in England, to set her againe upon her Throne, to advance the Catholique League which then was newly made, betwixt the Guises, King Iames his grand Uncles and the King of Spain, for the destroying Queen Elizabeth and the whole Protestant party; [...].¹²³

Maria nähdään tässä pelkkänä pelinappulana muiden juonissa. On kuitenkin hankala sanoa, minkä takia Baillie piti Maria Stuartia ja tämän äitiä niin helposti ohjailtavina. Osittain tämä liittyi varmasti Stuartin ja Guisen sukupuoleen. Hilda L. Smithin mukaan kolmen valtakunnan sotien aikana naisia ei nähty toimijoina vaan näiden pahoista toimista yleensä syytettiin joko Eevan syntiinlankeemusta tai jotakuta naisen miesläheistä, joka oli onnistunut ohjaamaan naisen tekemään pahaa.¹²⁴ Itse kuitenkin väitän, ettei tämä ollut ainoa syy Baillien ajatuksille, vaan uskon Baillien pitäneen Stuartia ja Guisea heikkoina myös näiden katolisuuden takia: koska nämä naiset eivät olleet Jumalan pelastukseen valitsemia, Jumala ei ollut antanut näille voimavaroja vastustaa katolisten miesten juonia ja ohjailua. Katoliset olivat vaarallisia, mutta katoliset naiset olivat vielä vaarallisempia – varsinkin hallitsijoina.

¹²¹ Jansen 2008 s. 15, 86.

¹²² Hughes 2012 s. 26–27.

¹²³ *An historicall vindication*. London 1646 s. 60.

¹²⁴ Smith 2002 s. 123; Purkiss 2005 s. 59–60.

Samalla Baillie asettaa lainauksessa Maria Stuartin kuningatar Elizabethin vastakaiseksi. Baillie nostaa Elizabethin aina silloin tällöin esille teksteissään, milloin hän kohtelee tätä aina kunnioittavaan sävyyn.¹²⁵ Merkittävää on, että Baillie kohtelee Elizabethia samalla tavalla kuin miesmonarkkeja. Valitettavasti Baillie ei kirjoita muista naismonarkeista lähdeaineistoissani, jotta voisin kunnolla analysoida, pitikö Baillie Maria Stuartin ongelmana enemmän tämän sukupuolta vai katolisuutta, vai mahdollisesti niiden yhdistelmää. Naisia kuitenkin pidettiin yleisesti tähän aikaan herkempinä Saatanan johdattelulle.¹²⁶ David Cressyn mukaan kolmen valtakunnan sotien aikana oli yleistä pitää katolisia naisia paholaisen viidentenä pylväänä, koska näiden ei katsottu pystyvän vastustamaan katolisuutta ja koska näiden katsottiin vastustavan patriarkaalista kuria.¹²⁷ Joka tapauksessa olennaisinta on, ettei Baillie suoraan tuomitse naisten tai edes Marian oikeutta valtaan Knoxin tapaan. Tähän on yksi merkittävä poliittinen syy: jos Baillie tuomitsi naisten vallankäytön, hän tuomitsi samalla Elizabethin hallinnon,¹²⁸ mutta vielä tärkeämpänä hän tuomitsi samalla Skotlannin kirkon reformaation. Kun Baillie käyttää aikaa osoittaakseen kuningattaren hyväksyneen Skotlannin kirkon reformaation, hän söisi oman argumentaationsa pohjaa kiistämällä Marian vallankäytön oikeuden.

Viimeisen kerran Baillie palaa Maria Stuartiin tekstissään *A review*, jossa hänen näkemyksensä menneestä kuningattaresta on kaikkein negatiivisin:

At that time the condition of the Church and Kingdom of Scotland was lamentable, the Queen was declared for Popery, King James his Father was cruelly, without any cause, murdered by the Earl of Bothwel; [...] when the life of the young King was dayly in visible danger, from the hands of them who had murdered his Father, and ravished his Mother. Lesse could not have been done in such a juncture of time by men of wisdom and courage, who had any love to their Religion, King, and Countrey: but the resolution of our Prelates is to the contrary, when a most wicked villain had obtained the connivance

¹²⁵ *Ladensium autokatakrisis*. Amsterdam 1640 “THE PREFACE.”, s. 6, 30, 119, “A Post-script for the personate Iesuite Lysimachus Nicanor.” s. 8, 26; *The unlavvfulnessse*. London 1641 s. 9, 36; *A parallel*. London 1641 “THE PREFACE.”; *Satan the leader*. London 1643 “For the Right Worshipfull, his much honoured friend, M. ROUS, One of the Members of the Honourable House of COMMONS.”; *A dissuasive*. London 1645 s. 14; *An historicall vindication*. London 1646 s. 7, 12–13, 31, 49–50, 60, 68, 71, “An ANSWER to the DECLARATION.” s. 21.

¹²⁶ Toisaalta naisia pidettiin myös herkempinä uskonnollisille kokemuksille: Ellis 2007 s. 248; Mullan 2000 s. 146; naisia pidettiin niin ikään kaikkein helpoimpina viettelyn kohteina, Stewart 2018 s. 58.

¹²⁷ Cressy 2004 s. 54.

¹²⁸ Minkä virheen Knox vahingossa teki julkaistessaan teoksensa vain pari kuukautta ennen Elizabethin valtaan nousua; Jansen 2008 25–26, 33, 44–45.

*of a Queen to kill her husband, and to make way for the killing of her Son in his Cradle, and after these murders to draw a Nation and Church from the true Religion, established by Law, into Popery; and a free Kingdom to an illegal Tyranny; [...].*¹²⁹

Mutta miten aikaisemmin melko asiallisesti kuvatusta naisesta tuli yhtäkkiä aviomiehensä murhaaja ja melkein lapsensa tappaja? Tärkeää on huomata tekstin kirjoitusajankohta: *A review* on kirjoitettu vuonna 1649, pian Kaarle I:n mestaamisen jälkeen ja neuvotteluiden käydessä skottien ja Kaarle II:n välillä. Baillie oli yksi kuninkaan kanssa neuvotelleista, ja todennäköisesti tässä Baillie halusi tehdä pesäeroa Maria Stuartin ja Skotlannin nykyisten monarkkien välillä. Todennäköisesti episkopaalit olivat niin ikään yrittäneet varoittaa Kaarle II:sta presbyteereistä Marian kohtalolla. Kun Baillie esitti Marian täydellisen negatiivisessa valossa, hän pyrki tekemään tyhjäksi tällaiset johtopäätökset. Samalla Baillie esittää Marian olleen piispojen ohjauksessa osoittaakseen Kaarle II:lle oikean vaaran tulevan episkopaalien suunnasta.

Mitä näillä kaikilla naisilla Baillie pyrkii sanomaan katolisista – ja sitä kautta episkopaaleista? Väitän, että Baillie on valinnut nämä kaikki naiset osoittamaan katolisten halukkuutta nostaa naisia johtaviin aseisiin vastoin hänen näkemäänsä ”luonnollista järjestystä” ja kuinka pahoja seurauksia tästä on. Näillä esimerkeillä Baillie pyrkii kyseenalaistamaan katolisten kunnollisuuden ja osoittamaan näiden ”perverssiyden” myös sukupuolisuhteiden suhteen. Katolisuus ja feminiinisyys oli vaarallinen yhdistelmä.

Baillie ei sano episkopaalien olleen suoraan tuhoamassa sukupuolijärjestystä, mutta antaa ymmärtää näin. Radikaaleista reformoiduista liikkeistä hän taas sanoo aivan suoraan, että nämä tulisivat valtaan päästessään mullistamaan kaikki sukupuolisuhteet. Seuraavaksi siirrynkään analysoimaan tätä.

¹²⁹ *A review*. Delft 1649 s. 32–33.

Radikaalien reformoitujen liikkeiden radikaalit naiset

Vaikka Baillie käyttää feminiinisyyttä lyömäaseena episkopaaleja ja katolisia vastaan, oikein kunnolla hän käyttää sitä kritisoidessaan radikaaleja reformoituja liikkeitä. Baillie pyrkii luomaan näiden ympärille moraalisen paniikin, saadakseen lukijat uskomaan, että nämä ryhmät tuhoaisivat kaiken, mikä on ollut ”normaalia” ja tärkeää.

On varsin mielenkiintoista, että Baillie päättää hyökätä radikaaleja reformoituja ryhmiä vastaan syyttäen näitä naisten vallasta, koska parlamentaristit ja varsinkin independentit yrittivät luoda itsestään kuvaa maskuliinisina toimijoina. Parlamentaristinen propaganda leimasi yleensä rojalistit feminiineiksi, ja rojalistinen propaganda leimasi parlamentaristit toisinaan ”ylimaskuliiniksi”.¹³⁰ Ehkäpä siksi Baillie on katsonut tehokkaaksi retoriseksi keinoksi hyökätä näiden ryhmien maskuliinisuutta vastaan syyttämällä näitä naisten valtaan alistuvaksi.

Toisaalta naiset saivat aivan uudenlaista liikkumatilaa radikaaleissa reformoiduissa liikkeissä. Nämä liikkeet eivät olleet vakiintuneita kirkkoja, vaan varsin vapaita liikkeitä, joten niiden näkemykset naisten roolista vaihtelivat suuresti toisistaan. Monesti nämä liikkeet tekivät enemmän eroa liikkeen jäsenien ja ”ei-uskovaisten” välillä kuin liikkeen sisällä – tämä saattoi siis tarkoittaa naisille aivan uudenlaisia vaikuttamismahdollisuuksia. Lisäksi näiden liikkeiden kannattajista suurin osa oli naisia, joten heidän kieltämisensä liikkeen toiminnan edistämiseen olisi pahoin heikentänyt liikkeiden toimintaa. Jotkut liikkeet, kuten kveekarit, saattoivat olla yllättävänkin tasa-arvoisia: kveekarit uskoivat ihmisten sisäiseen valoon, minkä takia he eivät uskoneet maallisiin arvojärjestyksiin tai sukupuolten merkittäviin eroihin. Siksi monet radikaalit reformoidut liikkeet nähtiin aikanaan jo itsessään feminiinisinä ja tätä mielikuvaa sovellettiin ahkerasti näitä ryhmiä vastaan hyökätessä.¹³¹

Bailliella oli siis mahdollisuus syyttää näitä ryhmiä naisten roolin mullistamisesta ja niin hän myös teki. Kyseessä oli nimittäin hänen yksi pääsyytteistään näitä ryhmiä vastaan. Tämä oli tyypillistä ajalle: radikaaleja vastaan kirjoitetuissa teksteissä oli yleistä yhdistää näiden ryhmien ajamat uskonnolliset muutokset seksuaalisiin väärinkäytöksiin.¹³² Baillien tekstit *A Dissuasive* ja *Ana-baptism* luotaavat tätä aihetta syvällisesti ja pyrkivät osoittamaan, kuinka nämä ryhmät pyrkivät tuhoamaan yhteiskuntarauhaa sukupuolisuhteita mylläämällä.

¹³⁰ Hughes 2012 s. 93, 104, 124; Magro 2004 s. 409.

¹³¹ Hughes 2012 s. 1–2, 6, 9, 55, 74–78, 82, 84, 143; MacCulloch 2005 s. 656–659; Magro 2004 s. 408–409; Stavreva 2007.

¹³² Cressy 2004 s. 52; Hughes 2012 s. 21, 126–127, 132–133, 135; Magro 2004 s. 415.

A Dissuasive -tekstissä Baillie nostaa esille oikean elämän esimerkin radikaalien reformoitujen liikkeiden naisista: Anne Hutchinsonin. Hutchinson oli ollut Bostonin seurakunnassa keskeinen ä hahmo, jonka ympärille oli syntynyt merkittävä uskonnollinen kiista. Lopulta hänet karkotettiin siirtokunnasta. Hutchinson kuoli lopulta Pelham Bayssa, nykyisessä New Yorkissa, vuonna 1643.¹³³

Näin Baillie aloittaa Hutchinsonista:

They kept such intimate familiarity, and open correspondence with the most eminent men of the Land; Mistresse Hutchinson, and the late Governour, kept almost every day so private and long discourse with Master Cotton, that made them conclude all was their own [...], and forced the wise Governour, Master Winthrop, to prevent their designs, to put the former Governour, and all that followed him, from their places in the general Court, and to desire him and them to be gone, which was counted a real, though a civil banishment out of their Land [...]: Also to disarm the most of that faction expressly upon fear, least the Tragedy of Munster should be acted over again in New-England [...].¹³⁴

Tässä Baillie esittää Hutchinsonin vallanhimoisena naisena, joka onnistuu ohjailemaan kuvernööriä. Hutchinson ei siis Baillien mielestä ollut pelkästään hengellinen uhka vaan myös vaarallinen hallinnolle. Hän sanookin tämän tavoitelleen siirtokuntaan samanlaista tragediaa kuin Münsterissa oli tapahtunut.¹³⁵ Baillie käyttää Hutchinsonia elävänä esimerkkinä radikaalien vaarallisista naisista, jotka johdattavat ihmisiä tuhoon.

Varoitusmerkkejä Hutchinsonin vaarasta oli Baillien mielestä useita: Hutchinsonin ja tämän avustajan synnyttämät hirviövauvat (käsittelen tätä tarkemmin seuraavassa luvussa) sekä Hutchinsonin kuolema alkuperäiskansan edustajien käsissä tulkittiin molemmat Baillien teksteissä paitsi Jumalan rangaistuksena, myös todisteena tämän pahoista aikeista:

¹³³ Winship 2004.

¹³⁴ *A dissuasive*. London 1645 s. 62–63.

¹³⁵ *A dissuasive*. London 1645 s. 63.

*And Mistresse Hutchinson did make a new Separation, retiring to a new dwelling [...], where after her long contempt of divine and humane patience, at last God did let loose his hand, and destroyed her, sending in upon her a company of the Savages, who burnt her self, her house, and all that she had [...].*¹³⁶

Hutchinsonin tehtävänä Baillien teksteissä on toimia varoittavana esimerkkinä mieslu-
kijoille, mitä käy, jos naiset saavat liikaa valtaa. Toisaalta tarkoituksena oli niin ikään varoittaa nais-
lukijoita: vääräuskoisuus johtaisi heidät vain synnyttämään hirviövauvoja ja kivuliaaseen kuolemaan.

Hutchinson ei kuitenkaan ollut yksittäinen ongelma vaan osa suurempaa ongelmaa:
Baillie katsoi radikaalien ryhmien yleisesti päästävän naisia seurakuntien johtaviin asemiin. Näin oli
käynyt kaikkialla, mutta kaikkein pahin ongelma oli Englannissa:

*It is true, the Synod of New England maketh not only the fraternity, but as they speak, the
sorority also to be the subject of the private power of the Keyes of the Kingdom of heaven
[...]; also we have shewen how they have permitted women to be Leaders to their whole
Churches, and chiefe Pastors in Church actions of the highest nature: [...]. Notwithstand-
ing all this, none of the Independents, either in New England or Holland, neither the
Brownists of Amsterdam, did ever give unto any women any publike Ecclesiastick power.
In this, our London Independents exceed all their Brethren, who of late begin to give unto
women power of debating in the face of the Congregation, and of determining Ecclesias-
tick causes by their suffrages, if Doctor Bastwick be rightly informed [...].*¹³⁷

Varhaismodernina aikana uskottiin, että ”luonnollisen järjestyksen” mukaan nainen oli heikompi ja
kyvyttömämpi hallitsemaan itseään, joten siksi miehen tuli olla vallassa. Naisten valta johtaisi vain
kaaokseen, kuten yllä olevassa lainauksessa Baillie tuokin esille. ”Luonnollisen järjestyksen” sekoit-
taminen oli yleinen syyte kolmen valtakunnan sotien aikana ja sitä pidettiin merkkinä maailman ”se-
koamisesta”.¹³⁸

¹³⁶ *A dissuasive*. London 1645 s. 63–64.

¹³⁷ *A dissuasive*. London 1645 s. 110–111.

¹³⁸ Hughes 2012 s. 11–13, 16, 21, 125–126, 130, 132; Mullan 2000 s. 144; Purkiss 2005 s. 52, 58, 64, 67–69.

Luonnollisen järjestyksen sotkeminen ei jäänyt vain tähän vaan Baillien mukaan radikaalit olivat vielä lisäksi tuhoamassa avioliittoa. Jo edellisessä luvussa osoitin, Baillien esittäneen radikaalit vaimonmurhaajina. Hän jatkaa tätä vaimojen kaltoinkohtelijoiksi piirtämistä esittämällä radikaalit miehinä, jotka hetken mielijohteesta halusivat erota vaimostaan ja jättää nämä tyhjän päälle. Tätä tukeakseen hän esimerkiksi esitteli Miltonin näkemyksiä avioerosta. Vielä järkyttävämpää kuitenkin oli, että nainen saattoi jättää aviomiehensä uskoon tulemisen myötä:

[...] that it is lawfull for every woman to desert her husband, when he is not willing to follow her in her Church way, and to take her selfe for a widow, loosed from the bond of obedience to him, only because he lives without that Church whereof she is become a member [...].¹³⁹

Varhaismodernina aikana vaimo nähtiin alisteisena aviomiehelleen ja naisten tärkeimpiä tehtäviä olikin olla hyvä vaimo. Koska perhe nähtiin pienenä yhteiskuntana ja valtion vakaus katsottiin perustuvan perheiden vakauteen, tällainen avioliittojen horjuttaminen voitiin tulkita riskiksi koko valtiolle.¹⁴⁰ Baillien kanta siihen, saiko aviopuoliso jättää kumppaninsa uskon takia, oli jyrkkä ei apostolien opetusten pohjalta.¹⁴¹

1600-luvun Skotlannissa avioero oli mahdollinen, mutta vain hyvin perustelluissa tapauksissa.¹⁴² Toisin oli Englannissa: vasta 1640-luvulla maassa alettiin keskustella avioeron mahdollistamisesta ja sen ehdoista (aikaisemmin vain asumusero oli ollut mahdollista), mikä teki aiheesta Baillien aikalaisille kuuman perunan. Lopulta avioliitto muuttui siviiliasiaksi protektoraatin aikana vuonna 1653.¹⁴³ Siten Baillien tapa esittää radikaalit ajamassa avioliittoa siviiliasiaksi ja helpottamassa avioeroja ei ollut täysin tyhjää temmattua, mutta hän kärjisti asiaa saadakseen sen näyttämään järkyttävämmältä.

¹³⁹ *A dissuasive*. London 1645 s. 116.

¹⁴⁰ Amussen 1994 s. 35–37, 55; Ewan 2012 s. 273–274, 282; Hughes 2012 9–10, 23, 107–108, 113–118; Jansen 2008 s. 27; MacCulloch 2005 s. 661; Mullan 2000 s. 143–144, 150–151, Shepard 2003 s. 87.

¹⁴¹ Tässä tapauksessa kylläkin keskustellaan siitä, saako mies jättää vaimonsa, jos vaimo ei usko; *Anabaptism*. London 1647 s. 138; Mullanin mukaan presbyteerit odottivat naisten ottavan aviomiestensä uskon, mutta hänen mukaansa tässä oli oletuksena, että mies oli oikeauskoinen, kts. Mullan 2000 s. 151.

¹⁴² Kirkko pyrki aina ennemmin sovittelemaan avioparien välejä kuin myöntämään eron; ero nähtiin sekä pariskunnan että kirkon epäonnistumisena, lisätietoa, kts. Todd 2002 s. 277, 280–281, 290–291; Ewan 2012 s. 273.

¹⁴³ Amussen 1994 s. 57; Hughes 2012 s. 72.

Baillie ei kuitenkaan jäänyt pelkän avioliiton horjuttamisen tasolle, vaan halusi maalata radikaaleista kuvan täysin irstailijoina ja perversseinä. Tähän käyttää avukseen muun muassa Münsterissa harjoitettua polygamiaa. Pahimmillaan Baillien mielestä tämä perverssiys meni radikaalien naisten pyrkiessä asettumaan jopa Jeesuksen asemaan:

One of their women at Apezell in Suiszerland gave her self out for the Queen of the world and Messias for all women, sending out her twelve she-Apostles for their conversion to her way [...].¹⁴⁴

Baillie syyttää radikaaleja tämän lisäksi aviorikoksista, haureudesta, insestistä ja muista mahdollisista irstauksista.¹⁴⁵ Näillä syytöksillä Baillie pyrki nostattamaan lukijoissa moraalista paniikkia radikaaleja kohtaan. Baillien mukaan Jumalan valitut käyttäytyivät siveellisesti, joten tällaisen käytöksen täytyi olla Baillien mielestä todiste radikaalien vääräoppisuudesta. Ongelmat olivat pahoja Manner-Euroopassa, mutta Englannissa tilanne oli vielä pahempi:

[...]: That which we have heard of their practising of incest is now publickly avowed in print, they do not with David George lay aside all naturall relations, in matter of marriage they will not passe the consideration of Father and Mother, Brother and Sister, but which is worse they will have these relations to be grounds of a Matrimoniall conjunction, as if these marriages were most laudable which are betwixt persons nearest in bloud, Brother and Sister, Father and Daughter, Mother and Sonne, Uncle and Neece; this spirit of abominable villany doth now walk in publick among us [...]; whereunto if you will adde M. Miltons doctrine of dismissing wives so oft as men please [...] you shall make it lawfull for every man once a month to marry if they were thirty of his nearest kinswomen, a wickednesse which David George himself did never think of.¹⁴⁶

¹⁴⁴ *Anabaptism*. London 1647 s. 11.

¹⁴⁵ *Anabaptism*. London 1647 s. 15.

¹⁴⁶ *Anabaptism*. London 1647 s. 100.

Baptistien irstaudesta toimi esimerkkinä myös näiden harjoittama aikuiskaste, jonka aikana Baillien mukaan kaikki olivat alasti:

*As for chastity, must it not be a great scandall, in the face of all the Congregation, where alone, Sacraments can be duly celebrated, for men and women to stand up naked, as they were born; and naked men to goe into the water with naked women, holding them in their arms till they have plunged them in the water? it is true, one of the great Anabaptistick Masters David George made it a part of his art, to teach all his Disciples to look one upon anothers nakednesse, and to doe much more then behold, without any carnall motion; but such villanous hypocrisie cannot be but detestable to all honest minds.*¹⁴⁷

Baillien mielestä aikuiskaste osoitti baptistien todellisen luonteen maallisen himon vallassa olevina ihmisinä, riippumatta näiden muista väitteistä. Baillie jatkaa, kuinka aikuiskaste on vastoin kaikkea säädyllisyyttä ja luonnollista häpeää: yksikään kunnollinen ihminen ei olisi valmis seisomaan koko seurakunnan edessä alasti.¹⁴⁸ Näin Baillie pyrkii maalaamaan aikuiskasteen kamalana tapahtumana, jota lukijan tulisi vastustaa: samalla hän vihjaa, että jos lukija ei vastusta radikaalien vallanpyrkimyksiä, tämä itse saattaisi joutua kastautumaan uudelleen.

Vaikka toki kaikki radikaalien reformoitujen liikkeiden kannattajat eivät harrastaneet aikuiskastetta, Baillie käyttää sitä leimaamaan näitä kaikkia ryhmiä. Kuten olen jo edellisessä luvussa todennut, radikaalien reformoitujen ryhmien rajat olivat huokoisia ja häilyviä, mikä mahdollisti näitä kaikkia vastaan hyökkäämisen aikuiskasteen avulla. Tämä antoi Baillielle mahdollisuuden leimata independentit Münsterin kapinajohtajien seuraajiksi.

Olen kahdessa ensimmäisessä luvussa tarkastellut Baillien sukupuolittunutta retoriikkaa, mutta seuraavassa luvussa siirryn analysoimaan Baillien ruumiillistunutta retoriikkaa. Käsittelen siinä Baillien tapaa toiseuttaa vastapuolta hirviötematiikalla ja kuinka hän käsittelee valtion ja kirkon mullistuksia esittämällä nämä poliittisen ja kirkollisen ruumiin vääristyminä. Lopuksi erittelen, kuinka Baillie käyttää lääketieteellisiä metaforia esittääkseen yhteiskunnalliset ja uskonnolliset ongelmat ”sairauksina” ja hänen ratkaisunsa niihin ”lääkkeinä”.

¹⁴⁷ *Anabaptism*. London 1647 s. 171.

¹⁴⁸ *Anabaptism*. London 1647 s. 173.

3. ”Käärmeet ja sudet” – hirviöiksi vääristyneet ruumiit ja parannuskeinot niihin

Olen kahdessa aikaisemmassa luvussa analysoinut Baillien sukupuolittuneen retoriikan käyttöä ja tässä luvussa siirryn tarkastelemaan ruumiillistunutta retoriikkaa. Sukupuoli ja ruumis linkittyvät toisiinsa (vaikka eivät toki määritä toisiaan), joten on perusteltua ottaa sukupuolen lisäksi ruumis huomioon. Varhaismodernina aikana (eliitin) miesten ylemmyyttä perusteltiin ruumiillisella paremmuudella, ja naisten heikompaa asemaa perusteltiin heidän heikommilla, jopa vuotavilla, ruumiilla. Aristoteelisen näkemyksen mukaan nainen saatettiin myös nähdä ”vajavaisena miehenä”, jonka sukupuolielimet olivat kääntyneet sisäänpäin.¹⁴⁹

Varhaismodernissa poliittisessä retoriikassa ruumis on yhtä merkittävässä käytössä kuin sukupuoli. Valtion toimintaa oli yleistä kuvata ns. *body politics* -tematiikan avulla, ja varsinkin kolmen valtakunnan sotien aikana tämä sai uusia merkityksiä poliittisten mullistusten muuntuessa poliittisen ruumiin epämuodostumiksi. Hirviömyisyys liitettiin piirteenä myös vastustajiin ja kolmen valtakunnan sotien aikana oli yleistä kuvata vastapuoltansa mutta uskonnollisten myös poliittisten väärinkäytösten (yleensä molempien) takia hirviöksi muuntuneena. Ideana oli, että ulkoinen hirviömyisyys teki uskonnollisen ja poliittisen hirviömyisyyden näkyväksi. Monesti nämä hirviöt saivat sukupuolittuneita ja seksuaalisia piirteitä itselleen.¹⁵⁰

Analysoin näitä teemoja tässä luvussa. Aluksi käsittelen vastapuolen kuvaamista hirviöinä, ja syitä, miksi Baillie on mahdollisesti valinnut tällaisen retorisen keinon käyttöönsä. Siirryn siitä poliittisen ja kirkollisen ruumiin käsittelyyn ja kuinka Baillie kuvaa vastapuolta vääristämässä näitä ruumiita. Lopuksi käsittelen Baillien tapaa esiintyä paitsi poliittisen ja hengellisen ruumiin, mutta lisäksi tavallisten ihmisten ”hengellisen taudin” parantajana ja kuinka Baillie käyttää lääketieteellistä retoriikkaa oman legitimitteettinsä pönkittämiseen.

¹⁴⁹ Gowing 2012; Hughes 2012 s. 12–13, 16; Purkiss 2005 s. 164; Shepard 2003 s. 61, 64; Smith 2002 s. 45.

¹⁵⁰ Rollo-Koster: ”Body Politic.” *Encyclopaedia Britannica*; Cressy 2004; Hughes 2012 s. 22, 126, 130–133; Jansen 2008 s. 18; Knoppers 2004.

Hirviöt valloillaan

Kuten jo edellä mainitsin, kolmen valtakunnan sotien aikana oli yleistä kuvata vastapuolta hirviömäisinä, ja monesti tämä hirviömäisyys sai myös feminiinisiä piirteitä.¹⁵¹ Olen jo toisessa luvussa osoittanut, kuinka Baillie kuvasi katolista kirkkoa Babylonin porttona, joka oli ennen kaikkea feminiininen, viettelevä hirviö. Portto nähtiin jopa petomaisia hirviöitä vaarallisempana tämän kauneuden ja viettelevyyden takia. Seksuaalinen ja vallanhimoinen nainen muuntui varhaismodernissa retoriikassa usein hirviömäiseksi.¹⁵²

Naisten kuvaaminen hirviöinä paljasti varhaismodernin pelkoja feminiinisestä seksuaalisuudesta ja ruumiista. Naiset nähtiin monesti halujensa vallassa olevina, jotka itsekin hyötyisivät alistumisesta patriarkaaliseen ohjaukseen. Naisen vapaa seksuaalisuus nähtiin riskinä yhteiskunnalliselle rauhalle, jo senkin takia, koska perisyntin katsottiin periytyvän seksin välityksellä.¹⁵³ Toisaalta pelkkä seksuaalisuus ei tehnyt naisen ruumiista vaarallista: myös sen kyky luoda uutta elämää saattoi saada hirviömäisiä piirteitä esimerkiksi hirviövauvojen muodossa. Kolmen valtakunnan sotien aikana naisten synnyttämiä hirviövauvoja käytettiin osoituksena vastapuolen Jumalan suuttamisesta, mutta niin ikään varoituksena naisille sosiaalisten ja uskonnollisten normien rikkomisesta. Naisen ylimielisyys ja vallanhimoisuus johti lapsen hirviöksi muuttumiseen.¹⁵⁴

Bailliekin käyttää tätä keinoa puhuessaan Anne Hutchinsonista. Pian Bostonista karkotuksensa jälkeen Hutchinson oli saanut keskenmenon, joka yleisesti tuomittiin aikanaan hirviösynnytykseksi.¹⁵⁵ Näin Baillie itse muotoilee asian *A dissuasive* -tekstissään:

¹⁵¹ Hirsch 2010 s. 150–151; Hughes 2012 s. 126, 131–133; Knoppers 2004.

¹⁵² Amussen 1994 s. 47; Knoppers 2004 s. 95, 122; Mullan 2000 s. 146; Purkiss 2005 s. 70; Stewart 2018 s. 56; naisen seksuaalisuus ja vallanhimoisuus sidottiin toisiinsa varhaismodernina aikana yhteen niin voimakkaasti, että julkisesti toimivaa naista pidettiin monesti seksuaalisesti epäilyttävänä: Purkiss 2005 s. 61, 63, 67.

¹⁵³ Amussen 1994 s. 46; Harker 2004; Jansen 2008 s. 94; MacCulloch 2005 s. 109; Milfull 2004 s. 27–29; Mullan 2000 s. 145; Purkiss 2005 s. 70; Waller 2011 s. 192.

¹⁵⁴ Cressy 2004; Huet 2004 s. 131; Hughes 2012 s. 131, 132–133; Purkiss 2005 s. 163–164; Stewart 2018 s. 57; naisen ruumis linkittyi olennaisesti hirviömäisyyteen; hirviöiden synty saatettiin jopa linkittää kuukautisten aikana harrastettuun seksiin (tässä ajatuksessa sanan *monstrum* ajateltiin juontuvan sanasta *meenstrum*), kts. Purkiss 2005 s. 165.

¹⁵⁵ Hutchinsonin keskenmennyt vauva ei aikalaisraporttien mukaan muistuttanut vauvaa vaan se oli pahasti epämuodostunut; Hutchinsonin on epäilty kärsineen rypäleraskaudesta, lisätietoa, kts. Field: “Our Antimoni-ans, Ourselves: Or, Anne Hutchinson’s Monstrous Birth & Pathologies of Obstetrics.” *Commonplace – The Journal of Early American Life*.

[...] yea, when God visibly from the Heavens had declared his anger against some of their cheif Leaders, punishing Mistresse Hutchinson with a monstrous birth of more then thirty mis-shapen Creatures at one time [...], and Mistresse Dyer her principal assistant, with another monstrous birth [...] of one Creature, mixed of a Beast, of a Fish, and a Foul: Notwithstanding all these admonitions, their obstinacy was so great, that many of them continued pertinacious without any repentance [...].¹⁵⁶

Tässä Baillie kuvaa Hutchinsonin hirviövauvat Jumalan rangaistuksena – varhaismodernille ajalle tyypilliseen tapaan¹⁵⁷ – Hutchinsonin syntisestä käytöksestä ja varoituksena muille vääraoppisuuden seurauksista. Tämä oli aikalaisten yleinen näkemys Hutchinsonin hirviövauvoista.¹⁵⁸ Hirviövauvojen suuri määrä viittaa mielestäni Hutchinsonin aiheuttamaan separatismiin (tai mistä häntä ainakin syytettiin): vauvoja on yhtä paljon kuin hänen seuraajansa on ottanut eri suuntia. Hutchinsonin avustajan sekasikiö todennäköisesti taas viittaa Hutchinsonin ja hänen seuraajiensa ”luonnollisen järjestyksen” rikkomiseen.

Jo tässä tuli esille, että äitiys itsessään saatettiin nähdä hirviömäisenä. Naiset, jotka aiheuttivat käytöksellään lapsensa hirviöksi muuntautumisen, esitettiin itsekkin hirviömäisinä.¹⁵⁹ Äitiyttä ei nähty yksin positiivisena asiana tähän aikaan vaan se voitiin nähdä myös uhkana patriarkaaliselle maailmanjärjestykselle.¹⁶⁰ Baillie jakoi tämän ambivalenssin, hän muun muassa monesti kuvaa katolisen kirkon äitinä, mutta huonona sellaisena.¹⁶¹ Toisaalta hyvä äitiys itsessään ei ollut välttämättä tarkoittanut hyvää asiaa, kuten Baillie osoittaa puhuessaan independenteista:

*In Holland and New-England, Independency, so soon as it had found and discerned the young brats of Anabaptists, Antinomians or Familists in her bosom, it was her custom incontinently to fling them away as Bastards: But Independency at London hath learned not onely to beget, but to cherish such children when they are brought forth.*¹⁶²

¹⁵⁶ *A dissuasive*. London 1645 s. 63.

¹⁵⁷ Cressy 2004 s. 45.

¹⁵⁸ Field: “Our Antinomians, Ourselves: Or, Anne Hutchinson’s Monstrous Birth & Pathologies of Obstetrics.” *Commonplace – The Journal of Early American Life*.

¹⁵⁹ Cressy 2004 s. 50.

¹⁶⁰ Purkiss 2005 s. 164–171.

¹⁶¹ *Ladensium autokatakrisis*. Amsterdam 1640 s. 49, 81; *A parallel*. London 1641 s. 42, 94.

¹⁶² *A dissuasive*. London 1645 s. 93.

Baillie esittää independentismin hirviömäisenä äitinä hirviömäisten lasten kanssa. Kuitenkin pahemman hirviön äidistä tekee se hetki, kun tämä alkaa huolehtia hirviömäisistä lapsistaan. Diane Purkissin mukaan varhaismodernissa Englannissa lapsi nähtiin isänsä luomuksena, jota äidin tuli passiivisesti kasvattaa sisällään ja hoitaa. Hirviövauvat nähtiin äidin puuttumisena isän luomistyöhön, mikä Purkissin mielestä heijasteli miesten pelkoja naisen aktiivisesta osallistumisesta lisääntymiseen patrilinearisessa maailmassa.¹⁶³ Tähän aikaan naisten nimittäin uskottiin jo pelkillä sopimattomilla ajatuksilla voivan muokata lapsensa hirviöiksi.¹⁶⁴ Koska lainauksessa independenttiäiti kuvataan vaalimassa hirviövauvojaan, sen voi tulkita tämän perverssiksi kiintymykseksi omaa ”sisäistä hirviömäisyyttä” kohtaan.

Hirviönä kuvaaminen oli varhaismodernina aikana toiseuttamisen keino, jolla kiistettiin vastapuolen ihmisyyttä. Naisten lisäksi tätä keinoa käytettiin paljon yhteisön ulkopuolisiin, kuten ulkomaalaisiin.¹⁶⁵ Olen jo ensimmäisessä luvussa analysoinut, kuinka Baillie pyrki kyseenalaistamaan vastapuolen edustajien maskuliinisuutta vertaamalla näitä ulkomaalaisiin. Tässä havainnollistan, kuinka tuolla vertauksella Baillie pyrki lisäksi kyseenalaistamaan vastapuolen inhimillisyyttä.

Varhaismodernina aikana oli yleistä kuvata ulkomaalaisia hirviömäisin piirtein. Tätä tapahtui Euroopan kansojen välilläkin.¹⁶⁶ Bailliekin kuvaa eurooppalaisia, katolisia suurvaltoja samalla tavoin hirviömäisinä, kuten Espanjaa sekä Baijeria leijonana¹⁶⁷ ja Itävaltaa kotkana.¹⁶⁸ Kuitenkin suurin osa ulkomaalaiskuvauksista on Baillien teksteissä varattu muslimeille ja juutalaisille. Muslimit ja juutalaiset olivat eurooppalaisissa teksteissä ensimmäisiä rodullistettuja toisia, joiden kuvaaminen hirviöinä tai vähintään hirviömäisin piirtein varustettuina oli xenofobinen keino kiistää näiden ryhmien inhimillisuus. Varhaismodernina aikana nämä ryhmät itsessään nähtiin jo niin hirviömäisinä, että niihin vertaaminen vastasi hirviöön vertaamista.¹⁶⁹ Englannille uniikisti rodullistettu toinen oli taas irlantilaiset.¹⁷⁰ Baillie syyttääkin episkopaaleja yhteistyöstä ”hirviömäisten murhaajien” ja

¹⁶³ Purkiss 2005 s. 165–170, 177.

¹⁶⁴ Cressy 2004 s. 45–46.

¹⁶⁵ Burke 2004; Smith 2002 s. 15.

¹⁶⁶ Burke 2004.

¹⁶⁷ ”lion, n.” *Oxford English Dictionary*; Miller 2018 s. 136

¹⁶⁸ *A parallel*. London 1641 “THE PREFACE.”; *Anabaptism*. London 1647 “The PREFACE.”

¹⁶⁹ Dimmock 2008; Hirsch 2010, erit. s. 133–138.

¹⁷⁰ Varsinkin Ulsterin tapahtumat järkyttivät skotteja ja englantilaisia kolmen valtakunnan sotien aikana, minkä takia irlantilaisia kuvattiin monesti ”barbaareina” ja näitä ei pidetty paljoa eläimiä parempina, kts. Fitzgerald 2012 s. 285–294; Purkiss 2005 s. 41–42, 49; Royle 2004 s. 35–36, 133–134, 137–145, 685–687; MacCulloch 2005 s. 396–399; “The Irish Uprising, 1641.” *BCW PROJECT*.

”barbaarimaisten irlantilaisten” kanssa.¹⁷¹ Barbaariksi haukkuminen oli tapa ilmaista toisen ihmisryhmän kulttuurista alemmuutta.¹⁷²

Kuten olemme voineet jo edellä havaita, Baillie valjastaa hirviötematiikan toiseuttamaan vastapuolen. Tällä keinolla hän pystyi kyseenalaistamaan vastapuolen edustajien legitimitettä poliittiseen toimintaan. Eliitin miehet perustelivat valtaansa esittämällä itsensä fyysisesti parempina ja järkevämpinä kuin muut, politiikan ulkopuolelle suljetut ryhmät, kuten olen jo maininnut. Esittämällä vastustajansa hirviöinä – ja siten samaistamalla nämä naisten ja rodullistettujen ryhmien tasoisiksi – Baillie paitsi kyseenalaistaa näiden maskuliinisuuden, mutta myös inhimillisyyden.

Hirviötematiikan kautta Baillien oli mahdollista kuvata vastapuolen edustajat keskenään samanlaisina ja samalla viivalla olevina. Vaikka Baillie käsittelee yleensä episkopaaleja ja radikaaleja erillisinä ryhminä, todellisuudessa hänelle ne olivat sama asia. Näin hän kuvaa ryhminä välisiä suhteita monipäisen hirviön kautta:

The principall by-paths, wherein the most among us this day do tread, who divert from the high, open, and straight way of the Reformed Churches, may be reduced to ten generall Heads: The Brownists, or rigid Separatists, are the first who break off at a side: The Independents, their Children, go on with them for a time; [...]. How much neerer these men professe to draw towards us then their Fathers, so much the farther their other Brethren run from us; for, the Anabaptists go beyond the Brownists in wandring; the Antinomians are beyond the Anabaptists, and the Seekers beyond them all.[...] These five lead aside on our right hand: towards the left there be no fewer crooked Lanes; The Prelatical Faction; the down-right Papists; the Arminians; the Socinians; and, who now make as much trouble as any, the Erastian-Civilians.¹⁷³

Mielenkiintoista on, että Baillie jakaa hirviön ulokkeet kymmeneen: tämä saattaa olla viittaus Johannesen ilmestyksen petoon, jolla Babylonin portto ratsastaa. Tällä pedolla kerrotaan olevan kymmenen sarvea.¹⁷⁴ Baillie jatkaa tätä vertausta kertomalla, kuinka radikaalit ryhmät (Baillie kutsuu näitä

¹⁷¹ *A review*. Delft 1649. “For the Right Honourable the Noble and Potent Lord, John Earle of *Cassils*, Lord *Kennedy*, &c. one of His Majesties Privy-Counsell, and Lord Iustice generall of *Scotland*.”

¹⁷² Burke 2004 s. 29.

¹⁷³ *A dissuasive*. London 1645 s. 6.

¹⁷⁴ Ilm. 17:3.

lahkoiksi, *sect*) ovat päässeet lisääntymään äitipuolensa, prelaattien huomassa. Tämän rouvan toimet kirkkokurin heikentämiseksi ovat johtaneet radikaalien hirviöiden pääsyyn näyttämään julkisesti epämuodostuneita kasvojaan maailmalle.¹⁷⁵ Tässä tulee taas esille äitiyden aiheuttama ahdistuneisuus, joka korostuu äitipuolen tapauksessa: äitipuolet on monesti esitetty laiminlyövässä lapsipuoltensa hoitoa.¹⁷⁶ Maalamalla episkopalismin feminiiniseksi Baillie saattaa samaan aikaan vihjata pedon ratsastajaan, porttoon, ja näiden kahden läheiseen suhteeseen. Yhtä kaikki, sekä peto että portto molemmat ovat kristillisessä retoriikassa hirviöitä, joiksi vastapuoli on muuntautunut Baillien teksteissä vääräuskoisuutensa takia.

Kolmen valtakunnan sotien aikana Danielin kirjan ja Johanneksen ilmestyksen hirviökuvaukset olivat suosittuja, kuten olemme jo nähneet. Protestanteille oli tyypillistä kuvata katolista kirkkoa porttona ja paavia Antikristuksena, ja Baillie tekee samoin. Tarkoituksena tällaisella retoriikalla oli maalata oman ajan poliittinen konflikti taisteluksi hyvän ja pahan, Saatanan ja Jeesuksen joukkojen väliseksi.¹⁷⁷ Laura Lunger Knoppers on kuitenkin osoittanut, ettei tällaista retoriikkaa sovellettu kolmen valtakunnan sotien aikana enää vain katolisiin vaan kaikkiin niihin, jotka eivät olleet valmiita käymään taistoon Roomaa vastaan.¹⁷⁸ Siten Baillielle avautui mahdollisuus mustamaalata episkopaaleja hirviöinä ja katolisina.

Mutta sen lisäksi, että Baillie kuvaa Roomaa Antikristuksen tyyssijana ja porton talona, hän soveltaa klassisen antiikin ajan tarinoita katolisen kirkon hirviöksi maalaamiseen. Useamman kerran hän puhuu Roomasta naarassutena. Tämä on selvä viittaus Rooman luomismyyttiin ja Romuluksen ja Remuksen kasvattaneeseen naarassuteen.¹⁷⁹ Baillie käyttää edukseen tätä tarinaa ja muokkaa tästä eläimestä uuden kuvan: hylättyjä poikia hoivanneesta eläimestä tulee Baillien teksteissä verenhimoinen peto. Esimerkiksi näin hän kuvaa Rooman naarassutta vaanimassa ihmisten sieluja:

*[...] to fall into the mouth of the Spanish Lyon for their bodies and estates, and of the Romish shee Wolf for their soules and Religion, [...].*¹⁸⁰

¹⁷⁵ *A dissuasive*. London 1645. s. 7.

¹⁷⁶ Purkiss 2005 s. 193.

¹⁷⁷ Knoppers 2004; Hirsch 2010 s. 150–151; Hughes 2012 s. 22; Steele 1990 s. 51; Williamson 1989; Wormald 2012 s. 204.

¹⁷⁸ Knoppers 2004 s. 106.

¹⁷⁹ Rooman naarassudesta: Miller 2018 s. 147.

¹⁸⁰ *A parallel*. London 1641 “THE PREFACE.”

Tässä kohtaa Baillie puhuu Hollannin kirkoista, mutta kielikuvan tarkoituksena on toimia varoitukseksi lukijoille. Baillien oli mahdollista kuvata sutta näin negatiivisesti, koska kristillisessä perinteessä sutta ei ole kuvattu mitenkään imartelevasti. Raamatusta toistuvat kielikuvat susista vaanimassa lampaita paimentolaiskulttuurin pelkojen mukaisesti, ja tätä kielikuvaa käytettiin runsaasti varhaismodernissa Englannissa. Eläin on yhdistetty jopa itse Saatanaan.¹⁸¹ Susilla oli myös seksuaalisia konnotaatioita, jo antiikin aikana latinan slangisana *lupa* tarkoitti prostituoitua.¹⁸² Siten tässäkin Baillie jatkaa epäsuorasti katolisten maalaamista seksuaalisesti vaarallisina.

Sudella oli Britannian saarilla vielä lisäksi erityismerkitys: Englannin susien uskotaan kuolleen sukupuuttoon viimeistään 1400-luvulla, mutta Skotlannissa susia oli vielä olemassa Baillien aikoihin. Eläin oli kuitenkin vainottu ja nähtiin pelkkänä riesana, joten katolisten yhdistäminen tällaiseen eläimeen on Baillien keino vakuuttaa lukija katolisten haitallisuudesta. Tällainen katolisten assosioiminen susiin oli kielikuvana yleisessä käytössä varhaismodernissa Britanniassa ja sudeksi haukkuminen oli muutenkin yleinen haukkumasana tähän aikaan.¹⁸³

Tämän tyyppinen petokuvasto toistuu usein Baillien teksteissä. Monesti hän käyttää sanaa *beast*, jonka voi kääntää tarkoittamaan eläintä, mutta myös petoa tai hirviötä. Siten nämä eläinkuvaukset saavat hirviömäisen luonteen Baillien teksteissä. Raamatusta lainaten hän esittää pedot vaanimassa laumaa, metaforana vääräuskoisten pyrkimykseen johdattaa uskovaiset kadotuksen tielle.¹⁸⁴

*[...] they invite you to permit ravening Woolfs freely to enter your streets, and tear in peeces all they meet with; to come into your Houses and Chambers, to devour the souls of your best beloved Wives, Sons, Daughters, Servants, and Friends; to lead them all out to a ditch, and drown them; yea, which is infinitely worse, to cast them all in the pit of damnation.*¹⁸⁵

¹⁸¹ "wolf, n." *Oxford English Dictionary*; Miller 2018 s. 141; Thomas 2010 s. 165.

¹⁸² "wolf (n.)" *Etymonline*; Miller 2018 s. 148.

¹⁸³ "wolf, n." *Oxford English Dictionary*; Mabbett: "Grey wolf reintroduction: a rewilding too far?" *Forestry Journal*; "The History of Wolves in the UK." *wolves.live*; "Wolf." *Rewilding Britain*; Burke 2004 s. 27–28; Cressy 2004 s. 47; Thomas 2010 s. 165.

¹⁸⁴ Muun muassa väärät profetat esitetään Raamatusta susina lampaiden vaatteissa, kts. esimerkiksi Mat. 7:15.

¹⁸⁵ *Errours and induration*. London 1645 s. 26.

Näillä metaforilla Baillie maalaa kuvaa vastapuolesta petoina vailla ihmisyyttä. Kristityssä ajattelussa ihminen nähtiin – ja nähdään usein yhä – erillisenä luonnosta. Ihmisen ja eläimen erottaa toisistaan järki. Miehen oikeus toimia yhteiskunnassa perustui hänen järkeensä ja itsehillintäänsä, ja eläimeksi haukkuminen kiisti vastapuolelta nämä piirteet. Eläimeksi haukkuminen olikin yleinen haukkumistapa varhaismodernina aikana.¹⁸⁶

Katolisten ja episkopaalien lisäksi Baillie käytti tätä retorista keinoa radikaaleihin reformoituihin ryhmiin. Näin hän kuvaa, kuinka independentit päästävät kirkkoon kaikenlaisia hirviöitä:

*Vnhappy Independents, who opened at first, and keep open to this day the door of the Church for these Satyres, and Vultures, these Iim, and Ziim, the great Owles and shriek Owls, the wild beasts of the Desert, and the wild beasts of the Island, the Dragons, and all the dolefull creatures, to come in and defile, to make havock of all that is most precious in the House of God.*¹⁸⁷

Tässä lainauksessa on käytetty paljon Raamatusta lainattuja petoja,¹⁸⁸ mutta varsinkin kaksi olentoa ovat erityisen mielenkiintoisia: pöllöt ja lohikäärmeet. Lohikäärme on Raamatussa yleinen vaihtoehtoinen nimi Saatanalle, esimerkiksi Johanneksen ilmestyksessä Saatanaa kuvataan lohikäärmeenä.¹⁸⁹ Pöllöä ei samalla tavalla assosioida Raamatussa Saatanaan, mutta se esitetään aavikon eläimenä.¹⁹⁰ Keskiajan Englannissa kyseiset linnut alettiin kuitenkin yhdistää juutalaisiin, ja reformaation myötä katolisiin juuri tämän juutalaisassosiaation takia. Kolmen valtakunnan sotien aikana tämä assosiaatio liitettiin vielä radikaaleihin reformoituihin ryhmiin.¹⁹¹ Tässä palaamme taas juutalaisten kuvaamiseen hirviömäisinä ja vastapuolen linkittämiseen vääräuskoisuuteen ja rodullistettuun ryhmään.

¹⁸⁶ Burke 2004 s. 27–28, 34–35; Hughes 2012 s. 105; Miller 2018 s. 3–4, 8, 123, 143; Shepard 2003 s. 174; Smith 2002 s. 17; Thomas 2010 s. 8.

¹⁸⁷ *Anabaptism*. London 1647 “The PREFACE.”

¹⁸⁸ Tämä on melkein suora viittaus Genevan Raamatun Jes. 34:14–16; erityisesti Iim ja Zim, jotka on käännetty suomenkielisessä Raamatussa (1992) villikoiriksi ja sakaaleiksi. Kyseisessä kohdassa kuvataan likaisia eläimiä, jotka valtaavat Edomin sen tuhon jälkeen.

¹⁸⁹ Ilm. 12:9.

¹⁹⁰ ”Shriek owl” viittaa Jesajan säkeessä Lilithiin, naisdemoniin, joka on käännetty Genevan Raamatussa kirjaksi pöllöksi.

¹⁹¹ Hirsch 2010.

Olen tässä tarkastellut, kuinka Baillie käyttää hirviömäisen tematiikkaa kyseenalais- taakseen vastapuolen edustajien legitimitettä. Seuraavaksi siirryn tutkimaan, kuinka Baillie käyttää ruumiillista retoriikkaa valtion ja kirkon suhteen ja kuinka hän kuvaa vastapuolen näiden ruumiiden vääristäjinä.

Valtio ruumiina, kirkko Kristuksen ruumiina

Kuten jo edellä mainitsin, varhaismodernille politiikalle oli tyypillistä ns. *body politics* -tematiikka. Kyseessä oli jo antiikin aikana tunnettu poliittinen metafora, jossa valtiota verrattiin ruumiiseen. Yleensä poliittisen ruumiin päänä oli varhaismodernina aikana kuningas ja muut yhteiskuntaluokat muodostivat vaihdellen minkäkin ruumiinosan – alimmat sosiaaliluokat kuitenkin useimmiten muodostivat ruumiin alimmat osat, kuten jalat.¹⁹² Vaihtoehtoisesti valtio voitiin esittää kuninkaan ruumiina.¹⁹³ Tällä retoriikalla toisaaltaan perusteltiin yhteiskunnan eriarvoisuutta, mutta tehtiin myös poliittista järjestelmää ymmärrettävämmäksi lukijoille.¹⁹⁴

Baillie käyttää kuitenkin yllättävän vähän poliittisen ruumiin tematiikkaa teksteissään, huomattavin esimerkki löytyy *Ladensium autokatakrisis* -tekstistä:

[...] to move a very sweete Prince for their cause to shed his owne blood, to rent his owne bowels, to cut off his owne members, what shall wee doe but complaine to GOD, [...].¹⁹⁵

Tässä kuninkaan hyökkääminen Skotlantiin esitetään kuninkaan oman vartalon tuhoamisena, osoituksena tilanteen järjettömyydestä. Poliittisen ruumiin tematiikalle oli yleistä esittää poliittiset konfliktit ruumiinosien hyökkäyksenä toisiaan kohtaan.¹⁹⁶ Kolmen valtakunnan sotien aikana tällaiset kielikuvat olivat hyvin tyypillisiä, ja propagandassa poliittinen ruumis saatettiin esittää vääristyneenä

¹⁹² Rollo-Koster: "Body Politic." *Encyclopaedia Britannica*; Healy s. 19.

¹⁹³ Tällä kielikuvalla voitiin viestiä monarkian ja valtion kiinteää liittymistä toisiinsa, mutta myös monarkian jatkuvuutta yksittäisen monarkin elämää pidempään, Rollo-Koster: "Body Politic." *Encyclopaedia Britannica*.

¹⁹⁴ Rollo-Koster: "Body Politic." *Encyclopaedia Britannica*; Healy 2001 s. 3.

¹⁹⁵ *Anabaptism*. Amsterdam 1640 s. 3–4.

¹⁹⁶ Rollo-Koster: "Body Politic." *Encyclopaedia Britannica*.

vaikkapa pään paikalla olevien jalkojen avulla tai vaihtoehtoisesti päättömänä.¹⁹⁷ Tällaisessa tilanteessa poliittinen ruumis vääristyi hirviömäiseksi, joten Baillie ei pelkästään syytä vastapuolta hirviömäisyydestä, vaan myös poliittisen ruumiin muuttamisesta hirviöksi.

A dissuasive -tekstissä Baillie esittää tämän poliittisen ruumiin hirviömäiseksi vääristymisen näin:

*The corruption of a member is not so grievous as of the whole Body; and the deformity of the Body Political, is not so unpleasant to the eye of God as of the Church: this is the Body, this is the Bride of Christ; nothing so much provokes the passion of a loving Husband, as the polluting of his Spouse. Church-grievances were the first and main causes of our present Troubles; the righting of these, will open the door of our first hope of deliverance.*¹⁹⁸

Tässä Baillie tuo esiin poliittisen ruumiin vääristymisen, mutta olennaista on huomata, että Baillie huolestuneempi kirkon ruumiin kohtalosta. Olen jo aikaisemmissa luvuissa analysoinut kirkon ja valtion suhdetta, joten keskityn tässä kirkon ruumiilliseen esittämiseen.

Baillie käyttää ruumiillista tematiikkaa paljon enemmän kirkon tapauksessa kuin valtion. Tausta tähän tulee Raamatusta: kirkko esitetään Raamatussa monta kertaa Kristuksen ruumiina. Kirkollinen ja poliittinen ruumis oikeastaan linkittyivät historiallisesti merkittävästi toisiinsa: varhaiset kristityt aina Paavalista lähtien saivat vaikutteita omaan retoriikkaansa oman aikansa poliittisesta retoriikasta. Keskiajalla tämä ruumistematiikka taas palasi politiikkaan uskonnollisesta retoriikasta. Toisaalta kuten olemme jo aikaisemmin nähneet, Raamatussa kirkkoa kutsutaan lisäksi Kristuksen morsiameksi, ja varhaiskristityt usein kuvasivat kirkon tämän tematiikan mukaisesti feminiinisenä.¹⁹⁹ Baillie soveltaa siis tätä perinteistä kristillistä kielikuvaa omiin teksteihinsä, mutta käsitteen historian mukaisesti kirkon ruumiin sukupuoli pysyy monitulkintaisena: riippuen tilanteesta, Baillie kuvaa

¹⁹⁷ Rollo-Koster: "Body Politic." *Encyclopaedia Britannica*; Cressy 2004 s. 63.

¹⁹⁸ *A dissuasive*. London 1645 s. 2.

¹⁹⁹ Rollo-Koster: "Body Politic." *Encyclopaedia Britannica*.

kirkon välillä selvästi feminiinisenä, mutta välillä hän jättää tämän tulkinnanvaraiseksi tai vihjaa enemmän maskuliiniseen ruumiiseen.²⁰⁰

E erityisen paljon Baillie käyttää kielikuvaa kirkollisesta ruumiista keskustellessaan radikaalien reformoitujen ryhmien aiheuttamasta uhkasta kirkon rakenteelle:

*[...] That the Church is the Body of Christ, and that Schismatics make a Schism in Christs Body: that is, they rent his Body in peeces: they who crucified him would not rent his seamlesse Coat; but Schismatics can tear his skin, cut his flesh, rent his Joynts and Members in peeces. [...] Would you permit any whom you were able to hinder, to rent the Coat of Christ, to tear his Skin, to cut his Flesh, to pull his Arm from his Shoulder? These are the things which too long have been done in our eyes: It were good that such impious actions, so grievous to God, so hurtfull to the souls of men, at last were stopped.*²⁰¹

Tässä Baillie leimaa radikaalit Raamatun skismaatikkoihin, jotka tuhoavat Kristuksen ruumista. Hän yrittää luoda näistä kuvan väkivaltaisina roistoina, jotka repivät omaa Messiastaan. Toisaalta hän samalla vetoaa lukijaan, ettei näiden tulisi antaa näin tapahtua tai he olisivat myös vastuussa tapahtuneesta.

Toisaalta Baillie ei katsonut radikaalien pelkästään pyrkivän tuhoamaan kirkollista ruumista, vaan hän katsoi näiden pyrkivän vääristämään ruumiin luonnetta luonnonvastaiseksi. *A Dissuasive* -tekstissä Baillie käy pitkällisen keskustelun Kristuksen ruumiin luonteesta. Hänen mukaansa se ei ole täydellinen ruumis, mutta siitä ei tule irrottautua, kuten radikaalit väittävät tarpeelliseksi. Tähän riittää perusteeksi apostolien esimerkki: he eivät itse poistuneet seurakunnistaan vaikka niissä riitti syntisiä.²⁰²

²⁰⁰ Kristuksen ruumis ei suoraan tarkoita maskuliinista ruumista; esimerkiksi sydänkeskiajalla Jeesuksen esittäminen äitinä oli yleistä, kts. Bynum, Caroline Walker: *Jesus as mother: Studies in the Spirituality of the High Middle Ages* (1982 Berkeley, Los Angeles & London: University of California Press); toki tässä tulee ottaa myös huomioon virheellinen universaali, eli jos sukupuolta ei ole erikseen määritelty, todennäköisesti puhutaan maskuliinisesta ruumiista.

²⁰¹ *Errours and induration*. London 1645 s. 25–26.

²⁰² *A dissuasive*. London 1645 s. 159.

Baillien mukaan Kristuksen ruumis on heterogeeninen, ei homogeeninen, toisin kuin radikaalit yrittivät väittää. Tämä tarkoitti toisaaltaan sitä, että myös syntiset ja Jumalan valitsemattomat kuuluivat kirkkoon, olihan Raamatun aikanakin kirkossa pahoja jäseniä. Vain Jumala saattoi tietää, kuka on valittu pelastukseen ja kuka ei, joten siksikään tällaista erottelua ei tullut tehdä.²⁰³ Toisaalta kirkollisen ruumiin heterogeenisuus tarkoitti niin ikään sitä, ettei kaikki voineet olla kirkossa samanarvoisia:

*Thirdly, to whom these acts of Jurisdiction doe belong, they are the eyes, eares, hands, and principall Members of the Body of Christ: for the eminent persons and Officers of a Church, are compared to these Members, because of these actions. But the people are not the eyes, eares, hands; are not the principall Members of the Body of Christ: for if so, there should be none left in the Church to be the feete, or lesse principall Members: all should become eyes, and hands, and the Church should be made a Body Homogeneous, contrary to the doctrine of the Apostle, 1. Cor. 12 19. If they were all one Member, where were the Body? but now are they many Members, and the eye cannot say to the hand I have no neede of thee, nor the head to the feete I have no neede of you.*²⁰⁴

Tällaisella retoriikalla Baillie pyrki osoittamaan lukijalle radikaalien ryhmien ideoiden järjettömyyttä: samalla tavalla kuin ruumis ei pärjää ilman päätä, seurakunta hajoaishi ilman johtajia. Ruumiillisen tematiikan tarkoituksena olikin osoittaa, että eriarvoisuus oli tarpeen, oli kyse sitten yhteiskunnasta tai kirkosta.

Baillie ei säästä episkopaalejakaan syytöksiltä kirkollisen ruumiin vääristämisestä. *An historicall vindication* -tekstissä Baillie syyttää episkopaaleja kirkon muuttamisesta hirviöksi:

Your invenomed invective against the present Reformation of both Kingdomes as a monstrous deformation we let it lye in your owne bosome to keep you warme, till you be pleased to bring all of it abroad in that Anatomie which here you promise but we expect no performance till you first have had leasure (as likewise you stand engaged by your

²⁰³ Campbell 2017 s. 110; Baillien murhe kirkon luonteesta linkittyi myös Skotlannissa käytyihin kiistoihin siitä, oliko kirkko vain tosiuskovaisille vai kaikille; Baillie itse oli sillä kannalla, että kirkon tuli koostua sekä uskovaisista ja syntisisistä; lisätietoa, kts. Campbell 2017 s. 107–111.

²⁰⁴ *A dissuasive*. London 1645 s. 184.

*word) to put the foure Limbes unto that Gorgons head of your Turkish Monarchy which some yeares agoe you set up at Oxford.*²⁰⁵

Tästä lainauksesta näkee, että syytöstä kirkon muuttamiseksi hirviöksi esitettiin molemmin puolin: tämä on Baillien vastaus vastapuolen syytöksiin. Tätä syytöstä esiteltiin kolmen valtakunnan sotien aikana usein.²⁰⁶ Jo edellä analysoin hirviötematiikan käyttöä vastapuolen legitimitietin heikentämiseen, mutta tässä Baillie käytti hirviötematiikkaa osoittaakseen vastapuolen uskonnolliset muutokset vaarallisiksi ja tuhoisiksi. Aito kirkko oli Kristuksen morsian, mutta tässä kirkko muuttuu seksuaalisesti petolliseksi hirviöksi.

Tässä lainauksessa Baillie nimittäin mainitsee gorgon pään. Antiikin kertomuksissa tunnetuin gorgo oli Medusa, jonka pää oli Pallas Athenen kilvessä. Tämän katseen sanottiin muuttavan ihmiset kiveksi. Tästä voi tulkita Baillien pitäneen episkopaalista kirkkoa vaarallisena jo pelkästään katsottaessa. Varhaismodernina aikana gorgot saivat kuitenkin niin ikään uuden merkityksen vaarallisen feminiinisen seksuaalisuuden edustajina.²⁰⁷ Olen jo aikaisemmin osoittanut, että Baillie pyrki esittämään episkopaaleja vaarallisina feminiinisen seksuaalisuuden avulla, joten väitän, että tässä Baillie käyttää gorgoja vahvistaakseen aikaisempia väitteitään ja esittääkseen episkopaalit tekemässä siveästä morsiamesta seksuaalisesti turmeltunutta petoa.

Kirkollinen ja poliittinen hirviöksi runneltu ruumis tarvitsi parannusta. Seuraavaksi siirryn tarkastelemaan, kuinka Baillie esittää itsensä tämän parannuksen tarjoajana.

²⁰⁵ *An historicall vindication*. London 1646 s. 49; Campbellin mukaan tämä kohta on suunnattu John Maxwellia, Rossin piispaa vastaan; Oxford viittaa hänen mukaansa Kaarle I:n Oxfordiin koolle kutsumaan parlamenttiin, kts. Campbell 2017 s. 70.

²⁰⁶ Cressy 2004 s. 47–48.

²⁰⁷ “Gorgon.” *Encyclopaedia Britannica*; ”Medusa” *Encyclopaedia Britannica*; Zarka: “Medusa: Victim or Villain? | Monstrum.” *YouTube*; Purkiss 2005 s. 3, 62.

Hengellinen lääketiede ratkaisuna

Anatomia oli yksi 1600-luvun muotitieteistä ja ruumiinavaukset keräsivät yleisöä seuraamaan ihmeellisen ihmisruumiin rakennetta.²⁰⁸ Yhteiskunta oli yksi ruumis, jonka jokaisella jäsenellä oli yhteys toiseen. Kristuksen ruumis koostui useammasta jäsenestä, hyvästä ja pahasta. Ei siis ole ihme, että poliittinen retoriikka otti käyttöönsä lääketieteellisen kielen analysoidakseen yhteiskunnan levottomuuksia erilaisina sairauksina.²⁰⁹

Varsinkin papeille lääketieteellisten kielikuvien soveltaminen oli hyvin ominaista varhaismodernina aikana. Papit ja lääkärit olivat jo pidemmän aikaa väitelleet, kummalla ryhmällä oli oikeus hoitaa sairaita ihmisiä ja kenellä oli oikeus tulkita sairauden alkuperää. Uskonto pysyi varhaismodernina aikana sairauksien tulkinnan viitekehyksenä, ja oikeastaan papit sekä lääkärit molemmat nähtiin Jumalan merkkien tulkitsijoina. Vaikka varhaismodernina aikana lääkärit ja papit toimivat yleensä yhteistyössä, näiden välillä oli toisinaan kitkaa: lääkärit saattoivat esimerkiksi arvostella pappeja, jotka hoitivat sairaita.²¹⁰

1600-luvulla sairaudet – ja varsinkin kulkutaudit – voitiin nähdä Jumalan rangaistuksena synnistä. 1600-luvun ihminen asui kollektiivisessa maailmassa, jossa yhteisön yksittäisen yksilön synty saattoi tuoda Jumalan rangaistuksen koko yhteisön päälle, joko luonnonkatastrofien, nälänhädän tai kulkutautilien muodossa. Papit saattoivat saarnatuoleistaan julistaa ihmisten tarvetta tehdä parannus taudin helpottamiseksi. Toisaalta papit saattoivat esittää synnin itsessään tautina, josta tuli parantua hurskaalla käytöksellä.²¹¹

Sairaudet olivat varhaismodernin ihmisen kiusauksena tavalla, jota nykyihmisen on vaikea ymmärtää. Huolimatta Sars-Cov-2 -viruksen leviämisestä maailmassa, nykypäivän ihminen ymmärtää taudin luonnetta aivan eri tavalla ja uskoo lääketieteen ratkaisevan ongelman. Pandemian uskotaan olevan väliaikainen haitta. Toisin oli varhaismodernin aikana: taudit olivat yleinen osa elämää ja ne tappoivat paljon ihmisiä. Moni lapsi kuoli jo pienenä ja harva eli vanhaksi. Tautien todellista luonnetta ja syytä ei ymmärretty, mutta halu vaikuttaa taudin leviämiseen oli jo silloin olemassa.

²⁰⁸ Wear 2000 s. 115, 123–124, 145–146.

²⁰⁹ Healy 2001 s. 3.

²¹⁰ Healy 2001 22–23, 28–36, 40, 43–47, 49; Huet 2004 s. 128, 145; Wear 2000 s. 29–34, 292, 298; monesti papit olivat käyneet myös yleishumanistisen koulutuksen, joka kannusti lääketieteen soveltamiseen retoriikassa, kts. Healy 2001 s. 49.

²¹¹ Healy 2001 s. 29–37, 39, 46, 53–58, 86; Mullan 2000 s. 88; Todd 2002 s. 174–175, 180–181, 250, 342, 344–345, 349–351; Wear 2000 s. 30.

Vaikka tautien edessä koettiin voimattomuutta, ajatus taudista Jumalan rangaistuksena antoi myös voimaa: ihmisillä oli mahdollisuus vaikuttaa taudin leviämiseen omalla käytöksellään.²¹²

Taudit aiheuttavat pelkoja ja niiltä halutaan suojautua. Sairastunut haluaa parantua. Sairauden aiheuttaman pelon helpottamiseksi oli varhaismodernina aikana yleistä syyttää jotain yksittäistä ryhmää sairauden todelliseksi lähteeksi, mikä saattoi johtaa kyseisen ryhmän vainoamiseen.²¹³ Protestantit syyttivät varsinkin katolisia usein rutosta. Englannissa myös ”puritaaneja” syytettiin tautien levittämisestä Jaakko VI/I:n kaudelta lähtien, mikä vain vahvisti perinteistä ajatusta rutan ja poliittisen kapinan lietsomisen kytkeytymisestä toisiinsa.²¹⁴ Ei ole siis yllättävää, että Baillie sovelsi tätä retorista keinoa: esittämällä vastapuolen tautien levittäjänä, hän saattoi pelotella lukijaansa ajatuksella taudin leviämisestä, jos vastapuoli saisi toimia vapaasti. Toisaalta samaan aikaan hän pystyi esittämään itsensä parannuksen tarjoajana, eli toivoa siis oli yhä olemassa – kunhan parannus tapahtuisi heti.²¹⁵

Baillie kuvaa jo ensimmäisessä tekstissään *Ladensium autokatakrisis* sekä katolisuutta että episkopaalisuutta tautina, ja tämän tematiikan käyttöä Baillie jatkaa teksteissään koko tarkastelujakson ajan. Kyseessä oli tarttuva tauti, joka levisi yksittäisistä vääräuskoisista muihin ihmisiin ja joka tuhosi ihmisten aidon uskon:

*[...] from him as the head without much adoe he diffused his venome into the most of the inferior members, numbers of the Clergie were incontinent in all the Dominions so farre intoxicated with this p[er]stilentious vapour, that how much true protestant life remained in their breast, it is hard to say.*²¹⁶

²¹² Healy 2001 s. 62–63, 89–91; Todd 2002 s. 349–351; Wear 2000 s. 11–45, 109.

²¹³ Healy 2001 62–63.

²¹⁴ Healy 2001 s. 77, 91, 121; rutto yhdistettiin myös sosiaaliseen levottomuuteen, kts. Healy 2001 s. 94.

²¹⁵ Baillielle yleinen fraasi on, että jos parannusta ei nyt tehdä, ongelmia ei pystyisi enää myöhemmin parantamaan (esim. *A dissuasive*. London 1645 s. 112) Varhaismodernina aikana rutto saatettiin esittää parannettavana, jos hoito alkoi heti oireiden alettua. Baillien kielikuva saattaa siis viitata ruttoon, kts. Wear 2000 s. 293.

²¹⁶ *A parallel*. London 1641 ”THE PREFACE.”

Ehkä kuitenkin kaikkein mielenkiintoisin sairauskuvaus löytyy tekstistä *A dissuasive*. Siinä Baillie kuvaa kirkkoa sairaana emäntänä (*mistress*, Bailliella muodossa *mistris*), jolle hän tarjoaa parannuskeinoa. Tautimetaforat olivat tyypillisiä poliittisen ruumiin tematiikalle ja samoin poliittisten tekstien kirjoittajien oli yleistä esittää itsensä parannuksen tarjoajina.²¹⁷ Baillie soveltaa siinä ajalleen tyypillistä poliittisen ruumiin tematiikkaa kirkolliseen ruumiiseen. Baillie kuvaa kirkon olevan lähellä kuolemaansa, ihmisten surressa emäntäänsä ja äitiänsä, lääkäreiden tehdessä kaiken voitavansa:

The lamentable neglect for so long a time of the Churches disease, makes now the Cure, if not desperate, yet much more difficult then once it was: so much the more had every good man need to bring forth the best of his wits, at least of his wishes, for the encouragement and assistance of our great Physitians, who now, blessed be God, with all their care, are busied, above all things else, about the recovery of that languishing Patient. The voices of some of her more faithful servants crying aloud in the ear of all the world of their Mistris extreme danger, of her approach to the doors of death; this noise hath a wakened and given an Alarm to many, that now they run with speed to recover the expiring breath of their dying Mother, not without some disdain and [i]nd[i]gnation against them by whose subtil artifices, and more then ordinary industry, they have been kept off all this while from so much as approaching the sick bed of the dangerously-diseased Spouse of Christ.²¹⁸

Syy kirkon sairauden kärjistymiseen oli Baillien mukaan se, että episkopaalien lisäksi radikaalit reformoidut ryhmät olivat päässeet sairastuttamaan kirkkoa. Tässäkin kirkko kuvataan taas kerran Kristuksen morsiamena, mikä antaa Baillielle mahdollisuuden maalata kirkon pelastusta tarvitsevana feminiinisenä uhrina. Baillie jatkaa metaforaa – tällaiselle metaforalle tyypilliseen tapaan – esiintymällä itse parannuksen tarjoana, joka ojentaa potilaille peiliä (*looking-glasse*) taudin diagnosointiin. Hän esittää, että tämän peilin avulla kirkko saattaa nähdä, että vääräuskoisuus on syy tämän taudille. Tätä vääräuskoisuutta tuli tutkia, jotta parannus voitaisiin löytää:

²¹⁷ Rollo-Koster: "Body Politic." *Encyclopaedia Britannica*; Healy 2001 s. 66–87.

²¹⁸ *A dissuasive*. London 1645 s. 3–4.

*At this instant, when the evil of Errour hath spread it self over the whole Body of this distracted Church, it seems it may prove a remedy not unprofitable to draw together the chief heads of those errors which now are flying abroad; [...].*²¹⁹

Näin Baillie asettaa tälle tekstin motiiviksi tutkia radikaalien vääräoppisuuden luonnetta ja kuinka näitä ongelmia voisi ratkaista. Varhaismodernin lääkärin tärkein tehtävä oli diagnosoida tauteja ja arvioida niiden etenemistä,²²⁰ joten tämä viitekehys antaa Baillielle mahdollisuuden kerätä itse auktoriteettia lääkärimäisellä kielenkäytöllä.

Kirkon lisäksi vääräuskoisuuden taudin uhrina saattoivat olla aivan tavalliset ihmiset. Olen jo aikaisemmin tuonut esille, kuinka Covenanter-liike käytti vastustajistaan nimitystä *malignant*. Nämä samaistettiin monesti taudinlevittäjiksi, niin valtion kuin tavallisten ihmisten sairastuttajiksi.²²¹ Vääräuskoisuus levisi ihmisestä toiseen kulkutaudin tapaan:

*Heresies, and Schismes, under the colour of Truth, and more then ordinary devotion, eat like a Gangreen, and Canker, run like a Pest, from City to City, to the over-spreading of the whole Land, without all possibilitie of remedy, so long as Christs Discipline is holden out at doors.*²²²

Vääräuskoisuuden tautia Baillie kuvasi monin eri tavoin: se saattoi olla kulkutauti, syöpä, kasvain, paha ilmaa, voimakas passio tai myrkyä. Kulkutaudin metaforalla Baillie saattoi kuvata vääräoppisuuden taudin nopeaa leviämistähtia ja vaarallisuutta lukijalle, mutta myös taudin tulevan ulkopuolelta. Varhaismodernin aikaan kulkutautien uskottiin tarttuvan miasman eli pahan ilman kautta, ja hengellinen tauti tai synty usein esitettiin leviävän niin ikään miasman avulla.²²³ Vastapuolen esittäminen päästämässä suustaan paha ilmaa toimi siten paitsi mielikuvana näistä hirviömäisinä taudinlevittäjinä, mutta myös ennen kaikkea ulkopuolisina, vähintään ulkomaisen toimijan agentteina. Näin hän toimii esimerkiksi esittäessään ”skismat” Englannista Skotlantiin leviävänä

²¹⁹ *A dissuasive*. London 1645 s. 4–5.

²²⁰ Huet 2004; Wear 2000 s. 117, 122, 130.

²²¹ Stewart 2018 s. 219.

²²² *Satan the leader*. London 1643 “For the Right Worshipfull, his much honoured friend, M. ROUS, One of the Members of the Honourable House of COMMONS.”

²²³ Healy 2001 s. 2, 21–22, 36–38, 42–43.

kulkutautina. Tämän leviämisen estämiseksi Baillien mielestä vääräoppisuus tulisi hävittää Englannistakin.²²⁴

Syöväksi tai kasvaimeksi taudin kuvaaminen esittää taas taudin vääristämässä potilaan ruumista hirviömäiseksi. Jo aiemmin osoitin, että Baillie syytti vastapuolen edustajia kirkon vääristämisestä hirviöksi. Ylimääräiset kasvaimet Kristuksen ruumiissa toimivat vahvistuksena sille, että vastapuolen vääräoppisuus oli leikattava irti terveestä ruumiista. Samaan aikaan tauti esiintyy sisäisenä ongelmana ulkopuolisen sijaan: varhaismodernina aikana syöpää pidettiin ruumista syöväenä sairautena ja ”tietoisena olentona”, sitä verrattiin jopa suteen syömässä uhriaan. Syöpää kuvattiin lisäksi usein pahana ja vieraana.²²⁵ Siten hengellisestä taudista puhuminen syöpänä mahdollisti taudin kuvaamisen hivuttavana, hitaana ja tuskallisena tautina, joka nakertaa pikkuhiljaa uskovaisen sielua tai kirkon ruumista sisältäpäin.

Voimakkaiden passioidenkin uskottiin varhaismodernina aikana voivan sairastuttaa.²²⁶ Olen jo ensimmäisessä luvussa tuonut esille, että Baillie esitti vastapuolen tunteidensa viemäksi, lähinnä vihaisiksi. Siten tällaisella kielikuvalla Baillie pystyi kuvaamaan vastapuolta paitsi passioidensa hallitsemiksi, myös vaarallisiksi terveydelle.

Myrkky taas viittaa enemmän tarkoituksellisuuteen, jopa tahalliseen myrkyttämiseen. Myrkyttämistä pidettiin naisellisena ja salamyhkäisenä tapana tappaa ja näiden assosiaatioiden takia rutonkin katsottiin johtuvan myrkystä.²²⁷ Myrkkyä löytyi luonnosta käärmeistä.²²⁸ Välillä Baillie kuvaa vääräuskoisuutta jopa myrkylliseksi käärmeeksi tähän tapaan:

*Would you count him a gracious parent, who should wink at any who brought into his house Vipers and Serpents, Woolfs and Tigers, to destroy his Children? who brought in Boxes of Pestiferous Cloaths, and boldly spread them on the Beds, and about the Table where himself and family were to sit and lie? This is the office and onely exercise of all our Hereticks and Patrons of error.*²²⁹

²²⁴ *An historicall vindication*. London 1646 s. 9–10.

²²⁵ Skuse 2014.

²²⁶ Houston 2016 s. 34; Shepard 2003 s. 67, 79; Augustinuksen mukaan tunteiden aiheuttamat spontaanit suositukset olivat perisynnin turmelemia, ja siksi tunteita tuli kontrolloida, kts. Knuuttila 2017 s. 125, 136–137; humorallisessa lääketieteessä tunteiden katsottiin vaikuttavan elinesteiden liikkumiseen, kts. Knuuttila 2017 s. 126.

²²⁷ Burke 2004 s. 35; Huet 2004 s. 139; Wear 2000 s. 38–39, 276, 279, 297–299, 303–305.

²²⁸ Huet 2004 s. 137.

²²⁹ *Errors and induration*. London 1645.s. 26.

Vääräuskoiset olivat Baillien mielestä petollisia yksilöitä, jotka olivat todellisuudessa sairastuttamassa, myrkyttämässä tai jopa tappamassa ihmiset toimillaan. Samassa tekstissä hän jatkaa tätä ajatusta kuvaamalla episkopaaleja valehtelemassa käärmeeen vaarallisuudesta. Baillien mukaan nämä olisivat jopa kannustamassa ihmisiä ottamaan eläimen syliinsä.²³⁰ Raamatun luomiskertomuksessa käärme esitetään vilpillisenä olentona, joka houkuttelee Eevan syntiin.²³¹ Siten yhdistämällä episkopaalit tällaiseen eläimeen Baillie pystyi kuvaamaan nämä valehtelijoiksi: episkopaalien uskominen johtaisi ihmiset lopulta vain samalla tavalla synnin tielle kuin Eevan ja se koituisi ihmisille yhtä kohtalokkaaksi kuin myrkkykäärmeen purema.

Ehkä kuitenkin mielenkiintoisin hengellisen sairauden ottama muoto löytyy *A dissuasive* -tekstistä, jossa Baillie kuvaa Bostonin kirkon jäsenten saaneen lepran.²³² Kristinuskossa lepra on pidetty perinteisesti merkinä yksilön tai yhteisön synnistä. Keskiajalla taudista kärsineitä kehoitettiin vetäytymään yhteiskunnasta, mutta samalla heidät kärsimyksensä voitiin samaistaa Jeesuksen ristiinnaulitsemisen aikana kokemaan kärsimykseen. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että siirryttäessä keskiajalta varhaismodernille ajalle, asenteet Englannissa kovenivat ja lepra alettiin nähdä pelkästään syntisyyden fyysisenä ilmentymänä.²³³

Huolimatta siitä, että Baillie usein esittää väräuskoisuuden tautina, hän ei kirjoittanut taudeista pelkkänä metaforina: kuten jo aikaisemmin mainitsin, taudit nähtiin rankaisuna synnistä varhaismodernina aikana. Siten Baillie puhui samaan aikaan oikean taudin riskistä – Jumala saattoi rangaista väräuskoisuuden leviämistä kulkutaudilla. Kun vuonna 1645 rutto levisi Skotlannissa,²³⁴ tämä antoi lisäpontta varoituksille. Rutolla oli nimittäin eniten uskonnollisia konnotaatioita kaikista kulkutaudeista.²³⁵ Kyseisenä vuotena kirjoitettu *Errours and induration* -teksti muotoilee asian näin:

²³⁰ *Errours and induration*. London 1645 s. 24–25.

²³¹ 1. Moos. 3.

²³² *A dissuasive*. London 1645 s. 58.

²³³ “Leprosy (In The Bible).” *Encyclopedia.com*; “The despised class.” *Christian History Institute*; Dimmock 2008 s. 82; Healy 2001 s. 63; Houston 2016; Roffey 2012.

²³⁴ “1645.” *BCW PROJECT*.

²³⁵ Healy 2001 s. 58, 66; Wear 2001 s. 277; rutto monesti linkitettiin myös sotaan ja nälänhätään, kts. Healy s. 58, 62; Wear 2001 s. 276; rutto linkitettiin vahvasti syntiin, kts. Wear 2001 s. 278–280.

*Tenthly, Gods Inheritance, his peculiar People, his dearest Children, if they will venture on sin, they shall be sure of Plagues both Spirituall and Temporall, rather then any other people of the world: [...].*²³⁶

Baillien mielestä rutto oli siis varoitus uskovaisille heidän synneistään. Oikeastaan Jumala lähettäisi ruton herkemmin tosiuskovaisille saadakseen nämä tajuamaan virheensä ajoissa.

Mikä sitten parannukseksi? Baillien mukaan oikeaoppisuus ja kirkon oikea hallinto. Lääkärinä toimisi itse Jumala, ja parannuskeino löytyy hänen lääkekirjastaan:

*This plague of the Lord, on the spirits not only of the World, but of many his dear children, ought to be the subject of our deepest groans, and lowdest cries to the Heaven, whence alone the remedie of this our spirits disease can come: For there is but one Father, and one Lord, and one Physitian of the spirits of men. My weak endeavours towards this great Cure, must be fruitless, till his hand make the application of these prescriptions, which with all the faithfulness and care I was able for the time, I have collected only out of the book of his own method of Physick.*²³⁷

Vaikka siis Baillie esittää itsensä useastikin parannuksen tarjoajana, hän itse ei asetu varsinaiseksi lääkäriksi: oikea lääkäri on Jumala²³⁸, jonka sanansaattajana Baillie toimii. Lääkekirja tässä lainauksessa tarkoittaa Raamatua, josta Baillien mukaan pystyi lukemaan Jumalan tahdon. Baillie uskoi, että Raamatusta löytyi ratkaisu kaikkiin ongelmiin, ja oikea oppi löytyisi täydellisenä sieltä.²³⁹ Siten olisi loogista, että hengellisen taudin parannuskeino löytyisi sieltä. Baillielle tämä parannuskeino tarkoitti presbyteristä kirkkohallintoa.

Baillien viimeinen teksti vuodelta 1652 on nimeltään *A Scotch antidote against the English infection of Arminianism Which little book may be (through Gods blessing) very useful to preserve those that are yet found in the faith, from the infection of Mr John Goodwin's great book. By Robert Bailie, minister of the Gospel at Glasgow.* Jo tekstin nimi asettaa tekstin parannuskeinoksi

²³⁶ *Errours and induration.* London 1645 s. 44.

²³⁷ *Errours and induration.* London 1645. "FOR The Equitable READER."

²³⁸ Varhaismodernilla ajalla oli tyypillistä nähdä Jumala "ensimmäisenä lääkärinä"; Healy 2001 s. 46.

²³⁹ Campbell 2017 s. 88–89, 95, 121, 142, 171–196; lisätietoa Baillien näkemyksistä presbyterisestä kirkkohallinnosta, kts. Campbell 2017 s. 85–113.

arminiolaisuutta vastaan, jonka levittäjänä Baillie näkee John Goodwinin. Vaikka itse tekstissä Baillie ei paljoa käytä tätä kielikuvaa enempää ja hän on aikaisempaa nähden muutenkin hillitympi retoriikaltaan, vielä tässäkin vaiheessa hän asettautuu analysoimaan kirkon ongelmia lääketieteellisen tematiikan keinoin.

Tämä teksti jäi kuitenkin Baillien viimeiseksi poliittiseksi tekstiksi kolmen valtakunnan sotien jälkimainingeissa. Tämän jälkeen kirkon pitkäaikainen parannuksen tarjoaja siirtyi sivustakatsojan rooliin.

Johtopäätökset

Olen tässä tutkielmassa analysoinut, kuinka eri tavoin Baillie käyttää poliittisuskonnollisessa retoriikassaan sukupuolittunutta ja ruumiillistunutta retoriikkaa. Olen osoittanut, kuinka Baillie toisaaltaan on tällaisella retoriikalla syönyt vastapuolen legitimitettä, mutta myös herättänyt moraalista paniikkia lukijassaan.

Ensimmäisessä luvussa tarkastelin, kuinka Baillie pyrki maalaamaan erilaisin keinoin vastapuolen edustajista ”vajavaisia” miehiä. Tärkeimmiksi kärjiksi tunnistin vastapuolen vääräuskoiseksi ja uhaksi valtiolle maalaamisen. Baillien teksteissä kunnan maskuliinisuus yhdistyy presbyterisiin ja kunnan mies suojeli valtiota ja kirkkoa. Vastapuolen hän kuvaa uhkaamassa kirkkoa ja valtiota, sekä kuningasta ja yksittäisiä ihmisiä.

Toisessa luvussa tutkin, kuinka Baillie käyttää feminiinisyyttä sekä uhkakuvien maalailuun että kirkon suojelun tarpeen kuvaamiseen. Hän käyttää Kristuksen morsian–Babylonin portto -dikotomiaa puhuessaan presbyterisestä ja katolisesta kirkosta ja siten asettaa ne toistensa vastakohdiksi. Katoliset naiset hän näkee uhkana heidän uskonsa ja sukupuolensa takia: niin Neitsyt Marian idolatrinen palvonta kuin Maria Stuartin katolisuus uhkasivat tosiuskovaisia. Radikaalit presbyteriset ryhmät taas samaan aikaan toisaalta tappoivat vaimojaan mutta myös nostivat naiset hallitseviin aseisiin, mullistaen koko yhteiskunnan sukupuolijärjestyksestä lähtien.

Kolmannessa luvussa erittelin Baillien ruumiillisen retoriikan soveltamista. Baillien teksteissä vääräuskoisuus sai hirviömäisen ulkomuodon. Nämä hirviöt linkittyivät usein feminiiniin. Valtion ja kirkon ruumis niin ikään vääristyi hirviömäiseksi ja sairastui vastapuolen toiminnasta. Hoitona tähän hengelliseen tautiin toimi Baillien mukaan presbyterinen kirkkohallinto.

Tutkimusta voisi jatkaa analysoimalla useamman poliittisen toimijan sukupuolittunutta ja ruumiillistunutta retoriikkaa kolmen valtakunnan sotien ajalta. Tätä onkin jonkun verran tehty Englannin puolelta, mutta nämä ovat olleet pääasiassa yleisteoksia. Jatkotutkimuksessa voisi keskittyä jonkin tietyn ryhmän käyttämään ruumiilliseen tai sukupuolittuneeseen retoriikkaan. Mielenkiintoista olisi verrata esimerkiksi valtion viroissa toimivien ja kirkon edustajien retoriikkaa toisiinsa. Skotlannin tapauksessa aikaisempi tutkimus on minimaalista, joten skottilaisten poliittisten toimijoiden sukupuolittunutta ja ruumiillistunutta retoriikkaa olisi tärkeä tutkia lähemmäksi, oliko tällä yhtymäkohtia vai huomattavia eroja Englannissa käytettyyn. Vaihtoehtoisesti jatkotutkimuksessa voisi keskittyä feminiinisen, hirviömäisyyden ja elämellisyyden linkittymiseen toisiinsa ajan uskonnollispoliittisissa diskurssissa.

Lähdeluettelo

Painetut lähteet

Anabaptism, the true fountaine of Independency, Brownisme, [double brace] Antinomy, Familisme, and the most of the other errorrs, which for the time doe trouble the Church of England, unsealed. Also the questions of pædobaptisme and dipping handled from Scripture. In a second part of the Disswasive from the errors of the time. / By Robert Baillie minister at Glasgow. Robert Baillie. London 1647. British Library. Thomason / E.369[9]; Wing (2nd ed., 1994) / B452A (EEBO).

A dissuasive from the errorrs of the time wherein the tenets of the principall sects, especially of the Independents, are drawn together in one map, for the most part in the words of their own authours, and their maine principles are examined by the touch-stone of the Holy Scriptures / by Robert Baylie. Robert Baillie. London 1645. The Huntington Library. Wing / B456 (EEBO).

An historicall vindication of the government of the Church of Scotland from the manifold base calumnies which the most malignant of the prelates did invent of old, and now lately have been published with great industry in two pamphlets at London. The one intituled Issachars burden, &c. written and published at Oxford by John Maxwell, a Scottish prelate, excommunicate by the Church of Scotland, and declared an unpardonable incendiary by the parliaments of both kingdoms. The other falsly intituled A declaration made by King James in Scotland, concerning church-government and presbyteries; but indeed written by Patrick Adamson, pretended Archbishop of St. Andrews, contrary to his own conscience, as himselfe on his death-bed did confesse and subscribe before many witnesses in a write hereunto annexed. By Robert Baylie minister at Glasgow. Published according to order. Robert Baillie. London 1646. The Huntington Library. Thomason / E.346[11]; Wing (CD-ROM, 1996) / B460 (EEBO).

A parallel or briefe comparison of the liturgie with the masse-book, the breviarie, the ceremoniall, and other romish ritualls. VVherein is clearly and shortly demonstrated, not onely that the liturgie is taken for the most part word by word out of these antichristian writts; but also that not one of the most abominable passages of the masse can in reason be refused by any who cordially imbrace the liturgie as now it stands, and is commented by the

prime of our clergie. All made good from the testimonies of the most famous and learned liturgick writers both romish and English. By R.B.K. Seene and allowed. Robert Baillie. London 1641. British Library. Thomason / E.156[9]; Wing (2nd ed., 1994) / B465 (EEBO).

A review of the seditious pamphlet lately published [sic] in Holland by Dr. Bramhell, pretended Bishop of London-Derry; entitled, His faire warning against the Scots discipline. In which, his malicious and most lying reports, to the great scandall of that government, are fully and clearly refuted. As also, the Solemne League and Covenant of the three nations justified and maintained. / By Robert Baylie, minister at Glasgow, and one of the commissioners from the Church of Scotland, attending the King at the Hague. Robert Baillie. Delft 1649. British Library. McAlpin Coll. II 620; Thomason / E.563[1]; Wing (2nd ed.) / B467 (EEBO).

A Scotch antidote against the English infection of Arminianism Which little book may be (through Gods blessing) very useful to preserve those that are yet found in the faith, from the infection of Mr John Goodwin's great book. By Robert Bailie, minister of the Gospel at Glasgow. Robert Baillie. London 1652. British Library. Thomason / E.1401[2]; Wing (2nd ed., 1994) / B469 (EEBO).

Errours and induration, are the great sins and the great judgements of the time. Preached in a sermon before the Right Honourable House of Peers, in the Abbey-Church at Westminster, July 30. 1645. the day of the monethly fast: / by Robert Baylie, minister at Glasgow. Robert Baillie. London 1645. British Library. Thomason / E.294[12]; Wing (2nd ed., 1994) / B459 (EEBO).

Ladensium autokatakrisis, the Canterburians self-conviction Or an evident demonstration of the avowed Arminianisme, poperie, and tyrannie of that faction, by their owne confessions. With a post-script to the personate Iesuite Lysimachus Nicanor, a prime Canterburian. Robert Baillie. Amsterdam 1640. Early English Books, 1475-1640 (STC). STC (2nd ed.) / 1206 (EEBO).

Satan the leader in chief to all who resist the reparation of Sion. As it was cleared in a sermon to the Honourable House of Commons at their late solemn fast, Febr. 28. 1643. By Robert Baylie, minister at Glasgow. Published by order of the House of Commons. Robert Baillie. London 1643. British Library. Thomason / E.35[17]; Wing (2nd ed., 1994) / B468 (EEBO).

The unlavvfulnessse and danger of limited episcopacie: VVhereunto is subioyned a short reply to the modest advertiser and calme examiner of that treatise. As also the question of episcopacie discussed from Scripture and fathers. / By Robert Bailly pastor of Killwunning in Scotland. Robert Baillie. London 1641. British Library. Thomason / E.174[4]; Wing (2nd ed.) / B470 (EEBO).

Tutkimuskirjallisuus

Amussen, Susan Dwyer 1994: *An Ordered Society: Gender and Class in Early Modern England*. New York: Columbia University Press.

Bingham, Matthew C. 2019: *Orthodox Radicals: Baptist Identity in the English Revolution*. New York: Oxford University Press.

Boehrer, Bruce Thomas 2010: *Animal Characters: Nonhuman Beings in Early Modern Literature*. Philadelphia & Oxford: University of Pennsylvania Press.

Brown, Sylvia (toim.) 2007: *Women, Gender and Radical Religion in Early Modern Europe*. Leiden & Boston: Brill.

Ellis, Pamela: “‘They Are But Women’: Mary Ward, 1585–1645.” s. 243–263.

Stavreva, Kirilka: Prophetic Cries at Whitehall: The Gender Dynamics of Early Quaker Women’s Injurious Speech.” s. 17–38.

Campbell, Alexander D. 2017: *The Life and Works of Robert Baillie (1602-1662): Politics, Religion and Record-Keeping in the British Civil Wars*. Woodbridge: The Boydell Press.

Clarke, Aidan 2008: “Atherton, John (1598–1640), Church of Ireland bishop of Waterford and Lis-
more.” *Oxford Dictionary of National Biography*. 10.4.2021. <https://www.oxforddnb.com/view/10.1093/ref:odnb/9780198614128.001.0001/odnb-9780198614128-e-835>.

Devine, T. M & Wormald, Jenny 2012: *The Oxford Handbook of Modern Scottish History*. Oxford: Oxford University Press.

Brown, Stewart J.: “Religion and Society to c. 1900.” 78–98.

- Ewan, Elizabeth: "The Early Modern Family." s. 268 – 284.
- Fitzgerald, Patrick: "The Seventeenth-Century Irish Connection." s. 285–299.
- Wormald, Jenny: "Reformed and Godly Scotland?" s. 204–219.
- Dimmock, Matthew 2008: "'A Human Head to the Neck of a Horse': Hybridity, Monstrosity and Early Christian Conceptions of Muhammad and Islam" – Dimmock, Matthew & Hadfield, Andrew (toim.), *The Religions of the Book: Christian Perceptions, 1400–1660* s. 66–88. London: Palgrave Macmillan.
- Donaldson, Gordon 1985: "The Emergence of Schism in Seventeenth-century Scotland" – Donaldson, Gordon (toim.), *Scottish Church History* s. 204–219. Edinburgh: Scottish Academic Press.
- Dunnigan, Sarah M.; Harker, C. Marie & Newlyn, Evelyn S. 2004: *Woman and the Feminine in Medieval and Early Modern Scottish Writing*. Basingstoke & New York: Palgrave & Macmillan.
- Ewan, Elizabeth: "The Dangers of Manly Women: Late Medieval Perceptions of Female Heroism in Scotland's Second War of Independence." s. 3–18.
- Harker, C. Marie: "*Chrystis Kirk on the Grene* and *Peblis to the Ploy*: The Economy of Gender." s. 31–46.
- Milfull, Inge B. "War and Truce: Women in The *Wallace*." s. 19–30.
- Foxley, Rachel 2006: "Gender and intellectual history" – Whatmore, R. Young, B. (toim.), *Palgrave Advances in Intellectual History* s. 189–209. London: Palgrave Macmillan UK.
- Gentles, Ian 2007: *The English Revolution and the Wars in the Three Kingdoms, 1638-1652. Modern Wars in Perspective*. Harlow: Pearson Education Limited.
- Gonçalves de Abreu, Maria Zina 2003: "John Knox: Gynaecocracy, 'The Monstrous Empire of Women'" – *Reformation & Renaissance Review: Journal of the Society for Reformation Studies* 5.2 s. 166–187.
- Gowing, Laura 2012: "Women's Bodies and the Making of Sex in Seventeenth-Century England" – *Journal of Women in Culture and Society* vol. 37, no. 4 s. 813–822.
- Gowing, Laura 2013: "'The Manner of Submission': Gender and Demeanour In Seventeenth-Century London" – *Cultural and Social History*, 10:1, 25-45.

- Haude, Sigrun 2000: *In the Shadow of 'Savage Wolves': Anabaptist Münster and the German Reformation During the 1530s*. Boston: Humanities Press.
- Healy, Margaret 2001: *Fictions of Disease in Early Modern England: Bodies, Plagues and Politics*. Basingstoke & New York: Palgrave.
- Hirsch, Brett D. 2010: "From Jew to Puritan: The Emblematic Owl in Early English Culture" – Brett D. Hirsch & Christopher Wortham (toim.), *'This Earthly Stage': World and Stage in Late Medieval and Early Modern England*. Turnhout: Brepols.
- Houston, Alexandra 2016: "'Seiknes Incurabil': The Evolution of Literary Representations of Leprosy in Medieval and Early Modern English Narratives" – *Chicago Journal of History*, issue 7 s. 30–41.
- Hughes, Ann 2012: *Gender and the English Revolution*. London: Routledge.
- Jansen, Sharon L. 2008: *Debating Women, Politics and Power in Early Modern Europe*. Basingstoke & New York: Palgrave Macmillan.
- Knoppers, Laura Lunger 2011: *Politicizing Domesticity from Henrietta Maria to Milton's Eve*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Knoppers, Laura Lunger & Landes, Joan B. (toim.) 2004: *Monstrous Bodies / Political Monstrosities in Early Modern Europe*. Ithaca & London: Cornell University Press.
- Burke, Peter: "Frontiers of the Monstrous: Perceiving National Characters in Early Modern Europe." s. 25–39.
- Cressy, David: "Lamentable, Strange, and Wonderful: Headless Monsters in the English Revolution." s. 40–63.
- Curran, Andrew: "Afterword: Anatomical Readings in the Early Modern Era." s. 227–245.
- Huet, Marie-Hélène: "Monstrous Medicine." s. 127–147.
- Knoppers, Laura Lunger: "'The Antichrist, the Babilon, the great dragon': Oliver Cromwell, Andrew Marvell, and the Apocalyptic Monstrous." s. 93–123.
- Knuuttila, Simo 2017: "Klassiset tunneteoriat ja niiden muunnoksen uuden ajan alun filosofiassa" – Myllykangas, Mikko & Pietikäinen, Petteri (toim.), *Ajatusten lähteillä: Aatteiden ja oppien historiaa*. s. 118–150. Helsinki: Gaudeamus.

- MacCulloch, Diarmaid 2005: *The Reformation: A History*. New York: Penguin Books.
- Magro, Maria 2004: “Spiritual Autobiography and Radical Sectarian Women’s Discourse: Anna Trapnel and the Bad Girls of the English Revolution” – *Journal of Medieval and Early Modern Studies* 34:2 s. 405–438.
- Miller, Patricia Kox 2018: *In the Eye of the Animal: Zoological Imagination in Ancient Christianity*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Mullan, David George 2000: *Scottish Puritanism 1590–1638*. Oxford: Oxford University Press.
- Pallotti, Donatella 2013: “Maps of Woe: Narratives of Rape in Early Modern England” – *Journal of Early Modern Studies*, n. 2 s. 211-239.
- Porter, Laura 2013: *Crown of Thistles: The Fatal Inheritance of Mary Queen of Scots*. London: Macmillan.
- Purkiss, Diane 2005: *Literature, Gender and Politics During the English Civil War*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Roffey, Simon 2012: “Medieval Leper Hospitals in England: An Archaeological Perspective” - *Medieval Archaeology*, vol. 56, issue 1 s. 203–233.
- Royle, Trevor 2004: *Civil War: The Wars of the Three Kingdoms, 1638-1660*. London: Little, Brown.
- Shepard, Alexandra 2003: *Meanings of Manhood in Early Modern Scotland*. Oxford: Oxford University Press.
- Skuse, Alanna 2014: “Wombs, Worms and Wolves: Constructing Cancer in Early Modern England” – *Social History of Medicine*, vol. 27, issue 4 s. 632–648.
- Smith, Hilda L. 2002: *All Men and Both Sexes: Gender, Politics, and the False Universal in England, 1640 – 1832*. University Park, Pa: Pennsylvania State University Press.
- Steele, Margaret 1990: “The ‘Politick Christian’: the theological background to the National Covenant” – Morrill, John (toim.), *The Scottish National Covenant in its British Context* s. 31–67. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Stevenson, David 2008: “Baillie, Robert (1602–1662), Church of Scotland minister and author.” *Oxford Dictionary of National Biography*. 10.4.2021. <https://www-oxforddnb-com.lib-proxy.helsinki.fi/view/10.1093/ref:odnb/9780198614128.001.0001/odnb-9780198614128-e-1067>.

- Stewart, Laura A. M. 2018: *Rethinking the Scottish revolution: covenanted Scotland, 1637-1651*. Oxford: Oxford University Press
- Todd, Margo 2002: *The culture of Protestantism in Early Modern Scotland*. New Haven & London: Yale University Press.
- Waller, Gary 2011: *The Virgin Mary in Late Medieval and Early Modern English Literature and Popular Culture*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ward, Lee 2004: *The Politics of Liberty in England and Revolutionary America*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wear, Andrew 2000: *Knowledge and Practice in English Medicine, 1550–1680*. Cambridge, New York & Melbourne: Cambridge University Press.
- Williamson, Arthur H. 1989: “Scotland, Antichrist, and the Invention of Great Britain” – Dwyer, John; Mason, Roger A.; Murdoch, Alexander (toim.), *New Perspectives on the Politics and Culture of Early Modern Scotland* s. 34–58. Edinburgh: John Donald Publishers Ltd.
- Winship, Michael P. 2004: “Hutchinson [née Marbury], Anne (bap. 1591, d. 1643), dissident prophet in America.” *Oxford Dictionary of National Biography*. 10.4.2021.
<https://www-oxforddnb-com.libproxy.helsinki.fi/view/10.1093/ref:odnb/9780198614128.001.0001/odnb-9780198614128-e-14280>.

Internet-lähteet

Field, Jonathan Beecher: “Our Antinomians, Ourselves: Or, Anne Hutchinson’s Monstrous Birth & Pathologies of Obstetrics.” *Commonplace – The Journal of Early American Life*. 10.4.2021. <http://commonplace.online/article/antinomians-anne-hutchinsons-monstrous-birth-pathologies-obstetrics/>

“Gorgon.” *Encyclopaedia Britannica*. 5.4.2021. <https://www.britannica.com/topic/Gorgon>

“Idolatry.” *Encyclopaedia Britannica*. 5.4.2021. <https://www.britannica.com/topic/idolatry>

“Leprosy (In The Bible).” *Encyclopedia.com*. 5.4.2021. <https://www.encyclopedia.com/religion/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/leprosy-bible>

“lion, n.” *Oxford English Dictionary*. 5.4.2021. <https://www-oed-com.libproxy.helsinki.fi/view/Entry/108800?redirectedFrom=lion#eid>

Mabbett, Terry: “Grey wolf reintroduction: a rewilding too far?” *Forestry Journal*. 10.4.2021. <https://www.forestryjournal.co.uk/features/18773352.grey-wolf-rewilding-far/>

“Medusa.” *Encyclopaedia Britannica*. 5.4.2021. <https://www.britannica.com/topic/Medusa-Greek-mythology>

“nonconformist (n.)” *Etymonline*. 5.4.2021. https://www.etymonline.com/word/nonconformist#etymonline_v_35545

“ochlocracy, n.” *Oxford English Dictionary*. 5.4.2021. <https://www-oed-com.libproxy.helsinki.fi/view/Entry/130240?redirectedFrom=ochlocracy&>

“ochlocracy (n.)” *Etymonline*. 5.4.2021. https://www.etymonline.com/word/ochlocracy#etymonline_v_2475

“Robert Baillie, 1602–62.” *BCW PROJECT*. 5.4.2021. <http://bcw-project.org/biography/robert-baillie>

Rollo-Koster, Joëlle: “Body Politic.” *Encyclopaedia Britannica*. 10.4.2021. <https://www.britannica.com/topic/body-politic>

“The Commonwealth, 1649–53.” *BCW PROJECT*. 5.4.2021. <http://bcw-project.org/church-and-state/the-commonwealth/>

- “The despised class.” *Christian History Institute*. 5.4.2021. <https://christianhistoryinstitute.org/magazine/article/what-was-leprosy>
- ”The Engagement, 1647–8.” *BCW PROJECT*. 5.4.2021. <http://bcw-project.org/church-and-state/second-civil-war/engagement>
- “The History of Wolves in the UK.” *wolves.live*. 5.4.2021. <https://wolves.live/the-history-of-wolves-in-the-uk/>
- “The Irish Uprising, 1641.” *BCW PROJECT*. 5.4.2021. <http://bcw-project.org/church-and-state/confederate-ireland/the-irish-uprising>
- “The Settlement of Scotland, 1651–60.” *BCW PROJECT*. 5.4.2021. <http://bcw-project.org/church-and-state/the-commonwealth/settlement-of-scotland>
- ”The Treaty of Breda, 1650.” *BCW PROJECT*. 5.4.2021. <http://bcw-project.org/church-and-state/the-commonwealth/treaty-of-breda>
- ”Wolf.” *Rewilding Britain*. 5.4.2021. https://www.rewildingbritain.org.uk/explore-rewilding/reintroductions-key-species/rewilding-superstars/eurasian-wolf?gclid=CjwKCAjw6qqDBhB-EiwACBs6xz9wPMP-0dB9-I37lc75HEoDlvni1sMV7OK1c6MBuaEHjbeEPnUPSRoCyrkQAvD_BwE
- “wolf, n.” *Oxford English Dictionary*. 5.4.2021. <https://www-oed-com.libproxy.helsinki.fi/view/Entry/229845?rskey=UYS5Wx&result=1#eid>
- “wolf (n.)” *Etymonline*, 5.4.2021. <https://www.etymonline.com/search?q=wolf>
- Zarka, Emily: “Medusa: Victim or Villain? | Monstrum.” *YouTube*. 5.4.2021. <https://www.youtube.com/watch?v=e6VqJUmZLI0>
- “1645.” *BCW PROJECT*. 5.4.2021. <http://bcw-project.org/timelines/1645>